MUNTANYA

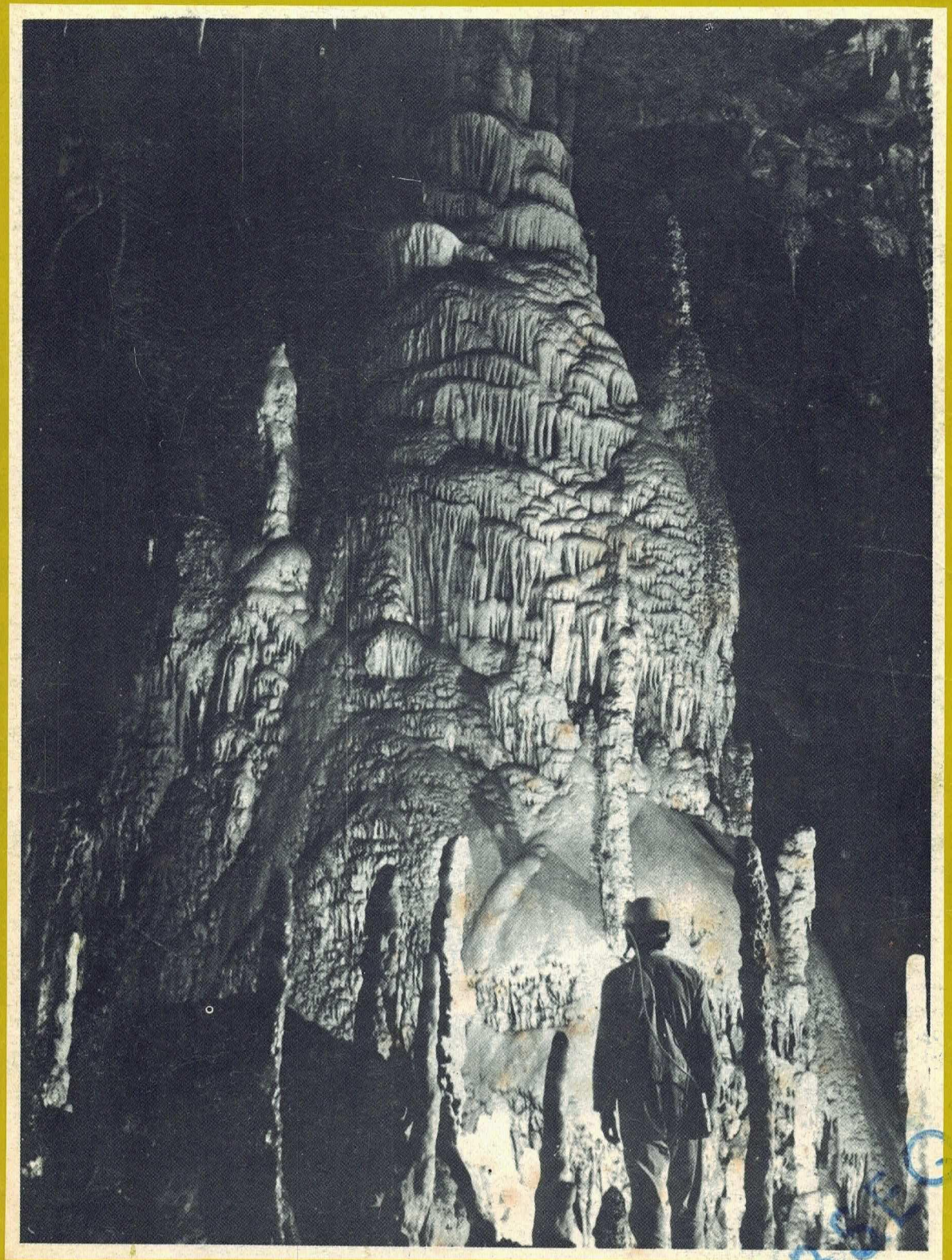

ABRIL 1977

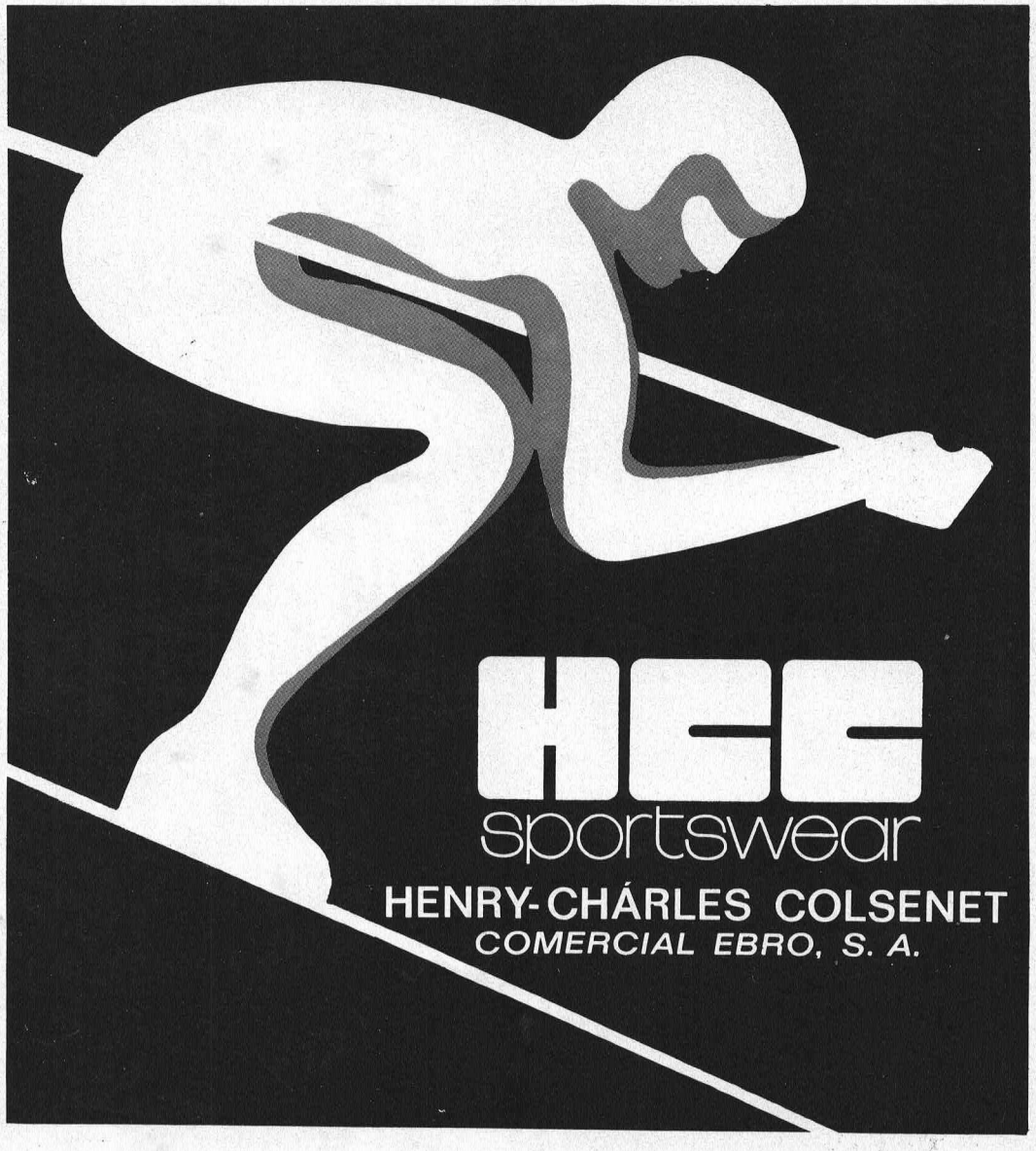
HCC
sportswear
HENRY-CHÁRLES COLSENET
COMERCIAL EBRO, S. A.

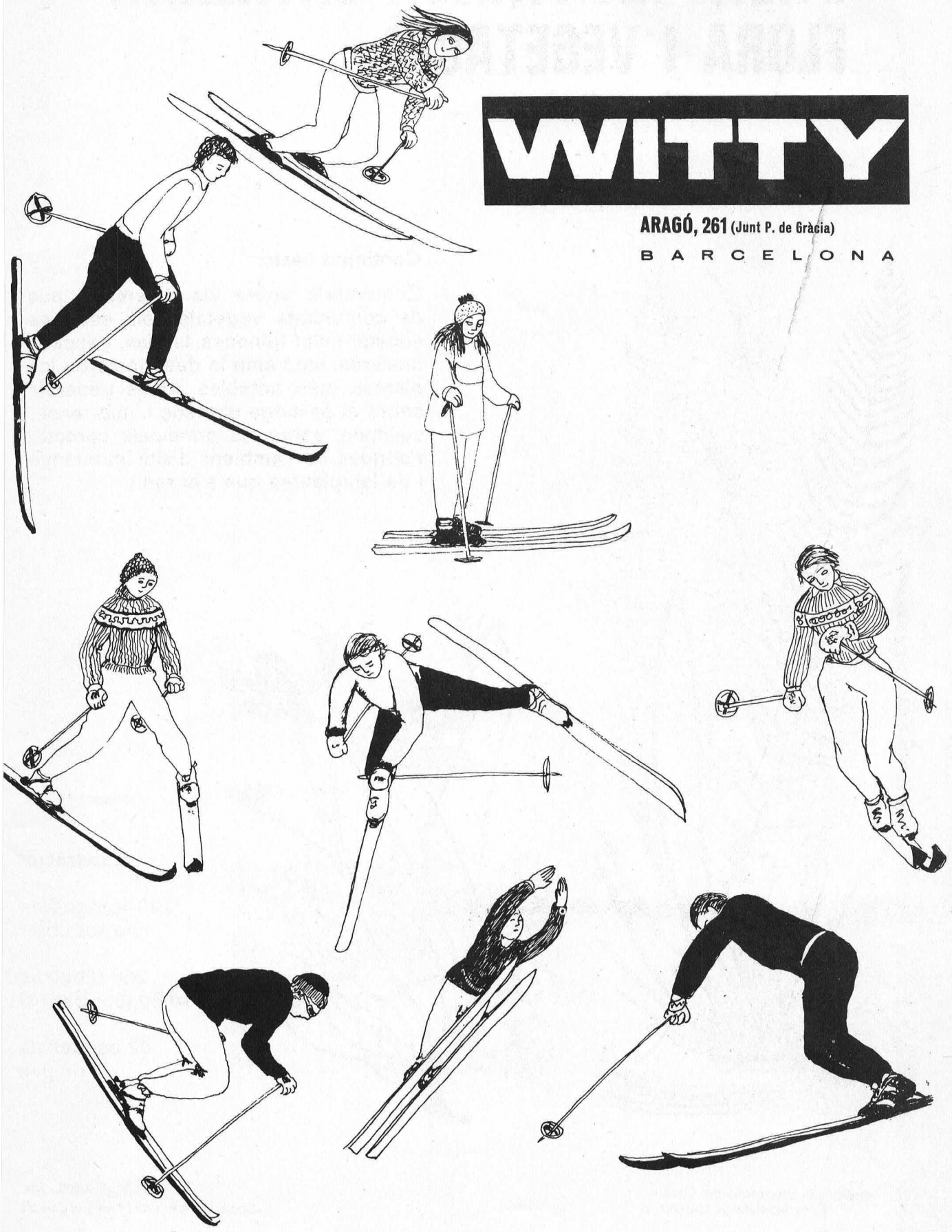

WITTY

ARAGÓ, 261 (Junt P. de Gràcia)

B A R C E L O N A

L'ALTA MUNTANYA CATALANA
FLORA I VEGETACIÓ

per Josep Vigo i Bonada

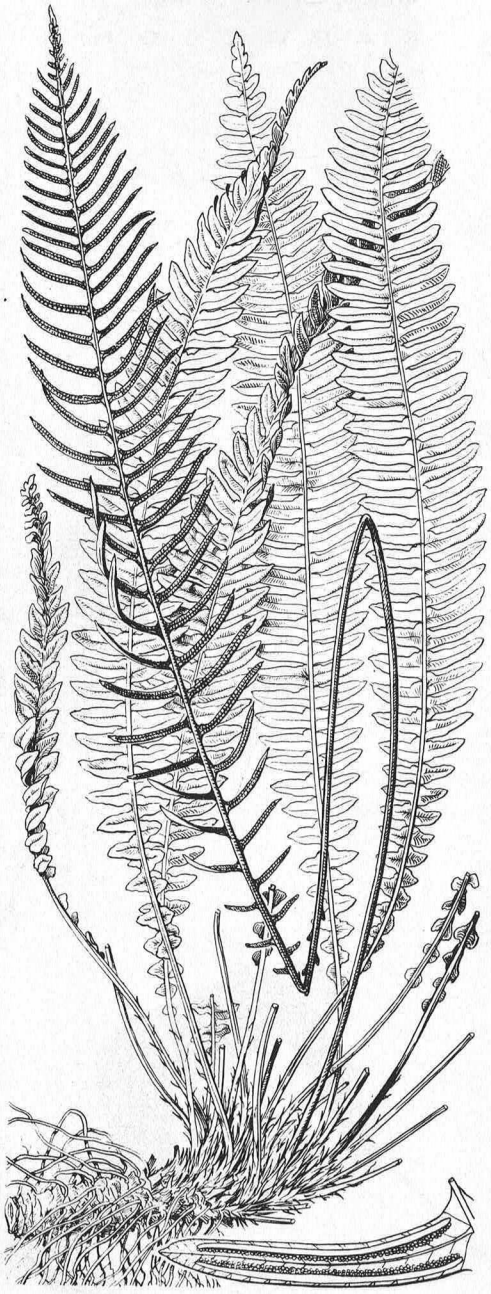

Contingut bàsic:

Comentaris sobre els diversos tipus de comunitats vegetals dels estatges subalpí i alpí (pinedes, landes, gespets, molleres, etc.) amb la descripció de les plantes més notables. Idees generals sobre el paisatge pirinenc i, més especialment, sobre les principals característiques de l'ambient d'alta muntanya i de les plantes que s'hi fan.

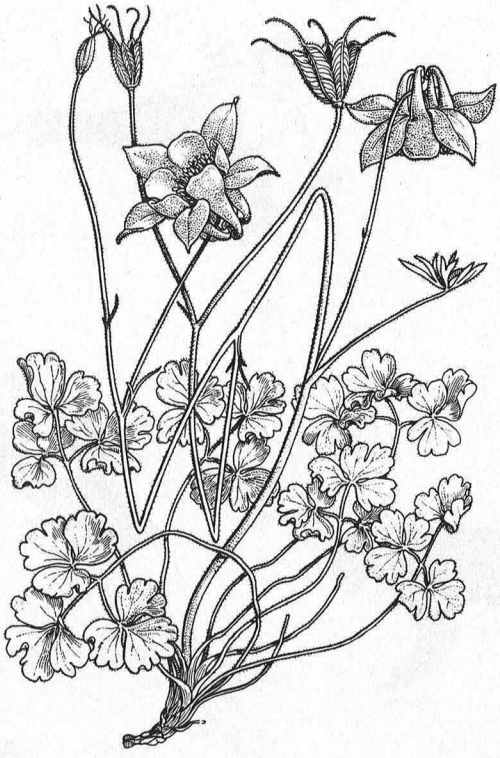

Il.lustració:

240 fotografies
a tot color

268 dibuixos
(d'Eugeni Sierra)

42 esquemas
i mapes

En venda: a la Secretaria del Centre
Excursionista de Catalunya

P. V. P. 2.400,- pts.
Socis Centre: condicions especials

Editorial MONTBLANC - CEC



No us n'estranyeu! Encara no ha visitat Mañanes

Mañanes es preocupa
per tothom qui vol practicar un esport.
Li aconsella l'equip complet
més adient entre tota una gamma variada de les millors marques.

MAÑANES MK esports



Canuda, 26 - T. 318 45 00 - Barcelona-2 / Via Augusta, 103 - T. 217 91 88 - Barcelona-6
Prim, 99 - T. 380 48 21 - Badalona

HOMENATGE
DELS ARTISTES CATALANS AL
CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

De les obres presentades, 60 son litografies, de les quals s'han editat sèries de 100.

Relació del contingut de les carpetes de litografies:

1 - Coll Bardolet, Josep
Durancamps
Mundó, Ignasi
Munill, Antoni
Serra, Rosa

2 - Bueno, Pascual
Casaus, Jesús
Llimona, Nuria
Pruna, Pere
Vilà Moncau, Joan

3 - Flotats, Lluís
Morató Aragonés, Josep M.ª
Plana, Miquel
Rebull, Joan
Vayreda C., Josep M.ª

4 - Aguilar Moré, Ramón
Curós, Jordi
Gudiol, Montserrat
Rio, Agustí
Roca-Sastre, Josep

5 - Argimón, Daniel
Bea, Manuel
Ferràn, Ramon
Grau-Garriga, Josep
Hurtuna, Josep

6 - García Vilella
Jordi
Pichot, Antoni "Pitxot"
Tharrats, Joan-Josep
Xargai, Emilia

7 - Alumà, Jordi
Fita, Domènec
Ibarz, Miquel
Muxart, Jaume
Subirachs, Josep M.ª

8 - Arranz Bravo-Bartolozzi
Capdevila, Manuel
Cardona Torrandell, A.
Rollàn, Jordi
Lloveras, Frederic

9 - Puig, August
Fornells-Plà, F.
Martí, Marcel
Navarro, Llucià
Todó, Francesc

10 - Alcoy, Eduard
Andreu Fresquet, Jordi
Guinovart, Josep
Puiggròs, Pere
Sisquella, Conxita

11 - Artigau, Francesc
Claret, Joan
Genovart, Jaume
Sala, Gerard
Ràfols Casamada, Albert

12 - Carbó Berthold, G.
Hernandez Pijuan, J.
Pericot, Jordi
Vilacasas
Villèlia, Moisès

P. V. P.: 30.000,- Pts/carpeta
Socis Centre: condicions especials

Informació: Secretaria del Centre Excursionista de Catalunya
Sr. Martí March i Reñé
Gral. Mitre, 13, 1.er, 3.ª - Tel. 204 01 42

Per la compra d'una carpeta
s'obsequiarà amb un llibre de l'Homenatge

la línia floïd per a la cura del vostre cabell

tònic capil·lar per a cabells blancs

tònic capil·lar fixador

tònic per a evitar la caiguda del cabell

xampú de tractament



crema per al cabell

Floïd

per a la salut dels vostres cabells

FUOAN

HAUGRON CIENTIFICAL, S.A. Barcelona/Milà/Oslo/Paris/Nova York

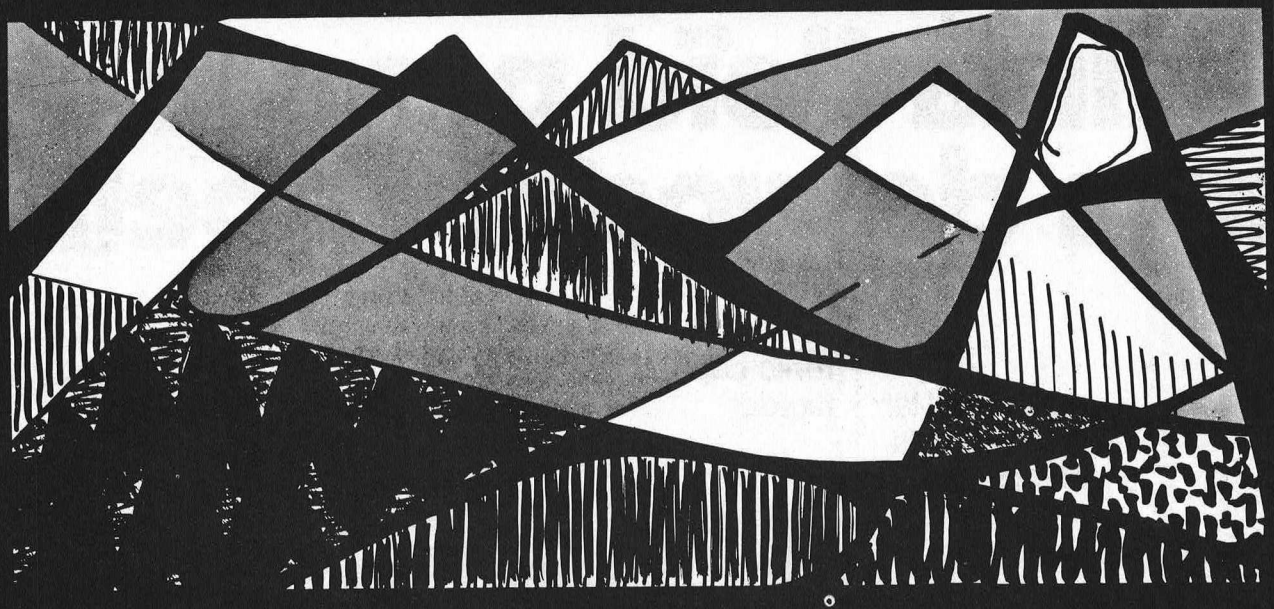

CAMPANYA, PRUDENCIA A MUNTANYA

1. En preparar l'itinerari cal informar-se amb persones i organismes competents.
2. No sortiu sols i sense dominar la tècnica de muntanya. Agafeu un guia o sortiu amb un company experimentat.
3. Aneu ben equipats i no us deixeu la corda, el piolet i els crampons. Abans de sortir de qualsevol refugi, indiqueu el vostre itinerari.
4. La tècnica a muntanya s'obté després d'una llarga pràctica a muntanya. L'ús de la corda és obligatori en la travessia d'una gelera coberta de neu nova, així com en tots els casos en què hi pot haver perill.
5. El mal temps a muntanya es pot presentar sobtadament. No vacilleu a abandonar una excursió des del moment que les condicions esdevenen desfavorables.
6. L'alta muntanya és particularment perillosa els dies següents a fortes nevades.
7. Al final de llargues jornades d'escalada, els reflexos d'atenció disminueixen de seguretat. Cal també menjar sovint per no arribar a l'esgotament de les vostres forces.
8. La noció de dificultat no ha de ser mai confosa amb la de perill.
9. Sortiu aviat i arribeu aviat.
10. El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA s'adhereix a la campanya de prudència a muntanya promoguda per tots els clubs alpins.

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
1876

jnb.74

subscriviu-vos
a
MUNTANYA
publicació centenària de
l'excursionisme català



MUNTANYA

la revista excursionista de més tradició i de més difusió de Catalunya.

Reflex de les activitats més destacades i de tots els aspectes de la muntanya i l'excursionisme

L'alpinisme i l'excursionisme
la geografia física i humana, la geologia
la botànica i les arts populars
la bibliografia, els costums i tradicions
la protecció del medi natural i la salvaguarda del patrimoni
l'escalada, l'esquí i el càmping.

Tot el que pot interessar l'excursionista ens interessa.

Nom .....

Carrer ..... núm. ..... pis .....

Població ..... D.P. .....

Se subscriu a la revista Muntanya a partir de l'any ....., amb la quota anual de 500 ptes.

Cobrament: Signatura

☐ reembossament

☐ per banc, segons autorització adjunta

Data .....

Senyor Director de Banc ..... Caixa .....

Sucursal ..... Carrer ..... núm. .....

Població .....

Distingit senyor:

Us preguem que fins a nova indicació, vulgueu fer efectiu el rebut anual a la revista MUNTANYA, del Centre Excursionista de Catalunya, corresponent a la subscripció a nom de .....

que viu a .....

..... Població ....., amb càrrec al compte corrent núm. .....

d'estalvi núm. .....

a nom de .....

Ben atentament, Signatura

Franqueig

TARGETA POSTAL

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

CLUB ALPÍ CATALÀ

Carrer del Paradís, 10

BARCELONA-2

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Any C Núm. 690 Vol. 86

Abril 1977

Dipòsit Legal B. 545 - 1953

Sumari

	Editorial	**338**
E. R. E.	**Espeleologia a Hirca 76**	**339**
Consol Freixa	**L'indi i la sierra**	**348**
Enric Font Lloret	**Chinchey (6.309 m.) - Cordillera blanca**	**358**
Joan Massons	**Escolliren viure als Andes (Operació Quètxua-76)**	**365**
Narcís Vergés i d'Alòs	**Història d'una columna**	**366**
Alfred Montserrat i Nebot	**Vulcanoespeleologia a Canàries**	**369**
Agustí Jolis	**Sant Joan de l'Erm**	**371**
Joan Rais	**La desviació del absis en temples pre-romànics i romànics**	**373**
Modest Montlleó	**Crònica del Centre**	**378**
	Trobada a Perpinyà	**378**
	Flor de vent folk	**379**
	Expedició Mataró a l'Hindu Kush "Wakhan 76"	**379**
	Operació Quètxua 76	**379**
	Expedició Mataró-Alaska 75	**380**
	Chopicalqui 6000	**380**
	Pel.lícules d'esquí de muntanya	**381**
	Groenlàndia 76	**381**
	Homenatge a Joan F. Cabestany	**382**
Modest Montlleó	**Crònica**	**382**
	Nou estatge de la U. E. C. de Mataró	**382**
Josep Puigdefabregues i Garriga	**Ha mort Philippe Gaussot**	**383**
Ricard Vila	**Crònica Alpina**	**383**
	Vies d'escalada noves.	**383**
Josep Girona	**Bibliografia**	**384**

Redacció i administració:
Paradís, 10 - Barcelona (2)
Tel. 318 62 20

Director: Martí Romero i Rectoret

Assessor tècnic: Ramon Torrents

Maqueta: Josep Nuet i Badia

Secretari: Josep Velàzquez i Crespan

Publicitat: Lluís Puntís, Via Augusta, 47-6.e

Col.laboradors: Ramon Pujol i Alsina, Albert Oliveras, Hermenegild Carreté, Josep M. Sala Albareda, Agustí Jolís i Felisart, Josep Abril, David M. Aloy, Carles Macià, Enric Font, Josep Girona, Modest Montlleó, Josep Velàzquez Crespan, Lluís Belvis.

Subscripció: 450 pessetes anuals (sis exemplars) estranger, 600 pessetes; preu d'aquest exemplar, 85 pessetes (Comanda de números endarrerits a la redacció de la revista)

Impressió: Suimpa, Indústria, 110 Barcelona (13)

La revista "Muntanya" editada pel Centre Excursionista de Catalunya, es publica sense cap finalitat lucrativa.

Portada: Cova de Coventosa, Arredondo. Massís de Porracolina (foto: Manuel Bertolín)

Editorial
Sant Jordi

Aquestes són les paraules que el nostre President, Lluís Puntís i Pujol, pronuncià a l'obertura de l'acte acadèmic del dia de Sant Jordi, amb les quals ens sentírem agermanats als milers de catalans que en aquells moments, a la plaça de Sant Jaume, reclamaven la reinstauració de les Institucions del nostre país.

Amb una continuïtat que ens plau de celebrar, enguany tornem a trobar-nos, en el venerable i històric Saló del Consell de Cent, els socis del Centre Excursionista de Catalunya, per honorar els nostres associats més antics.

Avui, festa de Sant Jordi, ens sembla adient de recordar la lluita exemplar de què ens és exemple el sant guerrer. És una lluita constant i perseverant, en tots els fronts possibles, per a justificar i refermar la nostra personalitat com a poble. Una profunda fidelitat a nosaltres mateixos, al nostre compromís, com a poble, amb la història ens ha de dur, doncs, a decidir la nostra capacitat per a governar-nos i resoldre a casa les coses que són de casa. No ens podem estar de proclamar que som un poble amb prou tradició i modernitat alhora, i que tenim el dret, i també el deure, de fer honor a la nostra realitat i a la nostra història. Som i volem créixer com un país treballador i avançat en la cultura, amb ciutadans socialment desperts i progressius i forts econòmicament, com ho varen ser els nostres avantpassats d'aquella Catalunya que s'expandí per la Mediterrània i que agermanà d'altres pobles en una mateixa idea d'entendre la vida, amb llibertat i respecte, sense voler assimilar-los, ni imposar-los per la força la nostra manera de ser.

Nosaltres, excursionistes, pel nostre amor a la geografia i a una naturalesa sense mixtificacions, creiem que hem contribuït decididament i constant al desvetllament de la personalitat del nostre poble. Els del nostre centre, igual com els d'altres entitats excursionistes, van fer molt en els temps bons de la llibertat i tots, d'una manera o d'una altra, hem fet allò que hem pogut quan aquesta llibertat de tots ha estat negada, restringida i reglamentada.

Considerem, doncs, que ocupem un lloc d'avantguarda a l'hora de contribuir al desvetllament patriòtic i cívic que tenim com a poble quan reclamem l'Estatut i la Generalitat de Catalunya. I ha de ser amb aquest sentiment de satisfacció, i també de lucidesa i constància, que celebrem ara de trobar-nos reunits en aquest lloc i en el dia d'avui.

Cal que sapiguem conservar els llocs que hem anat guanyant i que amb el nostre sentit de responsabilitat i amb l'entusiasme jove que ens és ensenya, prosseguim la tasca de fer de Catalunya la pàtria més bella i acollidora de totes les que hi pugui haver, tal com la imatge de Sant Jordi, triomfant de l'opressió i la fosca, ens ho recorda.

Espeleologia a Hirca 76

per **E. R. E.**

Introducció

El grup d'espelologia que participà a l'expedició HIRCA-76 * estava format per quatre membres de l'Equip de Recerques Espeleològiques, secció d'espeleologia del Centre. El seu objectiu de Barcelona estant es centrava en el Parque Nacional Cutervo, on s'obre l'anomenada Cueva de los Guàicharos.

Un cop a Lima, i a fi d'aconseguir més informació sobre la zona escollida, ens adreçaren al Dr. Salomón Vilchez Murga, president del Centro Provincial Cutervo, que fou el descobridor de l'esmentada cavitat, la qual explorà parcialment l'any 1947.

El grup fou acompanyat per Salomón Vilchez Sánchez, bon coneixedor de la zona i collaborador, com un espeleòleg més al llarg de totes les exploracions i treballs efectuats. Hem d'assenyalar que la seva presència ens facilità una més ràpida aproximació a la cavitat, així com una millor collaboració i informació per part dels habitants de la regió.

Característiques geogràfiques generals

Perú es caracteritza per tenir una topografia molt accidentada i de grans contrasts. La Serralada Andina travessa totalment el país en direcció SE-NW, delimitant tres unitats geogràfiques longitudinals molt diferenciades: la «costa» a l'W, la «Sierra», i la «Selva» a l'E.

La Serralada Oriental és l'element més definit dels Andes peruans i constitueix el trencall d'aigües o **Divisòria Continental.** Els rius de l'W porten les seves aigües al Pacífic: són torrents amb forts pendents, capaços de produir una forta erosió; els del vessant E, que en el seu inici són de curs divagant, desemboquen al Marañón entre profundes gorges.

A la part S, aquesta serralada es bifurca donant lloc a la **Cordillera Negra** (a l'W) i a la **Cordillera Blanca** (a l'E), on es troben els cims de més alçada dels Andes peruans. A la part N, pel contrari, els cims generalment no superen els 4000 m.

Les zones visitades pel grup espeleològic se situen a la part N del país, en el Departament de Cajamarca, a cavall de la divisòria continental d'aigües.

Zones visitades

En primer lloc ens dirigírem al Parc Nacional Cutervo, on s'obre la **Cueva de los Guáicharos.** Aquest Parc es troba a la província de Cutervo (departament de Cajamarca), en el municipi de San Andrés de Cutervo, que és alhora la població més propera al parc.

Se situa a la part oriental de la Serralada de Tarros, a la conca del Marañón i a uns 50 Km del seu vessant esquerre. Ocupa una superfície aproximada de 24.000 Ha i inclou la divisòria continental. La màxima altitud del parc és el **Cerro Chorro Blanco,** amb 3378 m.

El recorregut més aconsellable per arribar-hi des de Lima és el que segueix la Pan-americana fins a Chiclayo, d'on surt una carretera asfaltada durant 59 Km fins a Chongoyape. A partir d'aquesta població la carretera es converteix en un camí de terra amb algun tram de grava. És transitable amb vehicles, però perillós per a circular-hi amb turismes, ja que hi ha trossos en molt mal estat. A 185 Km de Chongoyape, havent deixat enrera les poblacions de Llama, Huambos i Cutervo, s'arriba a Sócota, lloc on caldrà deixar el cotxe i on es poden llogar cavalleries per arribar fins a San Andrés de Cutervo. Per bé que nosaltres vam invertir quasi 5 horas a cavall entre Sócota i San Andrés (9 Km en línia recta, més de 20 de recorregut real), per als habitants de la regió n'hi ha tan sols 3. Encara que l'altitud s.n.m. d'aquestes dues poblacions és molt semblant (entre 2000 i 2100 m), per anar de l'una a l'altra es sobrepassen els 2600 m d'altitud, ja que cal vorejar, molt a de 2700 m.

San Andrés de Cutervo va ser fundat l'any 1956 per a servir de base d'operacions de funcionament del Parc Nacional. En aquests anys s'ha estès considerablement i s'hi ha construït gran nombre de cases, no tan sols al poble i la seva rodalia, sinó fins i tot dins els límits del Parc, que s'inicia a uns 3 Km en línia recta d'aquest poble. Això ha produït un canvi paissatgístic impressionant, puix els habitants de la zona talen arbres i cremen bosc per tal de proporcionar-se terrenys de pastura i de conreu, fent retrocedir el bosc molt ràpidament. Així, en el diari de Lima **La Crónica,** del 21 de desembre de 1947, on s'explica la primera visita realitzada a la **Cueva de los Guácharos,** que com hem dit fou dirigida pel Dr. Vilchez Murga, es parla de l'ajut que van prestar els habitants de la Vall de San Andrés per tal de poder arribar a la cavitat: **«Con su auxilio fue posible llegar al día siguiente atravesando el enmarañado bosque...».** Per arribar a la cova, nosaltres no sols no haguérem de travessar el bosc, sinó que només el vam veure de lluny.

Actualment, aquest bosc de tipus selvàtic cobreix la part alta del vessant oriental de la **Sierra de Tarrós** i continua, passada la Vall de San Andrés, totalment neta de vegetació, cap a l'E, on es troba el Marañón. També es conserva a les depressions que permeten l'accés a les cavitats.

La Vall de San Andrés baixa de la **Sierra de Tarros** en direcció WNW-ESE fins al poble de San Andrés. En el seu vessant dret i dins de la zona anomenada **El Pajonal** s'obren totes les cavitats que vam explorar.

Les úniques dades geològiques que hem trobat d'aquesta zona es limiten al **Mapa Geológico del Perú,** que atrbueix aquests materials a

* Components del grup d'espeleologia HIRCA-76: Albert Martínez, Carles Ribera, Dolors Romero, Martí Romero.

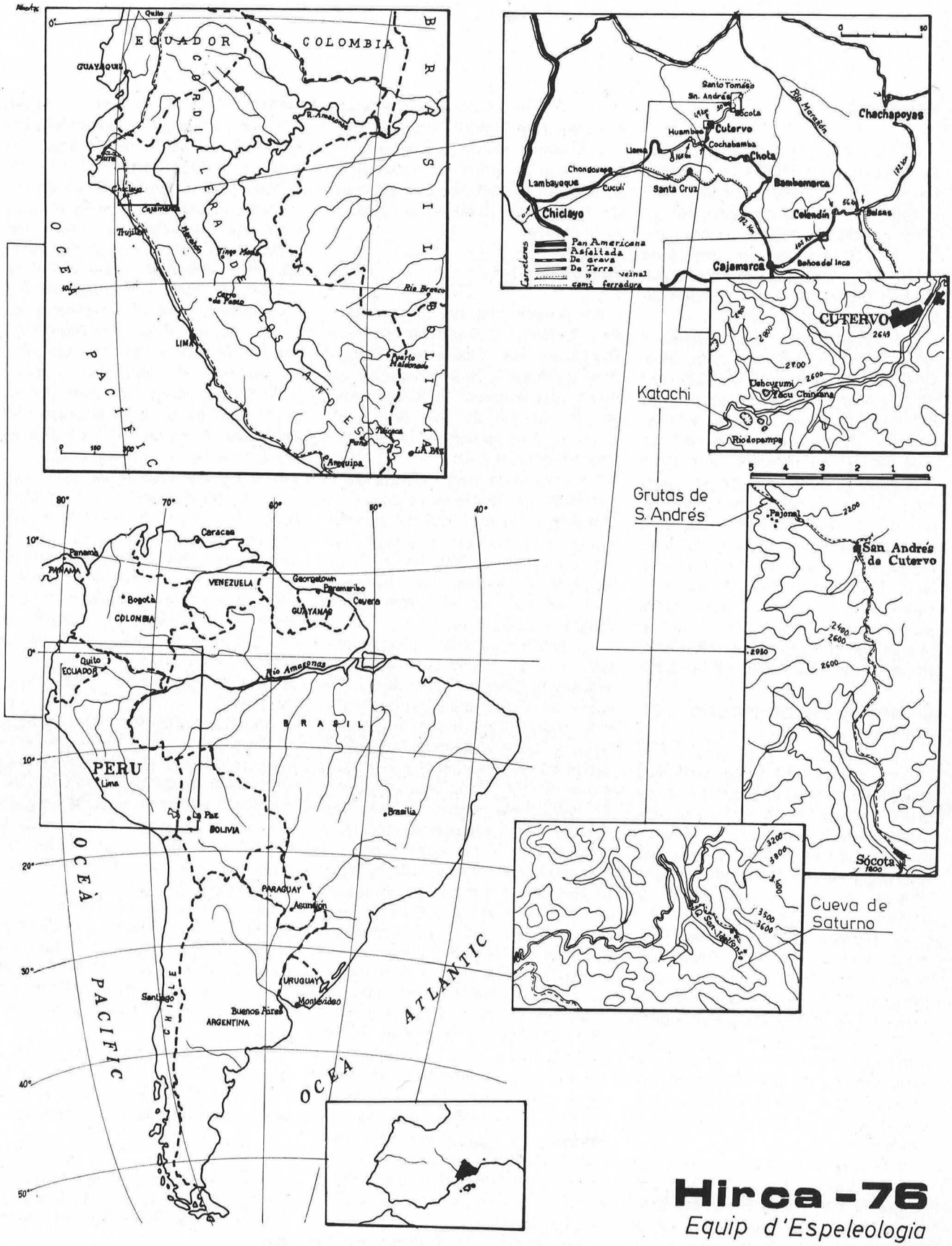
ECUADOR
COLOMBIA
BRASIL
BOLIVIA
CHILE
ARGENTINA
PARAGUAY
URUGUAY
VENEZUELA
PERU
Quito
GUAYAQUIL
Chiclayo
Cajamarca
Trujillo
LIMA
Arequipa
La Paz
Caracas
Bogotà
Georgetown
Paramaribo
Cayena
Brasilia
Asunción
Montevideo
Buenos Aires
Santiago
Lima
Panamà
Río Amazonas
OCEÀ PACIFIC
OCEÀ ATLANTIC
Santo Tomàs
Sn. Andrés
Socota
Cutervo
Huambos
Cochabamba
Chota
Chachapoyas
Río Marañón
Llama
Chongoyape
Lambayeque
Cuculi
Santa Cruz
Bambamarca
Celendín
Balsas
Baños del Inca
Pan Americana
Asfaltada
De grava
De Terra
» veinal
Carreteras
CUTERVO
2649
Chehcurumi
Yacu Chinchara
Riodopampa
Katachi
Grutas de
S. Andrés
Pejonal
San Andrés
de Cutervo
Sócota
Cueva de
Saturno
Hirca-76
Equip d'Espeleologia

Depressió que dóna accés a la Cueva de San Andrés. ▼



Cretàcic indiferenciat. Els treballs i mapes geològics efectuats més detalladament no la inclouen. Apareixen marges (al vessant esquerre de la vall) i calcàries (al vessant dret), aquests molt diaclassats i amb un busament de **Cueva de los Guáicharos o de San Andrés.**

Sistema format per la conjunció de tres cavitats. La de més grans dimensions és la que els habitants de la zona anomenen pròpiament **Cueva de San Andrés o de los Guáicharos,** no donant cap nom a les altres dues.

Com ja hem dit, aquesta cavitat fou descoberta i explorada per primera vegada en 1947 pel Dr. Vilchez Murga, que arribà a uns 400 m de distància de la boca.

El nom de **San Andrés** és degut a la proxmitat (uns 3 Km en línia recta) del poble de San Andrés de Cutervo. Quant al de **Cueva de los Guáicharos,** el pren, com volem creure, pel fet de trobar-se habitada per guàcharos **(Esteatornis caripensis peruvianus),** curioses aus nocturnes que existeixen a molts pocs llocs del món. Concretament, a Perú es coneixien a la **Cueva de Uchkupisjo,** també coneguda com **Cueva de Ninabamba o de Sta. Cruz** i a la **Cueva de las Lechuzas,** al Parc Nacional de Tingo Maria. La boca es troba al fons d'una depressió de prop de 50 m de fondària, coberta per una espessa vegetació, resta del bosc que havia cobert tota la zona, i que la mà de l'home ha fet retrocedir de la vall. Un camí fent esses i amb pals clavats com a barana baixa fins al fons de la depressió. L'entrada té unes dimensions de 25 m d'alçada per 35 d'amplada, i s'obre a una galeria que es va eixamplant fins a formar una sala de 40 m d'ample, 110 de llarg i 20 d'alt. El terra està cobert per una gran quantitat de blocs de tot tamany, la majoria alòctons i poligènics, més o menys rodats; d'altres són producte de despreniment de la volta. Hi ha també amuntegaments de còdols, en alguns punts força consolidats. Es pot veure l'existència d'una costra estalagmítica i fins i tot d'alguna estalagmita d'alguns cm (15 com a màxim) recobrint la roca mare i també alguns blocs. Tan sols és possible de veure-la en alguns llocs i per entre els blocs que la recobreixen totalment.

A partir de la sala el nombre de blocs, així com llur tamany, minva paulatinament fins arribar a desaparèixer totalment. S'inicia una galeria de 15 m per 20 m, on es troba una deposició de sediments que en alguns punts assoleix els 5 m d'alçada. Aquesta formació sedimentològica ha estat excavada formant un conducte meandriforme d'uns 3 m d'amplada amb parets en general completament verticals que permeten apreciar amb tota facilitat la disposició dels sediments.

Per sobre d'aquest cúmul de sediments apareixen escletxes de dessecació i petits apilaments caòtics de materials fins, barrejats amb matèria orgànica, producte tant d'excrements dels guàcharos com de llavors, restes de les fruites que entren a la cavitat per al seu aliment. Damunt d'aquests apilaments es concentren gran quantitat dels vegetals que trobem al llarg de tota la cova.

En avançar, la galeria va disminuint de dimensions fins a arribar en una saleta que havia estat considerada com a final de la cavitat, de la qual surt un laminador d'un metre d'alçada obert aprofitant una junta d'estrat, que arriba, uns 50 m més endavant, a una petita sala on tornen a aparèixer sediments i blocs de petit tamany en disposició caòtica. En aquesta sala s'obre una galeria d'un metre d'alçada que, pocs metres després, queda obturada per sediments, posant fi al desenvolupament de la cova, a —180'3 m de profunditat respecte a la boca superior.

La segona entrada del sistema es troba també en el fons d'una depressió. Consisteix en una única galeria descendent, amb freqüents resalts de 2 ó 3 m, a la base dels quals es troben dipòsits d'aigua de diferentes fondàries, que segueix una diaclasa de direcció. És un conducte actiu on aflueix un petit torrent, i presenta nombroses formes d'erosió. En el moment que el vam visitar nosalres hi circulava un petit cabal d'aigua que deu augmentar considerablement en èpoques de crescuda, donant lloc a petites cascades i omplint una part considerable de la galeria. Desemboca, després d'una cursa d'un centenar de

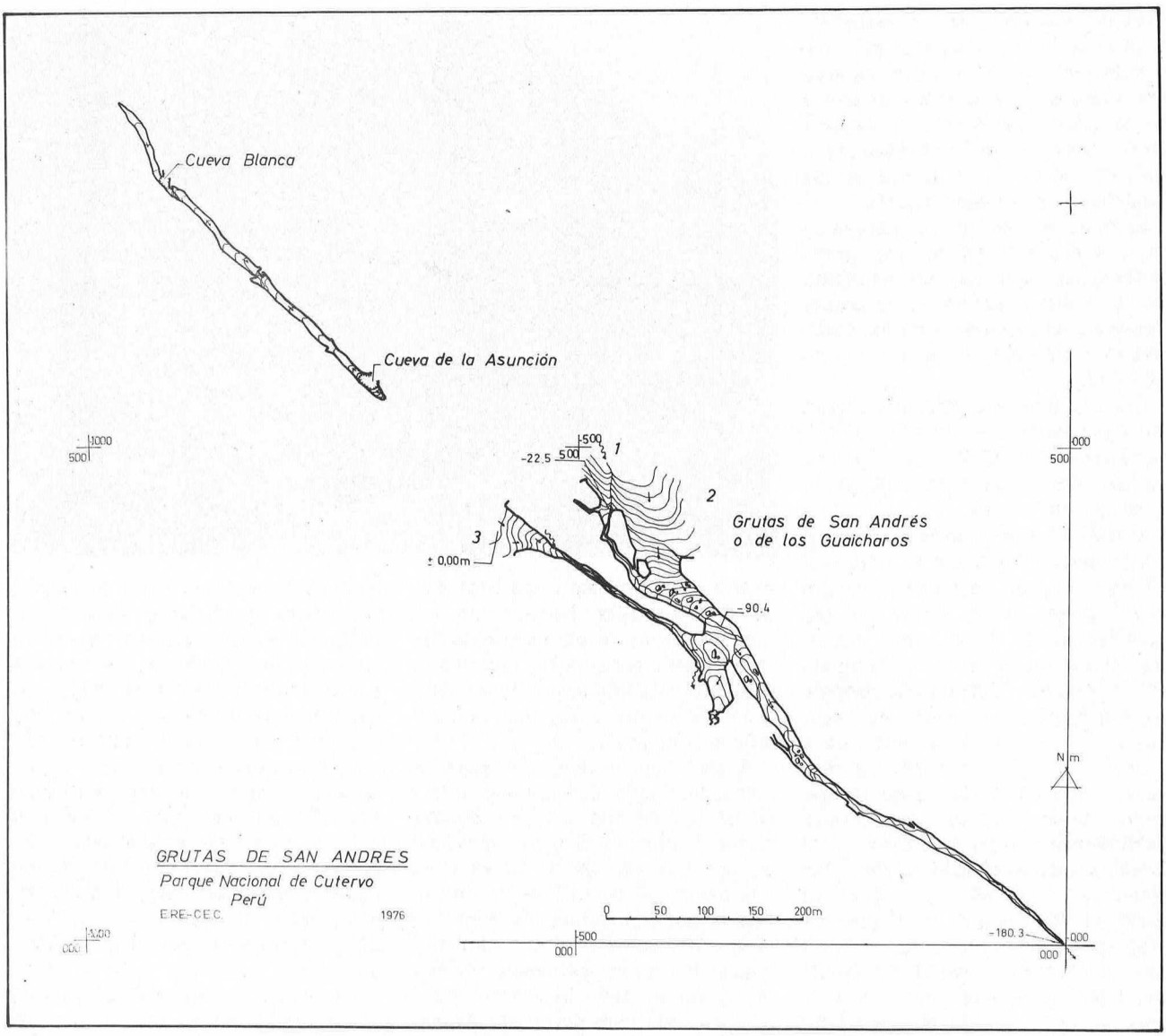

metres, en el fons de la depressió, que permet l'accés a la galeria principal del sistema.

La tercera boca s'obre igualment al fons d'una depressió, de difícil accés a causa de l'espessíssima vegetació que la cobreix, i és la menys coneguda pels habitants de la zona. Constitueix el punt més elevat de tot el sistema, i és el que ens dóna la cota zero, a partir de la qual hom compta la profunditat.

Es tracta també d'un conducte actiu que drena les seves aigües a la galeria principal del sistema, desembocant a un costat de la sala, a uns 100 m de l'entrada. El seu recorregut està tallat per dos pous de pocs metres, l'un situat a la mateixa entrada i l'altre al final de la galeria, comunicant-la amb una altra d'nferior, que és la que surt a la sala de la galeria principal.

En l'actualitat, la primera galeria no rep cap aportació d'aigua directament de l'exterior, però recull la dels altres dos engolidors. En el seu interor trobem, doncs, un cabal d'aigua, que en la majoria de casos no podem veure, ja que s'escola per sota dels blocs, reapareixent en alguns punts formant tolls d'aigua i produint petits encaixaments per on circula fins a sumir-se altre cop sota els blocs.

La cursa total del sistema és de 1334'6 m i el desnivell de 180'3.

Cueva de la Asunción.
Cueva Blanca

És una mateixa cavitat, oberta a l'exterior en dos punts per l'enfonsament de la volta. El que permet el pas a ambdues és el que els

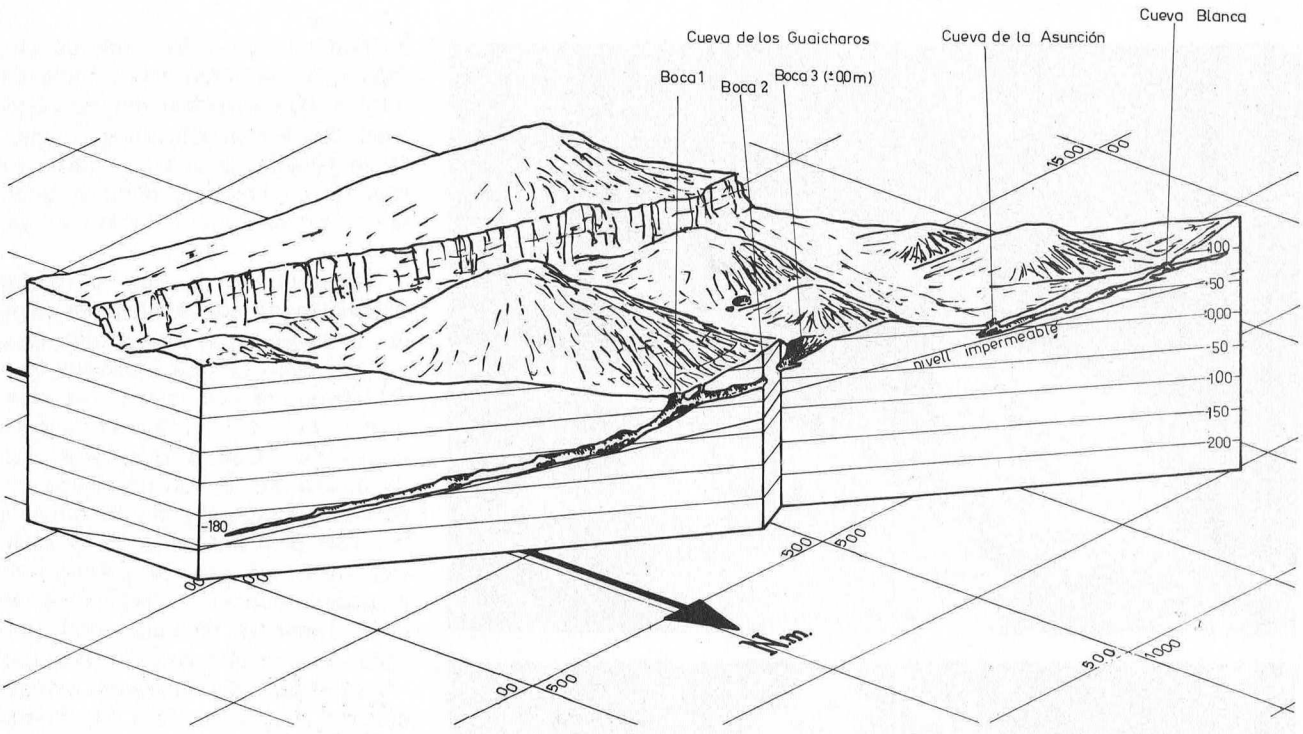

habitants de la zona anomenen **Cueva Blanca.** L'altre enfonsament, conegut com **Cueva de la Asunción,** dóna pas a les dues parts de la galeria, però la inferior està obturada a pocs metres pels mateixos blocs produïts per l'esllavissament.

La boca de la **Cueva de la Asunción** s'obre a una galeria de dimensions mitjanes, estructurada sobre diaclasa de direcció NW-SE. A un centenar de metres de l'entrada queda pràcticament obstruïda per una colada estalagmítica, que permet només un pas molt estret fins arribar a una saleta amb dues gateres superposades, una a nivell de terra i l'altra al sostre, abocades a un pou d'uns 10 m. A la base d'aquest es troba una galeria de 5 m d'amplada per 4 d'alt, que acaba a la base d'un pou de 13 m amb obertura a l'exterior, que desemboca a l'enfonsament conegut com **Cueva Blanca** i que uneix, doncs, ambdues cavitats.

A la part superior de l'esmentada colada estalagmítica hi ha gours escalonats, alguns de tamany mil·limètric, la majoria dels quals forma nius de «perles de caverna». També hi trobem restes de grans vasos de ceràmica, en part recobertes per concreció. Algunes d'aquestes restes són colls sencers, aguantats perpendicularment a terra per la concreció que cobreix la part del coll que toca a terra.

L'enfonsament conegut com **Cueva Blanca** dóna pas al pou de 13 m de la **Cueva de la Asunción** per una banda, i per l'altra a una galeria lleugerament ascendent, totalment coberta per concreció que presenta estalactites, estalagmites, colades i columnes. Una d'aquestes colades, formada transversalment a la direcció de la galeria, deixa un estret pas que s'obre a una sala amb una gatera que resulta tancada als pocs metres per concreció. Aquesta és l'única cavitat que hem vist en aquesta zona que presenta abundosos processos litogènics.

La cursa total de la cavitat és de 383'6 m, amb un desnivell de 96'3.

A més de les cavitats esmentades, s'efectuà l'exploració parcial d'un avenc sense nom, situat entre la **Cueva de los Guaicharos** i la **Cueva de la Asunción.** La boca, de 1'5 per 1 m, dóna accés a una rampa de desnivell molt fort d'uns 5 m de recorregut, seguida d'un pou d'uns 14 m que permet l'accés a una galeria que s'estén en dues direccions.

Es va seguir la banda descendent, constituïda per una sèrie de pendissos i pous. A la base dels 4 pous que es van explorar (incloent-hi el que està obert a l'exterior) es trobaren tolls d'aigua de diferents dimensions i profunditats, on fou convenient la utilització dels bots pneumàtics que en aquell moment no teníem. A la base de cada pou, la galeria inferior canvia l'orientació respecte a la superior en més de 90°. L'exploració es va abandonar per manca de material i amb el propòsit de fer una nova penetració, cosa que no fou possible per l'essassetat de temps de què disposàvem.

Totes aquestes cavitats s'han desenvolupat prop de la superfície, i suposem que es tracta sempre d'un mateix sistema. La **Cueva de los Guaicharos** i la **Cueva de la Asunción-Cueva Blanca** segueixen la ma-

Sala, a la Cueva de San Andrés, amb les restes de grans despreniments. ▼

Galeria principal a la Cueva de San Andrés. S'hi aprecia l'excavació de un "talweg" en els sediments més antics. Encara avui hi discorre un rierol. ▼▼

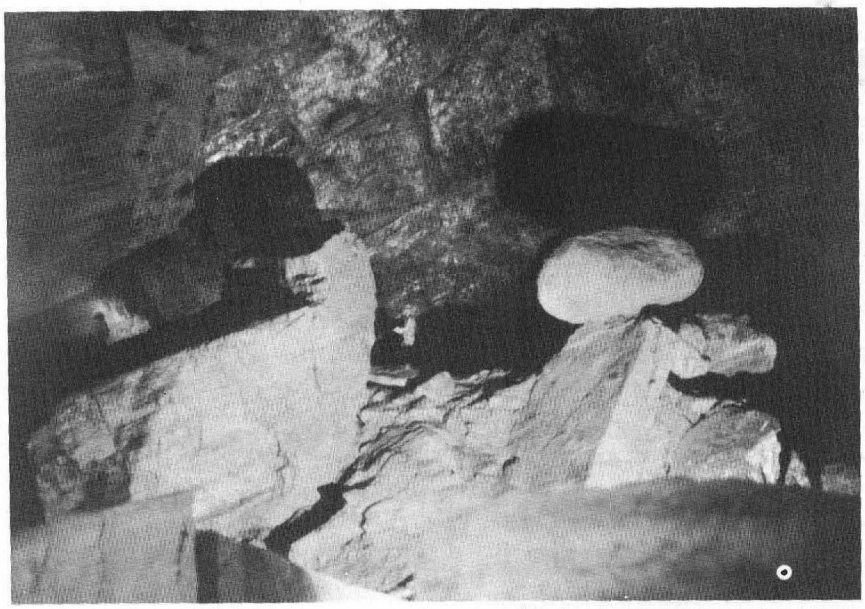

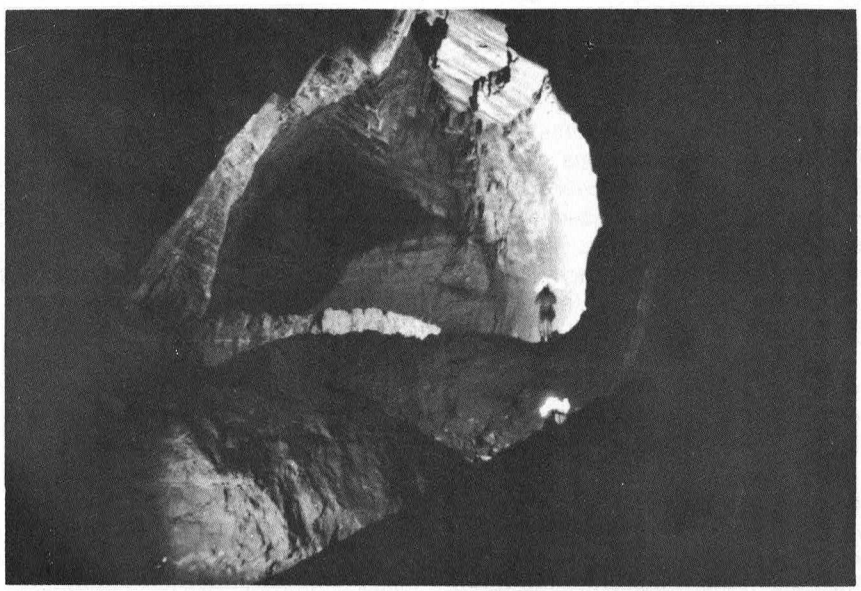

teixa direcció i inclinació, però dos enfonsaments, separats uns 200 m en línia recta, ens barren el pas. Els mateixos processos clàstics han originat algunes de les diferents entrades, obturant en alguns casos la galeria i impedint la comunicació entre les cavitats.

Quant a les dades biològiques de les cavitats d'aquesta zona, cal destacar la recollecció efectuada a la **Cueva de la Asunción** d'un pseudoescorpí de gran interès, no tan sols pel fet de ser el primer exemplar d'animal troglobi que es coneix al Perú, sinó també perquè constitueix una nova espècie. En l'actualitat s'està procedint al seu estudi en el Departament de Zoologia de la Universitat de Barcelona.

El sistema dóna cabuda a una fauna interessant i variada, trobant-s'hi tota una gamma d'adaptaclons a la vida cavernícola (des d'espècies totalment trogloxenes fins a espècies exclusivament cavernícoles) i presentant una gran diversitat de biotops que permeten l'existència de formes molt variades: des de vertebrats fins a vegetals. Aquest aspecte és notable, ja que la majoria de cavitats no presenta tanta varietat, ni en biotops ni en la fauna que acullen.

Cal assenyalar la gran escassetat de **guàcharos** que actualment habiten el sistema (no més de 40), contrastant amb la gran quantitat que l'habitaven fa poc temps (se n'havien citat fins i tot milers fa pocs anys). La causa d'aquest fet s'ha de buscar en la indiscriminada cacera de què són objecte, no tan sols per part dels habitants de la zona, sinó també de gent de pobles més allunyats, que volen proveir-se de carn d'aquests animals, molt preuada, segons que sembla, pels que l'han tastada. Així no resulta estrany que els pocs exemplars que resten d'aquestes aus busquin refugi a la tercera galeria del sistema, que és la menys coneguda per la gent i de difícil penetració sense material adequat. També es troba en aquesta galeria l'únic lloc on vam trobar restes de nius de **guàcharo,** que, pel que ens van explicar, abans solien fer en el sòl de les galeries. No cal dir que els pocs que vam veure es troben damunt petites superfícies o ressalts de les parets, però sempre en llocs alts.

En retornar del parc i per una afortunada coincidència de dates, vam tenir la possibiitat d'assistir a la fira anual de Cutervo, on es reuneix gent de llocs ben allunyats. Aquesta fira és famosa per ser la més antiga de Perú, car els seus orígens es remunten a l'any 1560. En èpoques passades havia tingut gran esplendor, i Cutervo va arribar a ser un dels principals centres comercials de l'interior peruà. Actualment és una ombra del que havia estat, i la raó ens sembla trobar-la en les comunicacions, car la construcció de dues carreteres transandines una al sud, per Cajamarca, i l'altra al nord, per Jaen de Braca-

Cueva de los Guàicharos. Part final de la cavitat i galeria oberta en un pla d'estret.

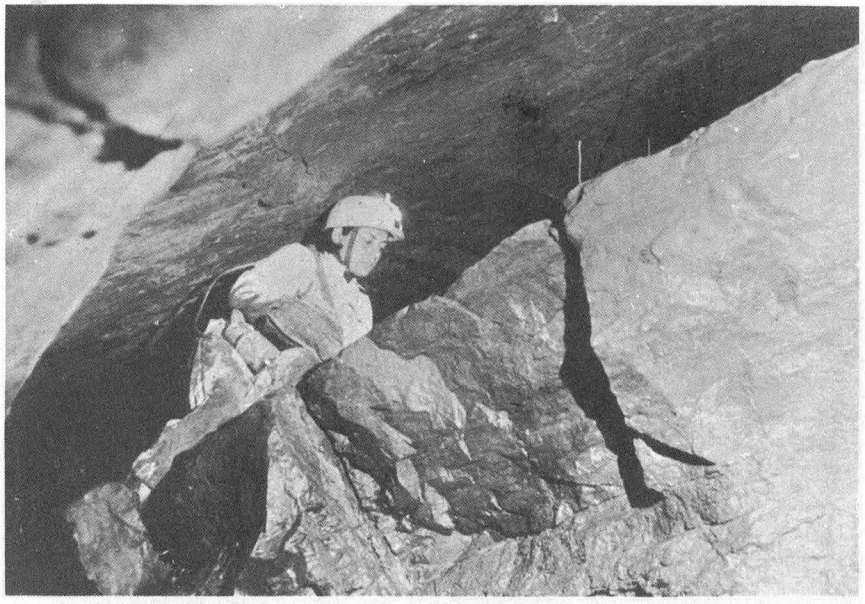

moros, han desviat i concentrat el comerç sobre aquests dos eixos, amb els quals Cutervo no té comunicació si no és donant un gran tomb. La pista que passa per Cutervo acaba en cul de sac pocs quilòmetres enllà.

Com les informacions recollides de Barcelona estant indicaven que en aquesta zona podien existir fenòmens espeleològics d'importància, vam aturar-nos un parell de dies a Cutervo. El poble es troba situat a l'extrem nord-oriental d'una depressió tancada, de 6 Km per 1,5, en la qual tota l'aigua que baixa del Yuclan s'ajunta en un collector únic que penetra sota terra per un forat anomenat Yakuchinkana, nom esperançador i ben descriptiu, car en llengua quètxua vol dir «Amagatall de l'aigua».

L'aigua del torrent s'escola per entremig d'un caos de blocs que deixen també una petita separació per on es pot penetrar a la cavitat. Consisteix en una fort pendís, d'uns 4 m de desnivell, que mena a una petita sala ocupada en sa major part per un llac sobre el qual cau una cascada. Per darrera d'aquest toll d'aigua s'obre una galeria de 0,5 m d'amplada que, després d'uns 6 m de recorregut, canvia bruscament de direcció i minva al mateix temps de proporcions per a esdevenir sifonant.

Al sud de l'esmentada depressió hi ha una altra sèrie de depressions, força més reduïdes que la principal, de tipus embudiforme, amb diàmetres entre 150 i 400 m i fondàries fins a 40 ó 50 m. Totes, lògicament, tenen drenatge subterrani, i en alguna s'hi han format cavitats d'un cert interès. En la majoria, però, la gran quantitat de sediments ha fet impenetrable, o gairebé, qualsevol forma càrstica existent. Això és degut que aquestes depressions no es desenvolupen exclusivament sobre roques calcàries, sinó que en gran part estan enclavades en materials margosos, provocant que les pluges arrosseguin gran quantitat de sediments no solubles que obturen els conductes. La cova més important de les visitades en aquest sector és l'anomenada de Katachi o Riodopampa Està situada al fons d'una de les depressions que hem esmentat i té una cursa de 136,1 m i un desnivell de —41,7. Està excavada aprofitant un pla d'estrat de direcció E-W i un bussament de 25° S. Fineix colmatada per sediments, encara que en aquest cas hi ha mostres de reexcavació, tant en els sediments com a la pròpia roca mare, en la qual, aprofitant una diàclasi, s'ha format un petit talveg tallat per algunes marmites, que no és sinó continuació del torrent exterior, el qual recull, quan plou, l'aigua de la depressió i la mena fins a la cova

Igualment ens van parlar, a Cutervo, d'una cavitat anomenada **El Sumidero**, situada a unes dues hores del poble i que no ens va ser possible de visitar. Tot i així, semblava ésser d'una cursa no massa important,car era coneguda per força gent i fins i tot els mestres hi porten als alumnes a fer-hi excursions.

Vistes les poques possibilitats de Cutervo, i davant les explicacions de la gent, vam decidir de desplaçarnos més al sud, a Cajamarca, ja que en unes publicacions de geologia es parlava de l'extraordinari carst desenvolupat a la zona.

Fer una distància d'uns 200 Km amb cotxe, ací ens sembla una cosa d'allò més normal, però tenint en compte l'estat de les «carreteres» —comparable a les pistes forestals d'ací— i el sobrepès que portàvem —cinc persones en un «Volkswagen»—, resulta una veritable proesa arribar a Cajamarca en menys de dos dies, ja que com a mínim vam punxar quatre vegades, i tan sols hi ha un parell de llocs en tot el camí que les arreglin. Cajamarca és la capital del **Departamento** del mateix nom, amb nombroses esglésies i hotels, ja que és un dels punts turístics de Perú. Aquí aprofitàrem per a arreglar el cotxe i descansar. Ens dirigírem després a Celendín, tres de nosaltres amb «òmnibus» per no acabar de destrossar el cotxe, i va resultar ser la millor carretera de les que havíem fet. De qualsevol manera, ens poguérem adonar que les cites geològiques no eren falses, i en aquest itinerari de 8 hores vèiem el paissatge de dolines més impressionant dels que havíem vist fins llavors: nombrosíssimes depressions tancades i dolides, des de 30 m de diàmetre fins al centenar,

Entrada principal a la Cueva de San Andrés. Al fons, l'obertura d'accés a la segona galeria. ▼

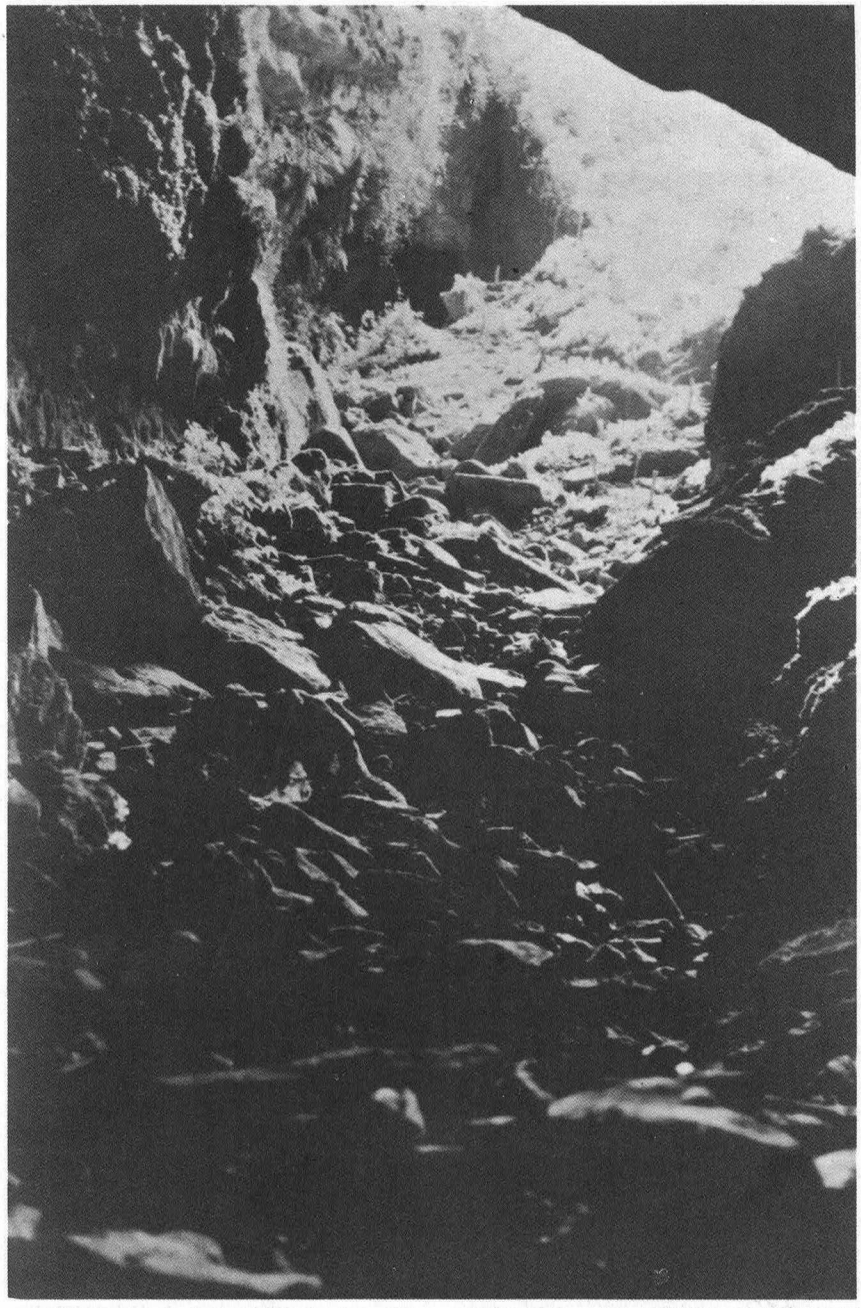

Pseudo-escorpí troglobi, descobert a la Cueva de la Asunción. Visió dorsal. ▼



omplien tota la superfície del terreny.

Un cop a Celendin ens informen (?) que a Balzas hi ha coves importants. Sense dubtar-ho marxem tots amb el cotxe cap a les portes de la regió Amazònica, que comença al riu Marañón, un dels principals afluents de l'Amazonas.

Dels paisatges verds d'alta muntanya (estàvem a 3500 m) baixem per una polsosa carretera fins als 800 m, enmig d'una vegetació aspra i desèrtica, la **yuca,** on la calor és molt forta i els mosquits t'assetgen de nit i de dia.

Després que un altre cotxe, sense frens, ens embestís pel darrera —i que ens atribuïa la responsabilitat de l'accident—, continuem fins a Puzac on, sota un sol implacable, ens enterem que les famoses coves són balmes o petites coves amb nombroses llegendes de mines d'or. De tota manera el més positiu de l'estada a Puzac fou la nombrosa quantitat d'**huacos** —vasos de ceràmica que enterraven juntament amb el mort, ja des d'abans dels inques— que ens va ser possible contemplar.

Un xic decepcionats, vam tornar a Celendin per tal de visitar-hi la zona de dolines que haviem vist a l'anada, i d'aquesta manera vam conèixer la zona de la **Quebrada de San Idelfonso,** situada més o menys a la meitat de la carretera que uneix Cajamarca i Celendín, a una alçada d'uns 3400 m.

La cavitat que quedava més a prop d'on acampàrem era la **Cueva de Saturno,** enclavada en una franja de calcàries amb **Ammonites.** Aquesta cavitat té una cursa de 400 m, restant pràcticament subhoritzontal. Les dimensions, comparades amb les cavitats anteriors, són força reduïdes. L'entrada, de 0'5 per 0'4 m, dóna pas a una galeria de dimensions més amples (4 per 2 m), però que no són constants, ja que hi sovintegen les gateres i els llamina-

Colada estalagmítica a la Cueva de la Asunción. ▼

Sector delicadament embellit per les concrecions, a la Cueva de Saturno. ▼▼

dors. Les concrecions són abundoses, sobre tot les colades i **gours.** La galeria principal es divideix sovint, donant petites galeries laterals, la majoria impracticables, o formades per petits pous provinents de la superfície.

Una de les galeries laterals comunica amb la zona més inferior de la cavitat. Hi ha gran quantitat de fang, i al final hi circula un petit cabal d'aigua, que es perd entre els sediments. El final de la cavitat ve donat per la impossibilitat de continuar, ateses les reduïdes dimensions.

A encara no cinquanta metres de la boca de la **Cueva de Saturno,** hi ha una sorgència activa per on circula un riu de característiques importants, i que dóna lloc al naixement de la **Quebrada de San Idelfonso.** Es pot penetrar uns deu metres fins que sifona totalment, resultant impossible de continuar sense material d'immersió.

Malgrat que el temps se'ns havia acabat, vam aprofitar per a topografiar tres cavitats d'escàs desenvolupament.

Tot i que les cavitats que vam explorar en aquesta zona no són espectaculars, crèiem —després ho hem pogut comprovar amb la fotografia aèria— que es tractava d'una zona molt interessant, amb grans possibilitats espeleològiques, vist que les dolines es poden comptar a cents, i les característiques tectòniques col·laboren apoiant aquestes possibilitats.

Malgrat que els resultats de la campanya espeleològica no hagin estat massa espectaculars, sí que els considerem positius, no solament pels estudis realitzats, sinó també per la contribució al coneixement espeleològic del Perú, ja que fins ara han estat poques les expedicion espeleològiques que s'hi han fet, especialment a la zona nord.

Octubre 1976

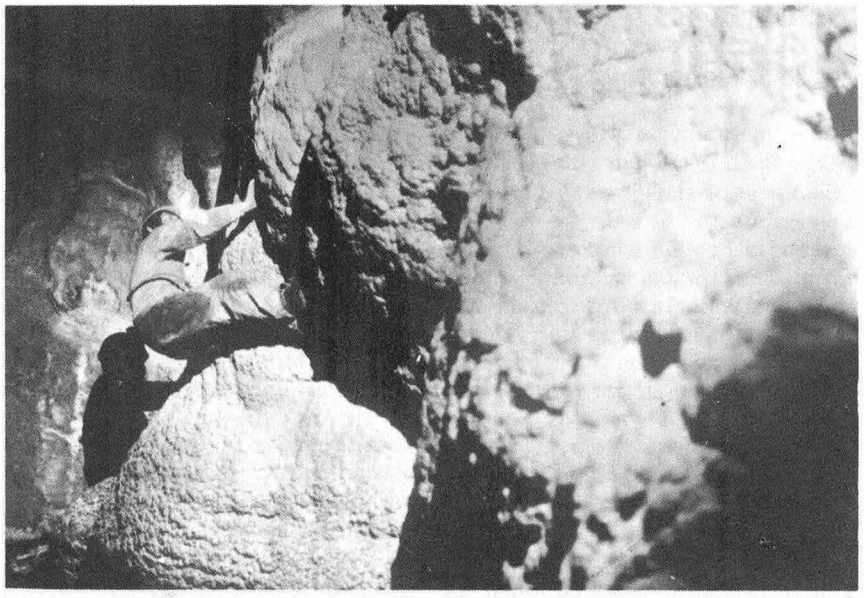

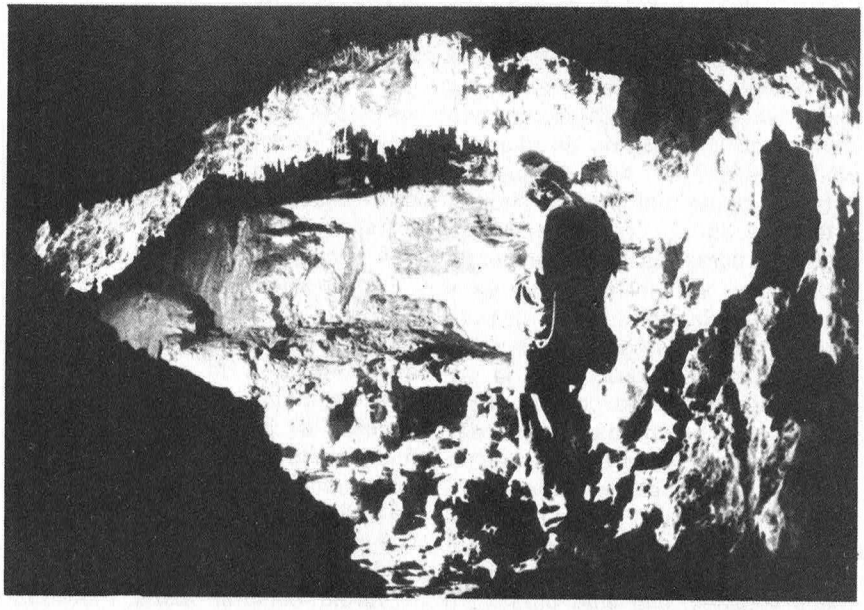

L'indi i la Sierra

per **Consol Freixa**

INTRODUCCIÓ

Objectius i metodologia

A la memòria de presentació del viatge Hirca 76 dèiem que el nostre objectiu era estudiar l'indi peruà, la seva situació actual, la reforma agrària, la llengua i la seva integració al país. L'espai geogràfic era la serra, els voltants de Cuzco, la vall de l'Urubamba, la serra de Nazca a Cpzco i d'aquí a Puno.

¿Què hem pogut fer? Primer cal que expliquem les nostres possibilitats i limitacions. Teníem només 25 dies; això i la dificultat de moviment ha reduït molt el nostre treball.

Cal tenir en compte que per anar a la serra vàrem haver de llogar un cotxe a Lima, perquè no volíem viatjar en avió i anar de ciutat en ciutat, sinó trepitjar el terreny i veure els poblets. Les carreteres de la muntanya són mol dolentes, de terra amaçonada i la majoria de vegades plenes de pedres. Això fa que les mitjanes siguin molt baixes (moltes estones a 30 Km. per hora), i les avaries i punxades molt freqüents.

Nosaltres vàrem haver de patir tot el viatge de repetides avaries del càrter. A això s'afegien les avaries i accidents d'altri que, atesa la poquíssima densidat de cotxes, t'obligaven a parar. Vem ajudar a posar dret un cotxe que va quedar tombat sobre un costat, per sort sense accidentats, un altre amb l'eix trencat, una moto... També ens vàrem trobar la carretera tallada per obres (dues vegades, una amb parada d'unes tres hores). Això és només per veure la dificultat del camí. La deficiència vial, més agreujada a la serra, és un dels greus problemes del Perú.

Aquests mals camins ens van acostar a un altre fet: els mecànics que vàrem trobar pels poblets, malgrat la seva manca de materials, eren eficients. La nostra avaria de càrter va ser arreglada amb una junta de cuir que ens va vendre el sabater, i que nosaltres vem tallar, a la llum d'una lluna plena molt més potent que les bombetes, en un taller a l'aire lliure, enmig de porcs, gallines i nens. També els conductors de la famosa «Morales Moralitos» (companyia d'autobusos que circula per la serra) arreglaven tota mena d'avaries i punxades a la voravia de la carretera. Vàrem arribar a la conclusió que tenen pocs mitjans, però amb una mica de temps i paciència se'n surten.

Al poc temps i al mal camí s'afegeix la dificultat d'acostar-se a l'indi. No és problema de la llengua, encara que de fet ja és una barrera perquè gairebé tothom amb qui vam parlar en sabia. El fet greu que dificulta la relació és la pobresa. Som de dos móns diferents (no es pot imaginar si no s'hi va i es veu com viuen, vesteixen, etc...). Ells ens miraven com a estranys (n'érem), turistes (n'érem), com a rics (també n'érem). Els nens ens deien «gringos» malgrat que no ho fóssim i els parléssim castellà. Tot això són immenses barreres. Malgrat tot, quan anaves cap a ells, parlaves i insisties, arribaves a comunicar una mica.

Amb qui vàrem arribar a parlar amb més facilitat i més llargament fou amb els que tenien un nivell econòmic més alt o una ideologia que els donava seguretat, com els pagesos de la cooperativa José Zúñiga. També estava molt disposada a parlar amb nosaltres la gent de classe mitjana (blancs o molt barrejats), que desitjaven parlar del seu país i de la seva problemàtica.

Vàrem comprar diaris i escoltar la ràdio, la TV no, perquè a molts llocs de la serra no n'hi havia. Vàrem anar als mercats i a les botigues dels poblets petits. Tot el que hem vist i parlat amb la gent, les preguntes que se'ns han plantejat, totes les vivències que hem tingut, tot ens ha colpit. Ara, a Barcelona, molt lluny, més fredament, ho hem volgut reflexionar i situar-ho en el marc fred dels llibres, les dades, les lleis i els fets històrics. Aquest és el resultat del nostre treball.

Descripció del viatge

Unu cop a Lima i després de fer les gestions necessàries, deixàvem la immensa ciutat (3.000.000 hab.), extensíssima ja que la majoria d'habitacles són unifamiliars. Travessàrem els barris rics, els mitjans i els molt pobres, anomenats «pueblos jóvenes» que no són res més que grans barris molt pobres que han recollit la forta immigració que ha rebut la ciutat els últims anys.

Amb un Volkswagen petit que llogàrem, anàvem cap al sud per la Panamericana, una de les poques carreteres asfaltades del país. La costa és un immens desert només tallat pels oasis agrícoles de les valls dels rius. A Nazca vàrem deixar la Panamericana per a dirigirnos cap a l'interior, cap al Cuzco al cor dels Andes. Aquí la carretera ja era de terra, amb trams infernals, i els pobles molt espaiats. Per evitar de quedar-nos al mig de les muntanyes dúiem un bidó de gasolina perquè normalment de «grifos» (gasolineres) només n'hi ha en alguns pobles. Vam anar pujant per muntanyes resseques, pedregoses i molt erosionades on només hi viu el cactus. La pujada va acabar a la «puna», immensa extensió més o menys plana a més de 4.000 metres, de cel pur de color blau fosc, on vàrem veure les primeres llames i vicunyes.

D'aquí, pujant serralades i seguint valls arribàrem al Cuzco. Primer va ser el riu Pachachaca que ens va dur a Abancay. Aquí, lluny de la puna, encara que a 2.460 m., el paisatge és més amable: conreus i eucaliptus (arbre introduït el segle passat i molt estès en aquestes alçades).

Nova escalada passant pel peu de la impressionant serralada del Salcantay i baixada per la vall de l'Apurimac, zona agrícola força rica. Nova pujada i Cuzco. La ciutat està situada en una mena d'olla entre muntanyes. Cuzco (Qòsqo en quètxua) vol dir melic.

Prenent com a centre la ciutat (3.400 m.), anàrem a la vall de l'Urubamba, zona agrícola i a la vegada

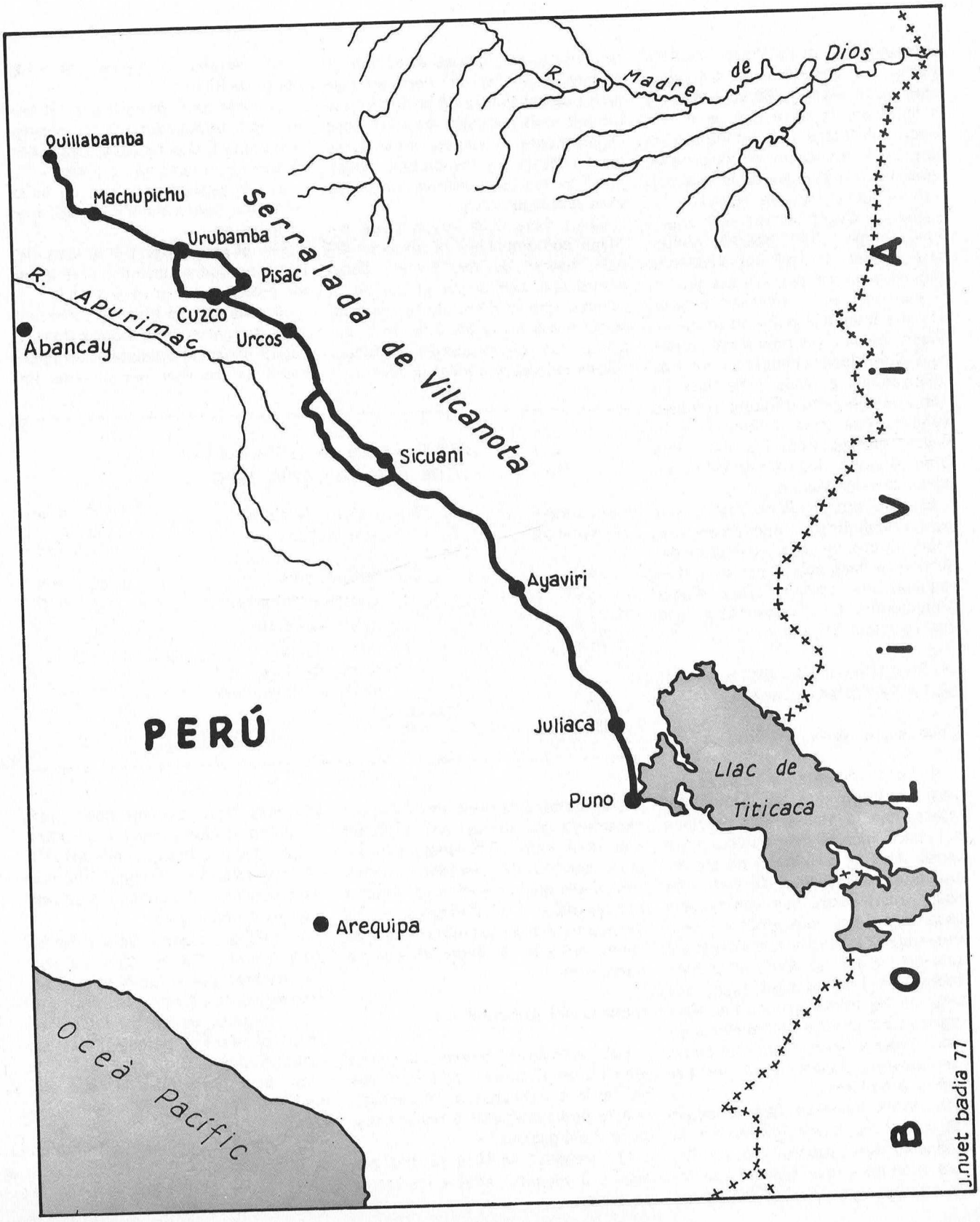
R. Madre de Dios
Quillabamba
Machupichu
Urubamba
Pisac
Cuzco
Urcos
Abancay
R. Apurimac
Serralada de Vilcanota
Sicuani
Ayaviri
PERÚ
Juliaca
Puno
Llac de Titicaca
Arequipa
Oceà Pacífic
BOLIVIA
J.nuet badia 77

turística: aquí hi ha Písac i Machupicchu. La carretera és asfaltada. Aquí és on els anys 60 va començar la lluita per la terra que es va estendre al Cuzco i va mobilitzar la serra sud. Visitàrem la cooperativa agrària «José Zúñiga» de la qual anirem parlant al llarg del treball.

Des de Cuzco vàrem anar cap a Puno (al peu del Titicaca), remuntant, primer, la vall del Vilcanota, que és com es diu l'Urubamba en el seu curs alt, i passant després per una immensa puna on hi ha vaques i llames (vicunyes no perquè necessiten més alçada). La zona és relativament poblada i té línia de tren, cosa no gaire freqüent. Aquests altiplans ens duen a Puno i al Titicaca, on visitàrem les illes dels Uros i Taquile, des d'on es veien les serralades bolivianes.

El camí des de Puno cap al sud és turmentadíssim: muntanyes resseques i erosionades, «pampes» desèrtiques, llacs salats, i ja prop d'Arequipa, els volcans. Des d'aquí prenguérem la Panamericana que ens reconduí a Lima.

LA SITUACIÓ A LA SERRA ABANS DE LA REFORMA AGRÀRIA

L'estructura de la propietat

No ens remuntarem als segles però sí direm que les comunitats índies, que ja van quedar reduïdes a l'època incaica (repartides entre terres del Sol, de l'Inca i de les comunitats), van haver de patir els nous repartiments que van fer els espanyols i que van produir l'**encomienda** (*). Encara que l'espanyol dels segles XVI al XVIII tenia més interès en l'enriquiment ràpid per mitjà de les mines que no pas amb l'agricultura, moltes **encomiendas** es van dedicar a produir per a la mina. Per exemple la coca va ser un d'aquests productes.

De totes maneres fins al segle XIX no hi va haver interès en la producció agropequària. Va ser llavors quan els grans senyors van tenir interès a augmentar les seves propietats que, unides a les que ja hi havia, van fer del Perú un país amb una estructura de latifundi i minifundi molt marcada. Aquests nous repartiments es van fer a càrrec de les terres de les comunitats indígenes i de les concessions que el govern feia a la selva.

Quan l'any 1888 els militars peruans contemplaven la situació del país, havien de dir, en els documents que explicaven el pla de la revolta, que el 90 % de la terra de cultiu era a mans del 2 % de la població. Per comprendre la situació només cal veure aquest quadre:

PROPIETAT DE LA TERRA ABANS DE 1969 (de BAYER, 1975)

Percentatge de famílies	Percentatge de terres controlades		Mesura mitjana de la propietat	
0,9	82,4	latifundistes	1.338	Hes.
2,1	5,7	propietat mitjana	43	»
7,6	4.5	petit propietari	9	»
61,7	7,4	minifundista	1,6	»
1,0		administradors		
26,7		pagesos sense terra		
100	100		—	

L'estructura agrària del Perú es caracteritzava doncs pel latifundi que duia com a conseqüència un gran nombre de camperols sense terres, els quals s'havien de llogar a les hisendes, i un nombre molt alt de minifundistes que malvivien i es veien obligats a llogar-se com a temporers.

Situació del camperol indi

Les relacions amo-pagès eren molt dures. El senyor cedia un tros de terra o «chacra» a l'agricultor, que la podia treballar a canvi d'una sèrie d'obligacions:

a) treballar de 10 a 15 dies per mes (i a vegades més) a les terres de l'amo;

b) reparació dels regadius, ponts, edificis...;

c) transport gratuït, amb el bestiar del treballador, de la càrrega que l'amo li encomanava, fins a l'estació o carretera més propera;

d) la **palla.** Les dones de la família del pagès havien d'anar a recollir coca;

e) **el pongueaje.** De 10 a 15 dies l'any les dones havien d'anar a servir gratuïtament a casa l'amo.

Segons càlculs fets per Fioravanti 1975, traient el treball de la dona, el pagès llogat en aquestes condicions havia de treballar per a l'amo uns 217 dies l'any. Cal dir que alguns d'aquests treballs tenien un pagament simbòlic. Però el més greu no era això, sinó tot un seguici de condicionaments econòmics i culturals que se li imposaven:

a) tenia obligació de plantar arbres fruiters. Cal dir que els contractes eren per 10 anys i l'amo podia renovar-los o no;

b) segons quins productes no podia plantar-los perquè l'amo en tenia l'exclusiva;

c) havia de vendre la seva producció a l'amo, que la comercialitzava;

d) havia de comprar a la botiga de la hisenda;

e) pagar el **hierbaje** segons la quantitat de bestiar;

L'herbolària ambulant, al mercat setmanal de Pisac. ▼



foto: M. Carreté

f) ús limitat de la llenya;

g) prohibició de construir cases d'**adobe,** perquè això els donaria dret sobre la terra (en certes hisendes);

h) obligació de portar la seva roba «típica»;

i) prohibició de parlar el castellà;

j) prohibició de dur els nens a escola.

Era evident de suposar una terrible dominació econòmica, però qui s'havia de pensar, en arribar a la serra i veure amb emoció que «encara» duien el vestit indígena (*), que això era degut, potser en part, a aquestes lleis que separaven l'indi del blanc i que l'aïllaven, tancant-lo en els seus costums.

L'ús obligatori del quètxua tenia la mateixa finalitat de tancar l'indi en la seva comunitat i fer que qualsevol contacte amb el món exterior l'hagués de fer per mitjà del gamonal, que sabia quètxua i que conduïa tots els assumptes amb el govern, el qual només sabia castellà.

Al llarg del nostre viatge hem anat preguntant sobre aquesta qüestió de la llengua. Ningú de la serra no ens va semblar excessivament illusionat ni pel fet que s'ensenyés a les escoles, ni que fos llengua oficial. Un nen a Cuzco, responent una pregunta de si l'estudiaven a l'escola, va dir: **No, ya lo sabemos.** Quan vàrem insistir ens va dir que una hora cada setmana. Als Uros, un professor (era evangelista) de l'escola de l'illa, ens va dir que el seu gran interès era que aprenguessin el castellà per a poder-se relacionar i integrar a la comunitat nacional.

Està bé que s'ensenyi a les escoles, opinem, i que sigui idioma oficial, però s'ha de trencar el cercle i superar el fet quètxua-vestit típic-pobresa perquè vestit i llengua no siguin una illa abandonada, sinó que puguin ser emprats amb orgull.

Continuant amb les relacions amo-pagès s'ha d'afegir que l'arrendire no era l'única situació laboral sinó que hi havia més casos. Podia ser que l'arrendire donés part de la seva terra a un altre pagès a canvi que aquest es fés càrrec de les prestacions a l'amo. Se l'anomenava **allegado.** Aquest podia fer el mateix, subdividint una vegada més la terra. Era el **suballegado.** L'última possibilitat era el **tiapacoc** que no tenia cap terra i treballava com a peó.

Hem vist la situació del pagès i el seu endarreriment cultural i econòmic, però cal saber que aquesta estructura econòmica era també negativa per a la terra i el país. El camp produïa poc, no estava mecanitzat, l'amo no hi invertia els beneficis, els productes eren els tradicionals, és a dir: la passivitat i la pobresa dominaven la terra. Cal dir, per exemple, que la introducció de nous productes va ser feta pels arrendires (cas del cafè), grup social molt actiu que es va haver de resignar a veure passar tots els seus negocis per les mans dels amos.

Veient tot això no cal estranyar-se pel fet que els pagesos s'organitzessin per a mirar de canviar la situació. Si no per a obtenir la terra, sí per a aconseguir renovacions de contracte, indemnització en cas d'expulsió i pagament de les millores introduïdes.

Els Sindicats

El cas dels sindicats camperols a la serra sembla que va ser totalment diferent dels del nord del Perú o dels de la ciutat. Així com el primer sindicat a la costa nord es constituïa l'any 1947, el primer intent a la serra no seria fins al 1954 i no seria important fins 1960.

Sembla que un dels factors que van produir aquest retard va ser que en principi ni l'APRA (*) ni el Partit Comunista Peruà, no estaven interessats pels camperols indis perquè, a causa de la llei electoral, només els qui sabien llegir podien votar i ells anaven darrera una clientela no-analfabeta. Segons Fioravanti el desig de sindicació va sorgir dels mateixos camperols, que van voler tenir instruments que els defensessin dels gamonales, i van ser ells que van demanar al Sindicat de Cuzco que els enviés organitzadors. La Federació de Treballadors de Cuzco més que per obrers estava formada per artesans, molts dels quals antics camperols que havien emigrat; eren indis, parlaven quètxua i coneixien el problema del camp. Ells van crear el 1954 una secretaria de «Auntos Campesinos». Així va començar a organitzar-se la serra. El 1957 ja hi havia 16 sindicats (solia haver-n'hi un a cada hisenda), i van fer el seu primer congrés provincial.

Per aquesta mateixa època l'APRA, de la qual Romainville, un gran hisendat de la serra, era simpatitzant, va intentar de muntar un sindicat lliure per contrarrestar la força del sindicat camperol, en aquell moment més o menys controlat pel PCP. Al començament va tenir un cert èxit, però més endavant els camperols van comprendre que la finalitat de l'APRA era dividir el moviment i tenir-lo controlat, i llavors el van fer fora de la serra.

Les primeres lluites del Sindicat van ser de caire legal, intentant obtenir dels hisendats una sèrie de millores en els contractes. Feien plecs de reclamacions on es recollien les peticions tant dels arrendires com dels allegados i suballegados. Per una banda demanaven la venda lliure del producte i el pagament de les millores intriduïdes a la terra i el pagament en cas d'expulsió. Aquestes reivindicacions anaven a favor de l'arrendire, que malgrat haver-se enriquit per la introducció del cultiu del cafè, veia que perillava la seva situació perquè en qualsevol moment podia ser expulsat. Per l'altra, demanaven que es traguessin els dies de prestació, el sou de serveis personals i la jornada de 8 hores. Això afavoria els allegados i suballegados. Demanaven també el dret a l'escola i a construir cases de tova que els afavoria a tots.

Aquestes reivindicacions uneixen els pagesos i comencen les vagues mentre continuen organizant-se sin-

Dia de mercat a Pisac, prop de Cuzco. ▼



foto: M. Carreté

dicats. L'any 1960 apareix un nou factor: Hugo Blanco (*) entra com a suballegado a Chaupimayo. Ell donarà una nova embranzida i una nova visió al moviment.

Els anys 1961-62 marquen l'apogeu del moviment. Hi ha 122 sindicats i 12.500 afiliats. Un dels camperols ens deia que el seu pare, pastor de la hisenda d'Oblitas, va ser expulsat del seu lloc (cosa molt comuna), i li va ser reclamat un cert nombre de béns (cas també molt corrent). Es va fer un judici, el pagès el va perdre (com era costum...), i va anar a presó. Hi hagué vagues, protestes, etc... Quan va sortir de la presó es va dedicar solament al sindicat, i vivia en la clandestinitat. El seu fill recordava haver dut encàrrecs d'un lloc a l'altre per a fer reunions. El pare va morir però el fill va continuar la lluita i l'any 1972 amb altres companys ocupaven la hisenda i expulsaven Oblitas.

L'entrada d'Hugo Blanco va portar un to més combatiu i menys legalista a la lluita. Solia dir: «el millor advocat contra l'expulsió és una bona arma. Canvieu d'advocat». L'any 1961 va ser el de la vaga general i el de les primeres ocupacions de terres. L'any 62 es varen ocupar 250.000 Hes. a unes 100 hisendes. Això va produir un enfrontament del grup de Blanco amb el PCP que va desunir el moviment, va empènyer Hugo Blanco a la guerrilla, resultant empresonat el 63, i finalment va acabar amb el moviment.

Malgrat la repressió el govern va haver d'acceptar moltes d'aquestes ocupacions, encara que va intentar que fossin indemnitzades pels ocupants, cosa que van obtenir en molts casos. De totes les hisendes ocupades 70 continuarien en mans dels camperols.

A Lima ens van explicar de quina manera van sobtar als militars les dures repressions contra la guerrilla. Ens va dir que s'utilitzava napalm cedit per empreses establertes al Perú i que a vegades es cremava tot un poble si hi havia la sospita que s'hi amagava un guerriller. Segons aquestes persones tot això va causar profunda impressió i mala consciència a certs militars molt religiosos. Ens van insistir, sobre aquest fet, que van pressionar els alts càrrecs per tal que es fes un canvi. Tot això va produir el cop d'estat militar de 1968.

LA REFORMA AGRÀRIA

El **Plan Inca,** proposta de programa polític feta per coronels de l'exèrcit peruà, fou acceptat i signat pel general Velasco de Alvarado, president del **Comando Conjunto** i Comandante General del Ejército. Deia, en relació a la terra, que el seu objectiu era: «la transformación de la estructura agraria para alcanzar lo antes posible un régimen justo y eficaz basado en el principio de que la tierra es de quien la trabaja».

A Lima, en una de les nombroses parades de la plaça San Martin, en mig de llibres com «Quechua para el pueblo» o el «Kamasutra», vàrem comprar el text de lleis sobre la reforma agrària. Després d'haver-lo llegit podem concloure que:

1. Es pretén de substituir «el latifundio y minifundio por un sistema justo de propiedad, tenencia y explotación de la tierra que contribuya al desarrollo social y económico de la Nación», art. 1.º.

2. L'estat adjudicarà terres als camperols que no en tinguin. Les obtindrà de:
   — les terres de l'estat;
   — les terres abandonades (més de tres anys sense cultivar);
   — les expropiacions.

3. Les expropiacions es faran de les grans hisendes. Hi haurà un mínim inafectable:

Terra de cultiu. Ceja de la Selva o Serra, 40 Hes. a Cuzco. Costa 150. que pot quedar duplicada si hi ha inversions i bona situació de treball.

Pastura. L'inafectable és el mínim necessari per a suportar 5.500 unitats d'oví a l'època de l'esquila o equivalent en altres espècies, que pot ser el triple si està tancat i té millores.

El que passi d'aquestes quantitàts serà expropiat, es farà una avaluació del que val i l'estat pagarà l'amo, que en cobrarà part en metàllic i part en bons de l'estat.

Aquestes terres seran adjudicades als pagesos que ja hi viuen, els quals poden associar-se en cooperatives o rebre la terra individualment. Els pagesos pagaran al govern el preu de les terres en 20 anualitats

4. Queden abolides totes les prestacions personals i es redacta una nova legislació basada en el sou.

5. També queden abolides totes les obligacions de comprar o vendre a les botigues dels amos.

6. En relació al minifundi s'intentarà reunir les parcelles separades per mitjà de vendes i permutes, i en la mesura del possible s'intentarà incloure el minifundista en els plans d'expropiació.

Fins aquí la llei. Vegem ara quins són els resultats de la reforma agrària que, començada l'any 68 amb el Plan Inca i sota el govern de Velasco de Alvarado, ha acabat el 76 amb el nou Plan Tupac-Amaru sota el govern del general Morales Bermúdez.

1976: LA SITUACIÓ ACTUAL

De 1.273.000 famílies que es calcula que té el sector agrari, només un 20 % havien estat beneficiades per la reforma fins l'any 75, que arribaran com a molt a un 30 % el 76.

A què és degut això? Les raons poden ser moltes: el minifundi gairebé no ha canviat, s'ha rebaixat la quota de terres per a adjudicar, etc., però un dels principals motius és que no hi ha terra per a tothom. Això vol dir que la solució per al camperol no és només la reforma agrària, sinó també una industrialització coherent que sense traumes (?...) pugui adaptar el pagès a la indústria.

Resumint aquesta qüestió direm que un cop feta la reforma agrària, segons que la considera el govern,

El mercat de Pisac constitueix una autentica galeria de personatges peruans. ▼



foto: M. Carreté

només un 30 % de les famílies han estat afectades. Vegem ara què ha predominat, si la cooperativa o l'adjudicació individual.

Modalitats d'adjudicació 1975

Tipus	n.° empreses	mils Hes.	%	famílies	%
CAPS	363	1.797	34	87.926	40
SAIS	50	2.250	43	55.058	25
Grups Camperols	291	617	12	19.991	9
Comunitats camperoles	137	476	9	40.011	18
Individuals		129	2	17.733	8
	841	5.269	100	220.719	100

Aquestes dades ens donen a entendre que ha estat la tendència cooperativista la que ha dominat. Malgrat tot caldria fer un estudi profund de les cooperatives del país per veure si certament el treball i els beneficis estan socialitzats o només ho són teòricament, i de fet cada camperol treballa el seu propi tros com passa a les comunitats indígenes. Se'ns ha comentat vàries vegades que cada pagès tenia el seu tros. Hem llegit també que s'ha fomentat la petita propietat i que un 70 % de la població rural té mentalitat «petit-burgesa», i que és un fre a la socialització. Quan vàrem parlar a la cooperativa José Zúñiga ens van insistir molt que **ells no** havien repartit les terres, malgrat que cadascú tingués la seva pròpia **chacra** (tros de terra) i bestiar (vaques).

Amb quins problemes s'han trobat aquests nous propietaris? Moltes d'aquestes cooperatives estan descapitalitzades. A la José Zúñiga, ens van dir que Oblitas, l'antic amo, no va deixar «ni un clavo», es va endur tota la maquinària, i a més

Als mercats com el de Pisac hom pot veure mostres bellíssimes d'indumentària popular. ▶

els últims anys, amb la perspectiva de la reforma, tenia la hisenda mig abandonada. Molts altres propietaris van fer el mateix. Fins i tot alguns van poder desmuntar les seves destil·leries d'aiguardent. Aquest és un problema molt general. L'amo se n'emporta el material i els que arriben es troben sense res.

El camperol es troba ara en una situació que podríem resumir així: no té diners o en té pocs. Ha d'estalviar per capitalitzar i per pagar les terres al govern. Ha de treballar la terra amb pocs mitjans i comercialitzar els productes amb una infraestructura de transports molt deficient o quasi nul·la. I encara hi ha més: sembla que a moltes cooperatives s'ha organitzat una burocràcia que cobra sous molt alts (almenys en relació amb els pagesos), a la qual cal afegir l'enginyer agrònom enviat per l'estat que ve a cobrar sobre els 30.000 sols. Això fa que molts pagesos no trobin cap millora en la situació actual i alguns fins i tot enyorin l'antiga, segons opinió de nombrosos obrers qualificats i petits burgesos, que cal valorar amb tota prudència i reserva, però que no deixa d'ésser inquietant.

LA COOPERATIVA JOSÉ ZÚÑIGA

Hi vàrem arribar un diumenge al matí i trobàrem en José, responsable aquell dia de la vigilància de la hisenda. Preguntàrem per l'Efraïn Solís ,actual responsable de la cooperativa. No hi era, era al Cuzco i després havia de marxar a Lima per a solucionar uns problemes. Només hi sóc jo, ens va dir en José, els diumenges tots aprofiten per a treballar la seva chacra. Certament: al llarg de la carretera havíem anat trobant força gent treballant els camps. Vàrem decidir amb ell que hi tornaríem a la tarda. Llavors va ser quan vàrem estar parlant amb ell i amb els «compañeros» que ja de fosc anaven tornant cap a casa.

Aquesta cooperativa ens va semblar una excepció, després de tot el que ens havien dit i el que havíem llegit. Per començar no van esperar l'adjudicació de la terra. Cal dir que aquest és un procés llarguíssim, laboriós i car. Segons Bayer hi ha 39 (!) passos diferents a fer a l'hora d'expropiar, i 16 més a l'hora d'adjudicar. Però el pitjor és que quasi bé un 60 % (!) dels diners de la reforma agrària ha estat per a l'administració.

En vista que la seva adjudicació no arribava mai (Oblitas era prefecte de Cuzco i tenia parents pertot arreu...), van decidir d'ocupar les terres. Havien participat a les lluites dels anys 60 i havien sofert la repressió del 63, però malgrat tot seguien organitzats. Fins al punt que Oblitas havia llogat gent perquè matés (així ens ho van dir) els dirigents. I un d'ells certament va caure: era José Zúñiga (per això ara la cooperativa porta el seu nom). Per increïble que resulti el van matar a cops en un partit de futbol. Al cap de pocs dies ocupaven la hisenda.

Un dels dirigents, Efraïn Solís, va quedar com a cap, i ara deixarà el càrrec perquè així ho diuen els estatuts. Quan varen ocupar les terres l'any 72 eren 120 caps de família, i ara han arribat a 200. La hisenda té 5.000 Hes. però no totes són conreables. Cada família té una chacra on viu. Els dies de la setmana treballa les terres de la cooperativa o té un ofici i va a un dels pobles del voltant. Per dia de treball a la hisenda cobren 59 sols (un peó a la ciutat cobra uns 8.000 sols al mes, però cal tenir en compte que tot el que el pagès produeix a la seva chacra és per a ell).

El problema de la burocràcia semblava solucionat: tots cobren el mateix per dia de treball, tant el cap com els pagesos. Van canviant els càrrecs i fan reunions quan les necessiten, amb l'assistència de les dones que volen.

El problema dels alts sous dels tècnics el van solucionar ràpidament: van treure l'enginyer que els va enviar l'estat.

Principalment comercialitzen els seus productes directament, venent-los al consumidor o a d'altres cooperatives, sense intermediaris (van insistir-hi molt, en això). Tenen camions i ho porten al mercat al Cuzco.

Certament aquesta cooperativa té una sèrie de factors que l'ajuden: el primer la compenetració, combativitat i eficàcia dels seus elements. Segon, el lloc geogràfic, a la vall de l'Urubamba, davant una carretera asfaltada, a 30 kms. de Cuzco.

Aquests camperols ens van semblar molt segurs i confiats però no adormits. Quan els vàrem preguntar per la seva situació futura i el nou govern van dir que ells estaven dins la legalitat, i no van fer cap altre comentari. Van ser molt amables amb nosaltres; cal dir que no férem ús de cap carta de presentació, però no ens van donar algunes dades de les que havíem demanat, com ara els beneficis, la producció, etc. Sobre producció van dir que produïen més que a l'època d'Oblitas, de beneficis que quasi tots anaven per a capitalització i equipament. Va semblar doncs que sabien molt bé el que volien i que havien sabut aprofitar perfectament la reforma agrària, però sense triomfalismes, conscients que encara els queda molt camí a fer.

TAQUILE, ¿EL PARADÍS?

Imagineu-vos una illa al mig del Titicaca. Esteu a més de 3.800 m d'alçada, aneu pujant al cim per un irregular camí esglaonat, esteu esbufegant per l'alçada i per l'esforç, pugeu sense pressa perquè no us agafi el «soroche» (el mal d'alçada). De sobte s'acosta un indi amb un **chullo** fent mitja, us dona la mà i us diu bon dia, us atureu, el saludeu i seguiu pujant. Heu arribat a Taquile.

L'illa té uns 800 habitants i està a la sortida de la badia de Puno. No hi ha policia ni gamonales. L'alcalde l'escullen ells i quan volen el canvien. Quan ho creuen convenient es reuneixen tots, les dones també. I



foto: M. Carreté

parlen?, preguntem. «I doncs!«. Hi ha latifundista aquí? No, no en tenien, un bon dia abans de la reforma els va vendre les terres. Tothom té terra. Hi ha pobres? El qui no treballa. Això ens ho explicava Presentación i mentre fumàvem «Ducados» ens anava donant conversa fins que va acabar venent-nos un **chullo.**

Ens va explicar que hi havia escola (la vèiem des d'on érem, era la casa més gran de l'illa, amb els nens jugant al pati), i que els mestres els pagava l'estat. Hi ha dues comunitats religioses: la catòlica i l'evangelista, però no hi ha problemes. El capellà catòlic venia per la festa major que era quan es batejava i es celebraven els casaments. No tenen metge, tenen una mena de «curanderos» (un nom quètxua que no poguérem retenir), que en saben molt, segons deien. Eren dos homes i una dona que curen la gent amb herbes. De tota manera estan a tres hores de barca de Puno.

Mentre parlàvem, un altre noi més jove anava fent mitja. Fan chullos i els venen als USA i als visitants com nosaltres. Treballen amb unes agulles molt primes amb la punta com de fer ganxet.

Viuen de l'agricultura i ho complementen amb la pesca. Va dir que sortien quan ho necessitaven, amb les seves barques de canya de totora.

Cansat de tantes preguntes Presentación va passar a l'ofensiva. «I vostès d'on són?» Li vàrem ensenyar una postal de Barcelona: la plaça d'Espanya i l'entrada de l'exposició plena de cotxes. S'ho va quedar mirant molt encuriosit i capficat, i va seguir preguntant. No entenia que a la ciutat cal anar sempre amb un manyoc de claus obrint i tancant-ho tot. «Aquí no hi ha gossos, ni tanquem les cases, no hi ha lladres.» Ell, que es passejava pels camps fent mitja, no comprenia que a la ciutat s'hagués de sortir sempre amb diners a la butxaca. Quan ensenyant-li la postal comentàrem: aquí ens tornem tots bojos, va contestar «però d'on surten els bojos?» S'ho anava mirant i no comprenia res.

BIBLIOGRAFIA

A. Zimmerman: El Plan Inca. Ed. Grijalbo. Barcelona, 1975.

Neiva Moreira: La vía revolucionaria peruana. Ed. Avance. Barcelona, 1975.

A. Metraux: Les Incas. Ed. du Seuil. París, 1961.

Jorge Cornello: Por el Perú incaico y colonial. Ed. Colección Nadir. Buenos Aires, 1946.

E. Fioravanti: Latifundio y sindicalismo agrario en el Perú. IEP, ediciones. Lima, 1975.

D. L. Bayer: Descapitalización del minifundio y formación de la burguesía rural. Promociones Editoriales. Lima, 1975.

C. Malpica: Los dueños del Perú. Ed. Peisa. Lima, 1975.

Reforma Agraria: Texto único concordado de la ley. Ed. 1976.

Hugo Blanco: Tierra o muerte. Las luchas campesinas en el Perú. Ed. Siglo XXI. México, 1974.

Les guides bleus: Perú. Ed. Hachette. París, 1975.

Chinchey (6.309 m.) - Cordillera blanca

Crònica de "l'Expedició Girona Andes-75"

per **Enric Font Lloret**

A tots els companys de Girona, que m'oferiren la possibilitat de conèixer aquestes esplèndides i meravelloses muntanyes dels Andes.

Les paraules dolces de l'assistenta anunciant les escales del vol són l'inici de la nostra expedició, que llargament i laboriosament preparada, ara es feia realitat. La U.E.C. de Girona, i més concretament el seu Grup d'Alta Muntanya, va preparar aquesta sortida als Andes del Perú, on un grup de muntanyencs actius i entusiastes posà totes les seves illusions i els seus esforços.

En el meu cas, la bona amistat que m'unia amb ells, junt amb el meu interès a conèixer aquelles llunyanes muntanyes, va fer que no dubtés, quan m'oferiren la posibilitat de unir-m'hi, aportant els meus millors esfoços en el projecte.

L'inici real de l'expedició, va començar bastants dies abans d'agafar l'avió. Concretament el dia 25 de maig el vaixell italià «Donnizetti», carregava a Barcelona dues «caixes» amb un pes total de 750 kg: el seu destí era El Callao, port de Lima, on arribaria el 14 de juny.

El dia 22 de juny sortien de Girona tres dels components de l'expedició, amb la finalitat d'agilitzar els tràmits de duana i transport de part del material cap la zona escollida. Finalment la resta del grup sortiria el 30 de juny de l'aeroport francosuís de Mülhouse.

Després del llarg viatge arribem, el matí del dia 1 de juliol, a la capital del Perú.

En tota la ciutat de Lima, es veuen contrastos, la part central de la ciutat, és d'un aire colonial, abundant també els barris perifèrics miserables, que contrasten fortament amb el barri residencial de Miraflores.

Durant la visita a l'ambaixada del nostre país, trobem notícies dels nostres companys, així com també els bitllets de l'avió, que dos dies més tard ens hauria de portar al poblet d'Huaraz.

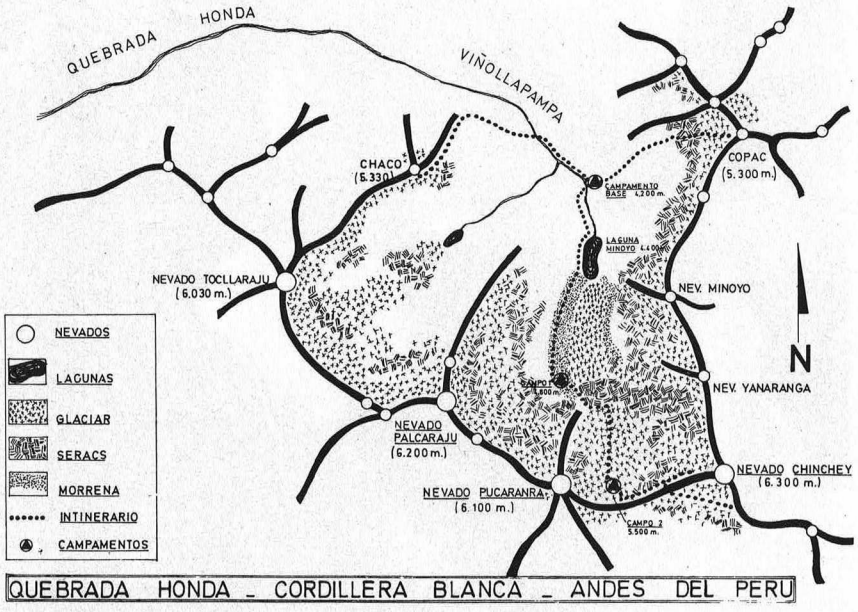

En arribar al centre d'Huaraz, hom es dóna compte que està realment al Perú. La gent amb les seves vestimentes coloristes, juntament amb una forma de vida i costums diferents, sobten el visitant curiós, que passeja pel mig dels seus carrers.

Les expedicions que vénen aquí generalment passen al poble uns dies fent aclimatació abans de pujar l'altiplà, o bé fan alguna excursió pels voltants.

Com que dos dies després teníem concertat un camió per anar a Vicos, aprofitem l'endemà per a anar a la llacuna de Yanganuco (3800 m), sota l'Huascaran, passant pel que fou el poble de Yungay, que un terratrèmol i un allúvió de roques i gel va destruir cobrint-lo totalment, el dia 31 de maig de 1970. L'aspecte és trist, tota la superfície del poble és coberta de pedres, no queda res; únicament tres palmeres marquen la situació d'allò que fou la plaça central.

L'endemà un camió ens duia en una hora i mitja a l'anomenada «Hacienda Vicos» (3000 m).

Des d'aquí, juntament amb un portador del país, tres traginers i 15 mules, iniciàvem la marxa d'aproximació de dos dies, ja dins de la «Quebrada Honda». Les valls andines, en general són immenses, formant en el cas de la nostra vàries graonades. Aquestes valls no tenen un gran desnivell però en canvi són molt llargues. Pel camí trobem alguns indígenes que viuen en llocs tan insospitats com petites coves, a la vorera de les quals conreen «papes» (patates), tenint també algun ramat en alguns casos. La dura vida de l'altiplà andí es reflecteix en aquesta gent, que per a sobreviure i treballar en aquestes condicions, mastega constantment fulles de «coca» que els dóna forces i que hom barreja amb «cal» per tal d'augmentar-ne els efectes.

El segon dia entrem en l'anomenada «Viñoyapampa» (4200 m) extensió de pastura gairebé plana que tanca la profunda entalladura de la «Quebrada Honda». Al fons d'aquesta pampa vam installar el que seria el nostre Campament Base.

La quebrada on estem fou únicament visitada per muntanyencs espanyols l'any 1967 en què una Expedició Basca hi efectuà alguna ascensió. Pel que fa a expedicions d'altres països podem assenyalarne alguna d'americana (1963), del Japó (1972) així com una de suïssa, de Lausana (1971.

L'expedició passa per la Quebrada Honda (altiplà), camí del campament base. ▼

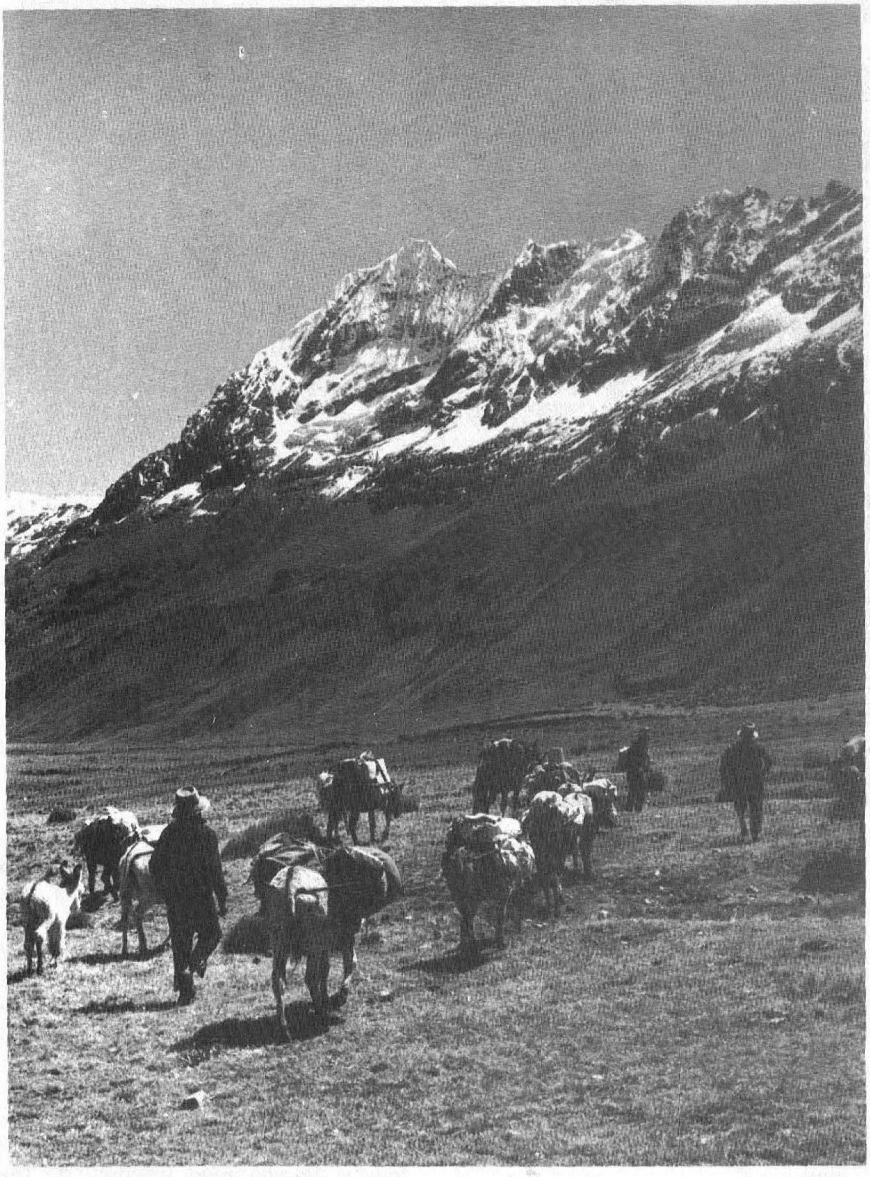

foto: E. Font

Aquí a Viñoyapampa, convergeixen vàries petites valls secundàries que en la majoria de casos tenen «plateaux» glaciars. En aquesta vall es troben diversos pics de 5000 m així com quatre de més de 6000 m: el Pucarranra (6100 m), Tocllarraju (6030 m), Palcarraju (6280 m) i el Chinchey que amb els seus 6309 m és el més alt de la zona.

No hi ha dubte que tota aquesta munió de cims mereixia una expedició, i durant els primers dies al Campament Base recorreguérem aquestes valls i geleres tot fent aclimatació, decidint finalment els nostres objectius. Vam veure, que les dimensions de les geleres, el desnivell a superar i la dificultat dels cims requerien concentrar esforços a l'atac de un 6000 m decidint que aquest fos el Chinchey (6309 m) i el Pucarranra (6100 m): ambdós cims, es podien atacar des de l'anomenat Plateau del Chinchey.

Una ascensió als Andes és ben diferent d'una als Alps; exigeix molts esforços per a equipar la ruta a seguir, i transportant material i queviures cap als camps superiors invertint en aquesta tasca bastants dels dies disponibles.

Contràriament al que sembla normal, en aquesta època de l'any (hivern) que aquí equival a l'època «seca», el factor climatològic fou una dificultat més a superar, tot i ser al mes de juliol (els millors són els de juny, juliol i agost). Durant els primers diuvit dies el temps fou dolent, quasi bé diàriament nevava i hi havia boira, dificultant en gran manera la progressió per la gelera, esborrant les traces dels dies anteriors, tot i que les marcàvem amb banderoles. La tasca d'obrir traça era constant i cansada, tenint en compte les pesades càrregues a portar. Decidits doncs els nostres objectius, dies després vàrem acumular el material dalt de la morrena del Chinchey i en un punt situat a 4820 m installem el Campament I.

Per les informacions sabíem que a partir d'aquest punt i a la dreta de la gran cascada de sèracs de la Gelera del Chinchey, trobaríem un esperó rocós d'uns 200 metres que calia escalar, evitant l'excessiu trencament de la gelera. Aquest esperó requeria ser equipat amb cordes fixes, per tal de poder seguir transportant càrregues de material i menjar per als possibles camps superiors.

Aquest esperó es trobava entre els 4850 m i 5100 m. Els primers metres eren exposats, ja que seguien una canal constantment solcada per allaus de neu i pedra, especialment a les hores que hi tocava el sol. Tot i això, durant els dies que seguirien alguns de nosaltres el faríem vàries vegades transportant pesades motxilles.

Gairebé diàriament, a partir del migdia nevava intensament i feia mal temps i l'endemà, quan sortíem de les tendes, un blanc mantell de neu ho cobria tot.

Dies més tard dues cordades superem les cordes fixes i recuperant el material acumulat en la seva part superior, ens endinsem per la gele-

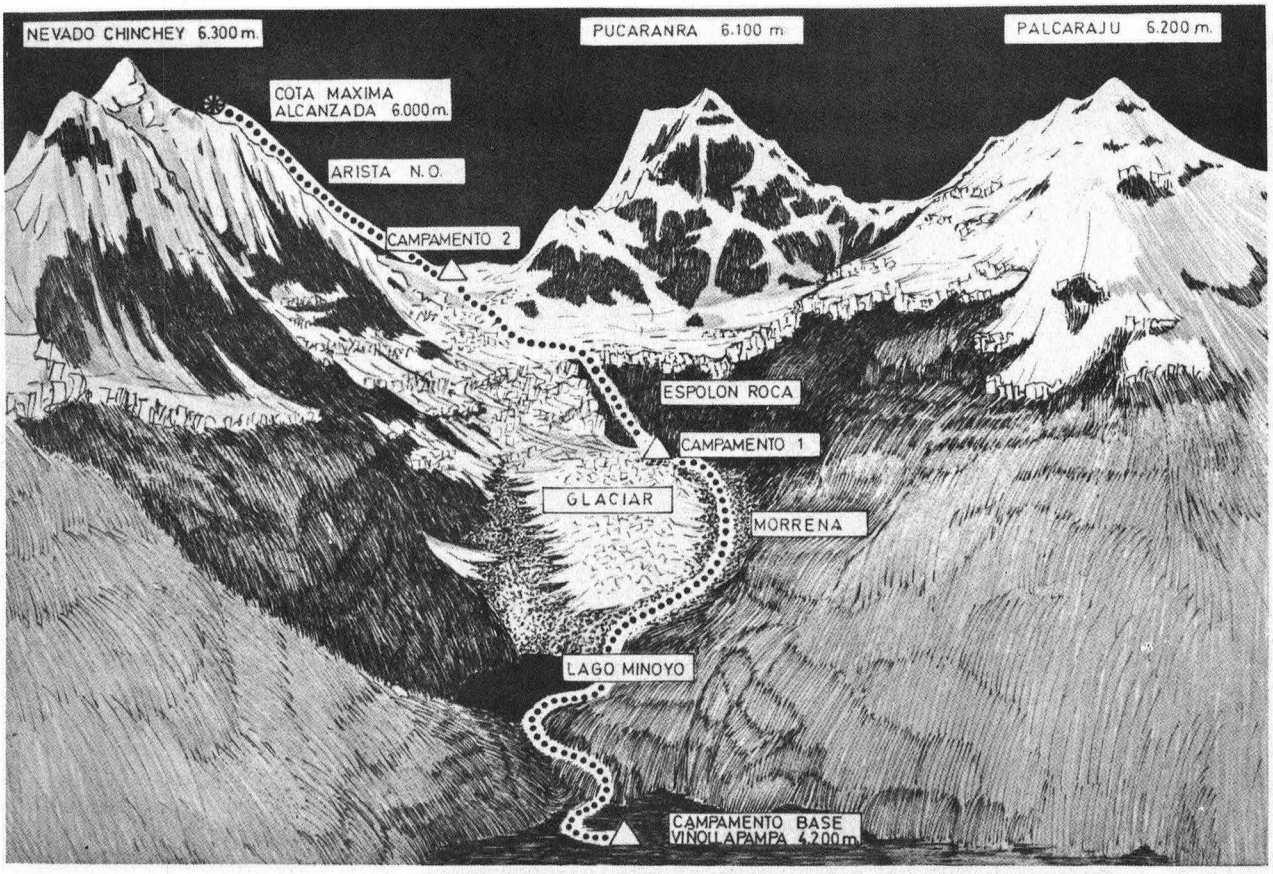

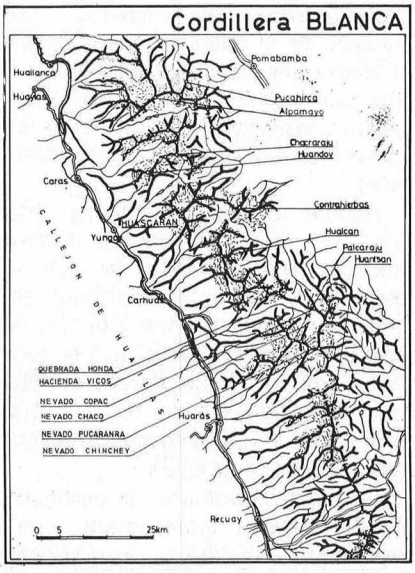

ra del Chinchey, cercant la ruta que ens havia que portar al «plateau» superior.

A 5300 m i sota una aresta plantem una tenda que seria el nostre Camp II provisional, i dos dels nostres tornen altre cop al Camp I. A la tarda tenim la sort de disfrutar d'un aclariment del temps i veiem els cims que ens envolten, paisatge maravellós, que compensa els esforços per arribar en aquest punt.

A la nit i a l'hora convinguda, parlem per ràdio amb els nostres companys del Camp I i del Camp Base, preparant els plans per als propers dies.

Dies després quedava installat un Campament damunt del «plateau» del Chinchey sota mateix del coll homònim i a una alçada de 5450 m, que seria el Camp II definitiu, on restarien quatre de nosaltres i els altres baixaríem altre cop al Camp I, fins a l'endemà que, carregats al màxim amb queviures i material, remuntàrem novament cap al Camp II. Tot i aclimatats, no seria fins després d'unes 7 hores de pesada marxa que hi arribaríem.

Aquest dia doncs, set components ens trobàvem al Camp II, disposats a atacar el cim. El dia abans una cordada, havia inspecionat el terreny per a la installació d'un posible Camp III, remuntant pel vessant Oest, i tornant molt decepcionats i cansats, per haver trobat una neu molt fonda i pesada.

A la tarda el temps torna a complicar-se, a les 4 ja tornava a nevar molt intensament. Aquesta potser fou la nevada més intensa, de les moltes que tinguérem i que continuà durant tota la nit.

A la matinada para de nevar, el fred s'intensifica i hi ha més de mig metre de neu nova: el temps ha canviat, i ho coneixem especialment en el vent que ha variat totalment de direcció. Finalment el cel és blau i la muntanya lluu amb tota la seva bellesa, l'esperança torna a nosaltres, el cim es veu ja molt pròxim, estem animats.

Quan encara és de nit, el dia 19 de juliol, amb un fred molt intens

El nevado Chinchey, de 6.300 mts. ▼

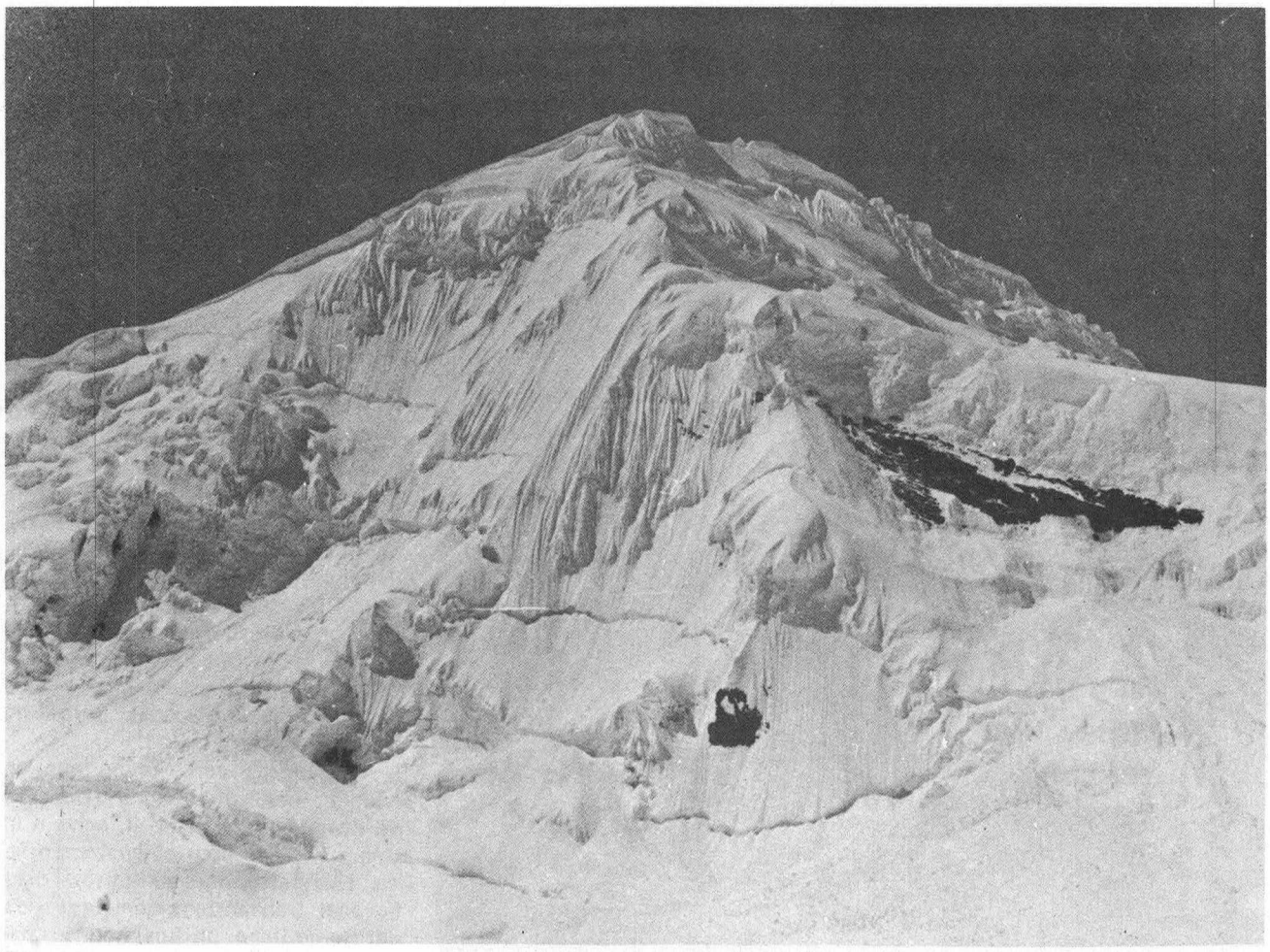

foto: E. Font

(—25° C), amb un cel totalment net, dins la nostra petita tenda estem en plena activitat. Avui, un fet tan corrent com és calçar-se les botes encara és més difícil. Tot i estar dins els sacs, estan dures com les pedres. Poc després sortim de les tendes en Busquets, Boix, Fabre i jo per a iniciar lentament la pujada cap el cim.

En arribar al coll, el fred que ja tenim és augmentat per un fort vent, que ens tira la neu en pols a la cara. Sembla que siguin agulles que se'ns clavin. Amb tot l'equip posat tenim fred a la cara i a les extremitats.

El nostre company Fabre no es troba del tot bé i decidim de fer-lo tornar poc després al Camp II. Els tres restants continuem amunt amb la ferma decisió d'arribar al cim. L'itinerari escollit segueix la cara Oest, per a anar a cercar l'aresta Sud en un punt que ens ha semblat factible. Més amunt una ampla i profunda esquerda, ens obliga a voltar més al N. No obstant el fred intens ens enfonsem molt, la tasca d'obrir traça, tot i rellevar-nos, es fa pesadíssima. Quan el pendent s'accentua, la neu no aguanta gens i per a guanyar alçada metre a metre invertim molt de temps i esforços. Tot i això no defallim, volem arribar a l'aresta Sud, allà creiem que amb una neu ventada, estarem en condicions més favorables. Travessem ara una zona esquerdada i dreta, per arribar després a l'aresta en un punt ja per damunt els 6000 m. La nostra decepció, però, és gran quan comprovem que la neu aqui tampoc no és glaçada i ens enfonsem.

La resta de l'itinerari segueix ara per l'aresta, que en diverses parts presenta cornises característiques, com bolets penjant cap al buit.

Per a superar aquests bolets, cal fer-ho frontalment o be flanquejant-los, però això en bones condicions de neu, cosa que ara no tenim. No obstant superem el primer «bolet» el segon és més vertical i gros i en apoiar-hi el pes del cos, se'n va tot avall. Evidentment així no es pot continuar, ja que a més hi ha el perill que tota la cornisa es trenqui i caiguem al buit (similars circumstàncies foren les causants d'un accident mortal a una cordada de iugoslaus, quan escalaven el Chacraraju).

És la una del migdia, quan parem en plena aresta a reconsiderar la situació (a la cota 6050 m.), comu-

Dos membres de l'expedició durant l'ascensió al "plateau" de Chinchey. Al fons, el Nevado Palcaraju, de 6.200 mts. ▼

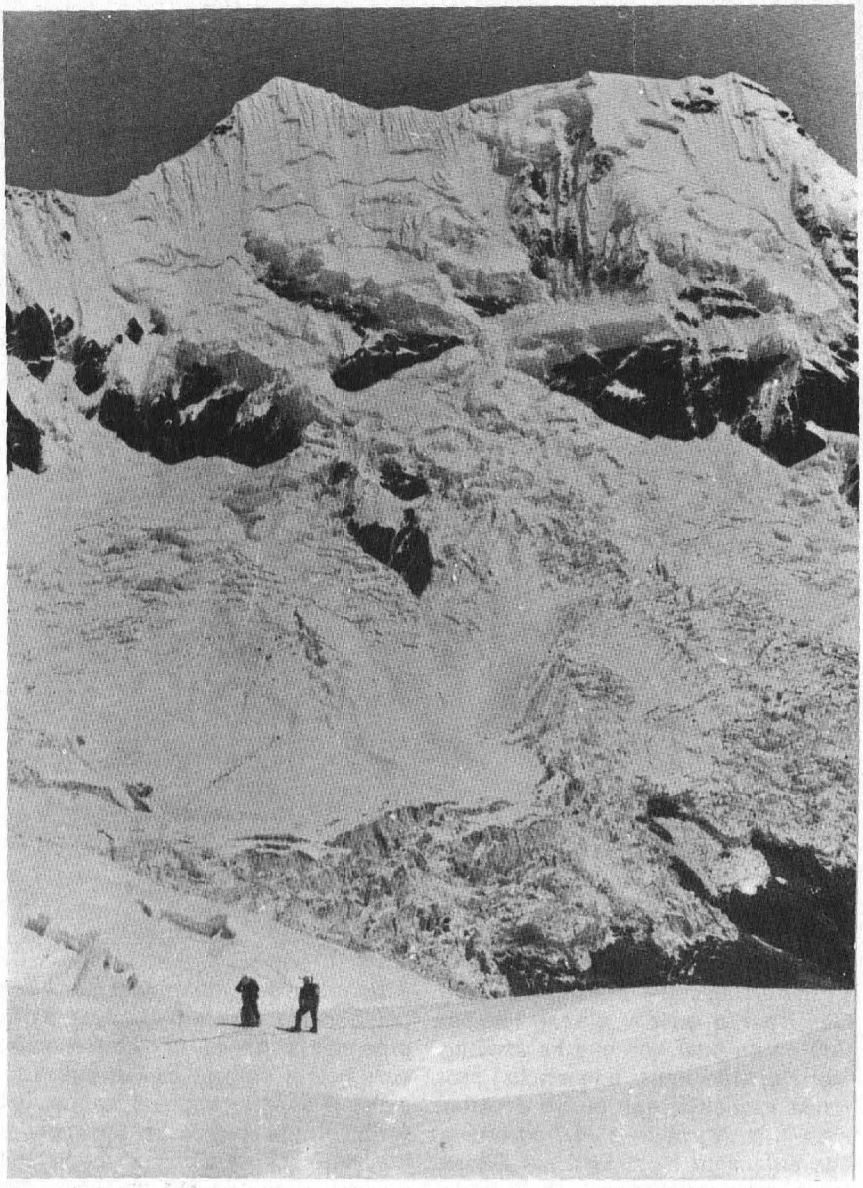

nicant per ràdio amb els nostres companys.

Tècnicament parlant, ja ho teníem tot superat, i faltaven pocs metres per al cim, però, la muntanya no estava en condicions, calia que la neu s'assentés després d'alguns dies de bon temps, per a fer factibles aquests metres. No ens acabem de convèncer d'haver de renunciar al cim quan el tenim tant a prop (aprox. 250 m.) i trobant-nos bé com ens trobem.

Però la neu, que en condicions normals el fred i el vent fa aguantar en formes inversemblants ara no ens aguanta a nosaltres. Decidim tornar.

Sota un sol de càstig i enfonsant-nos més encara, iniciem el descens cap al Camp II, on, molt cansats per l'esforç arribem quan són les 5 de la tarda.

Després d'aquest intent frustrat, mirem de fer-ne un altre seguint una ruta, pel vessant Oest, per després remuntar l'aresta Nord.

L'endemà una cordada formada per en Viñeta i en Pozo, surt amb aquesta intenció. El rigor de la temperatura es manté (—25° C). Remunten el vessant Oest però quan estan a la cota 6000 m., en augmentar el pendent, la neu no els aguanta, i les llargues estaques d'1 metre que porten no troben punt d'apoi prou consistent; realment no es pot pujar.

Enfonsant-se fins a la cintura tornen al Camp II. Quan hi arriben les seves cares són més que expressives. Han passat fred, han fet molts esforços, estan esgotats... definitivament no farem el cim.

Estem a dia 20 a 5.450 m., d'aquí a tres dies les mules vindran a buscar-nos al Camp Base, i hem que desmuntar els campaments superiors i les cordes fixes.

La nostra experiència ens fa veure que no és qüestió ni d'un ni de dos dies; caldrien almenys 7 dies de bon temps i glaçades, perquè la neu s'assentés.

A nosaltres però, ja no ens en queden, hem de desistir. Després de desmuntar el Camp II, baixem al Camp I, on trobem el nostre portador Humberto, que els darrers dies ha anat transportant queviures des del Camp Base, on finalment arribaríem acusant l'esforç esmerçat durant aquest dies.

Descansem un dia i divint-nos en dos grups anem a fer dos cims de 5000 m.

Un grup anà a fer el Nevado Copap 5300 m. seguint una nova ruta per la gelera Oest . Aquest cim estava al Nord del Camp Base formant part d'una cadena de cims que s'estén des dels Condormines fins al Nevado Pomabamba.

L'altre grup anà al Nevado Chaco (5.300 m.) seguint un itinerari del vessant Est que condueix a una gelera i d'aquí al cim.

És un cim isolat, que per una llarga aresta està unit al Tocllaraju (6.100 m), uns dels gegants de la regió, i que ofereix una visió incomparable sobre tota la Quebrada Honda i els seus cims.

El día 23 arriben al Camp Base

El Nevado Tocllaraju (6.030 mts.) vist des dels 5.330 mts. del Nevado Chaco. ▼



foto: E. Font

Visió, des de prop del campament I, del Nevado Pucarranra (6.100 mts.) ▼

Un moment de l'ascensió del campament I al campament II, a una altitud aproximada de 5 300 mts. ▼▼

les 16 mules que servirien per a transportar tot el nostre material fins a l'Hacienda Vicos, on arribaríem després de dos dies de marxa. Des d'aquest punt, un camió ens portaria novament al poble d'Huaraz.

D'Huaraz, després d'un últim esguard als esplèndids cims de la Cordillera Blanca, l'avió ens portaria a Lima i d'aqui retornaríem després al nostre pais, posant punt final a aquesta Girona-Andes-75. Després de 30 dies, on coneguérem muntanyes meravelloses, de grat record per a tots nosaltres, convivint amb aquella gent senzilla, i els aspectes diversos d'un país ric amb restes de civilitzacions ancestrals, la terra dels Inques país de forts contrastos, i el color, aquell color característic del Perú...

Els noms de Machu Pichu, Cuzco, Iquitos, etc., ens evoquen a cada un de nosaltres records diferents, però inesborrables.

Quan, ja de retorn, sobrevolàvem els majestuosos cims de la Cordillera Blanca, no hi ha dubte que ningú no es deixà perdre aquest espectacle des de la petita finestreta de l'avió, fent una darrera mirada a aquestes muntanyes on les experiències viscudes han deixat un record que ja ens acompanyarà sempre.

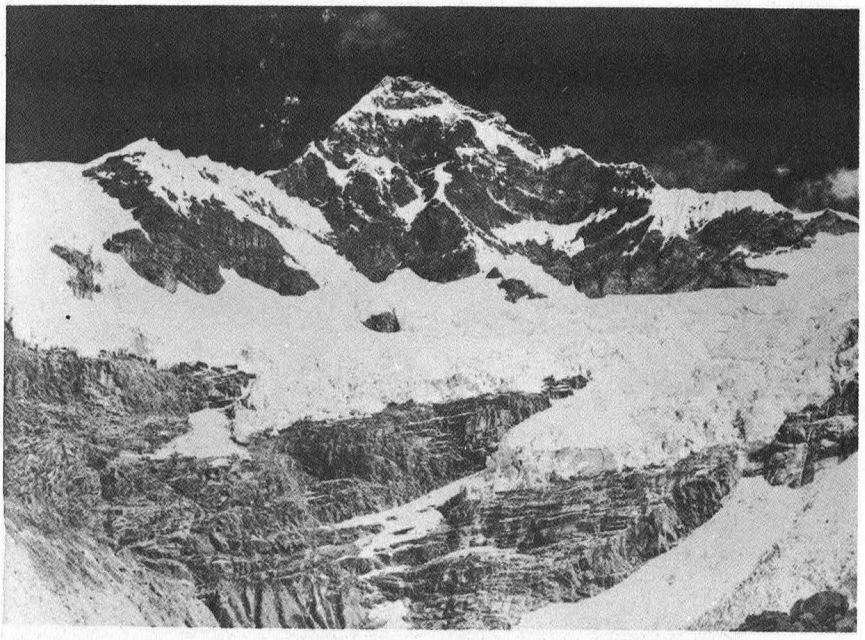



fotos: E. Font

Escolliren viure als Andes

Operació Quètxua-76

per **Joan Massons**

Sembla que el món modern fa difícilment concessions al romanticisme. L'afany de lucre, d'una posició social o de simple seguretat, dirigeixen les nostres inquietuds envers la feina, la rutina... les ciutats. Per això precisament és cada cop més ferm de trobar persones, que, lluny de cercar aquest «establishment», es dediquen a professions poc retribuïdes, lluny del lloc d'origen, però amb una satisfacció personal intensa.

Michel J. Rourke i Curry Slaymaker (28 i 33 anys d'edat respectivament) pertanyen a aquesta classe d'homes. El primer va deixar el seu país d'origen (Pensylània) per dirigir-se a Huaraz, al peu de la Serralada Blanca. Exercí com a mestre durant uns anys fins que juntament amb el botànic Curry Slaymaker va ésser contractat pel Ministeri d'Agricultura del Perú amb la tasca de conservar i propmocionar el Parc Nacional d'Huascaran.

Aquesta activitat els deixava temps per a practicar l'andinisme. Ben aclimatats, entrenats i constantment actius, Curry i Mike feren bones ascensions andines, publicaren articles i ressenyes, començaren a preparar una guia de la Serralada Blanca i, com a tasca més destacada, hem d'esmentar la formació del jovent i de portadors d'Huaraz.

Mike i Curry feren prendre consciència als portadors d'Huaraz de la seva missió i de les bases del seu comportament. Es fixaren normes, llocs de reunió i preus de contractació d'acord amb les facultats i experiència dels homes. Paral·lelament es feien cursets de tècnica i sortides de pràctica amb els nois d'Huaraz. Això i el Parc d'Huascaran és el deute del Perú amb aquests dos homes.

Els estrangers els hem d'agrair l'ajut de tota mena que brindaren a les expedicions. Prèviament a l'estiu de 1976, en organitzar l'Operació Quètxua 76 amb Ramon Bramona i Guillem Arias, vàrem establir contacte amb Michael Pourke. El juny d'aquell any el vam conèixer a Huaraz. Tant ell com la seva esposa, peurana, Nora i la petita Katherine (nascuda feia poc) eren una família més d'Huaraz que gaudien d'una forta estima per part de la població. Michael s'ocupà de la nostra alimentació. Abans de la nostra sortida cap al Nevado de Caraz varen participar en una reunió internacional amb motiu d'inaugurar-se el nou local del «Club Andino Cordillera Blanca». La gran humanitat i ascendent de Michael Rourke sobre els que el coneixíem, es varen posar de manifest en aquests contactes.

El vàrem retrobar en el nostre Camp Base del Cercle de Paron. Ell i els seus acompanyants foren les úniques persones que veiérem en aquest indret durant la nostra expedició. A Mike li atreia la possibilitat de conèixer aquest racó fabulós del Andes que és el Cercle de Paron. L'endemà d'aquesta trobada, nosaltres instal·làrem el nostre Camp I en el recorregut verge cap al Coll Pisco-Huandoy Est. Mike i els seus instal·laren el seu Camp a la part oposada del Cercle, al peu dels Nevados de Paron. Passàrem dos dies d'inactivitat forçosa a causa del mal temps. El 13 de juliol nosaltres arribàrem a instal·lar el nostre Camp II al Coll Pisco-Huandoy Est i el 14 férem el cim del Pisco O. Aquell mateix dia desmuntàrem el Cap II i, en arribar al Camp I, trobàrem un cartró on els companys de Mike i Curry ens assabentaven de l'accident i ens demanaven ajut. Ens proposàrem de continuar cap al Camp Base i sortir l'endemà al lloc de l'accident. Durant la davallada a la base romaníem en silenci conscients d'allò que s'havia esdevingut.

Els intents, no ja de trobar-los amb vida, sinó de trobar-ne els cossos varen ésser infructuosos. Curry i Mike varen caure pel vessant d'Huaripampa, contrari al de Paron. Quan ja semblava que disposaríem d'un helicòpter per a reconèixer el possible lloc de la caiguda, es va produir l'accident del grup basc al Chinchey i el pilot de l'helicòpter es va dirigir a aquesta zona per recollir-hi els ferits, accidentant-se a la seva vegada i finalitzant l'operació un altre helicòpter. Una setmana després de l'accident de Mike i Curry, l'helicòpter va fer un reconeixement, amb febles conclusions sobre senyals de caiguda al llarg d'una paret de neu i roca d'uns tres-cents metres fins a la gelera. Des de Paron els intents resultaren infructuosos i des d'Huaripampa també van donar resultats negatius.



Michael J. Rourke, pocs dies abans de l'accident mortal. ▼

Aquestes ratlles pretenen ésser un hommatge a la tasca dels dos amics i a un estil de vida positiu; llàstima que aquestes dues vides hagin estat tant curtes.

Història d'una columna

per **Narcís Vergés i d'Alòs**

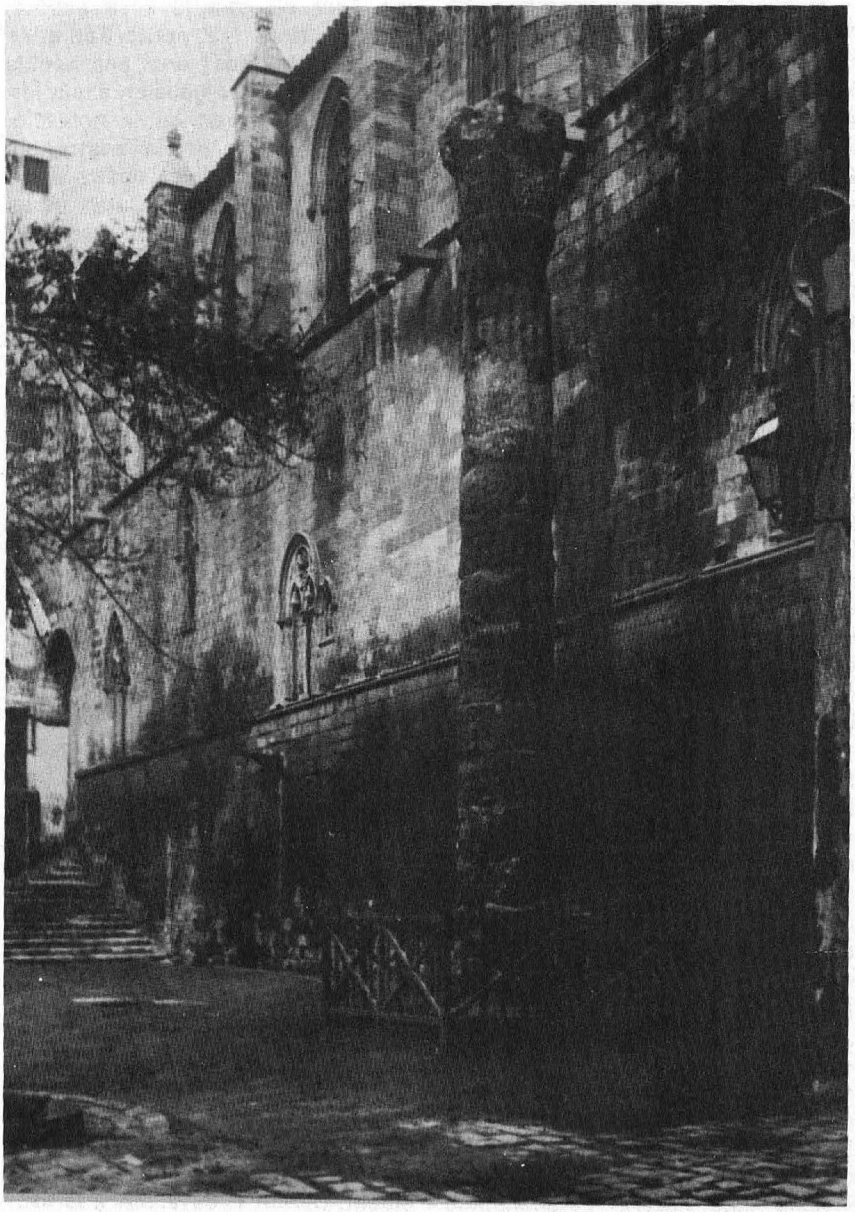

La columna a primeries de segle, situada a la plaça del Rei a la vista dels ciutadans després de l'acció d'un regidor desaprensiu. ▼

foto: Arxiu CEC

Quan jo era petit, passava molt sovint, acompanyat de la meva mare, per l'anomenada plaça del Rei. Això era per acomplir encàrrecs del meu pare, client com era de l'acreditada Drogueria de Salvador Banús, sítia al núm. 18 del carrer de Jaume I.

En aquesta plaça, molt arran de la paret de l'església o capella de Sta. Àgata, i molt a prop de la capelleta de la Verge de Gràcia, s'alçava una alta, airosa columna, coberta pel seu corresponent capitell. La meva mare em deia que aquesta pertanyia al pòrtic o peristil del temple del déu cartaginès Melcart, que corresponia a l'Hèrcules dels romans.

Dues coses se'm feien estranyes sobre el cas: una, la seva gran proximitat a un edifici del segle XII, com és l'esmetada església de Sta. Àgata (una de les primeres de l'estil gòtic català) de la qual sols la separaven uns pocs centímetres, i l'altra la manca d'altres columnes, o de restes de llurs basaments a la seva vorera.

No té res d'estrany que jo, de tan petit, ja pensés així. Les freqüents anades, per afers familiar, que feia a Girona i també a Tarragona, m'havien donat uns petits coneixements artístics, suficients per a saber distingir el que pertanyia a una època històrica o a una altra; això sí, només referent a monuments.

Pocs anys després, el 1910, vaig tenir ocasió de visitar el Centre Excursionista de Catalunya, entitat de la qual el meu pare era soci.

En recórrer l'estatge social, em mostraren sis columnes del temple d'Hèrcules, iguals a la que hi havia solitària a la plaça del Rei, les quals, es veia ben bé, es trobaven en el lloc on aquest temple fou alçat pels seus fundadors.

També m'ensenyaren un fonament fet de ciment, sobre el qual pensaven colocar la que s'alçava a la plaça del Rei, la qual cosa em digueren que farien quan l'Ajuntament donés el corresponent permís. Ja feia alguns anys que ho tenien demanat, si bé el paperam burocràtic anava entretenint llargament aquesta petició i la resposta que en un sentit o en un altre s'esperava. Aquest emplaçament de ciment l'havien fet a l'esquerra de les altres sis columnes. I no em donaren cap més explicació.

Tot el que havia escoltat acabà de fer créixer els meus primers dubtes. Com es podia comprendre l'existència de la primera columna, corresponent a un peristil, a una distància tan gran com la que la separava de les seves companyes del carrer del Paradís, a no ésser que el Temple, hagués tingut unes dimensions grandioses, totalment inversembeants, atesa la configuració topogràfica del lloc? Com es comprenia que ni l'orientació n'era la mateixa, ni tampoc ho era el seu respectiu nivell, ja que era ben diferent de l'una a les altres?

Per una altra banda tenia a les meves mans la «Guia Cicerone de Barcelona» feta per l'Oficial de l'Ar-

El pati del Centre quan només hi havia tres columnes. ▼

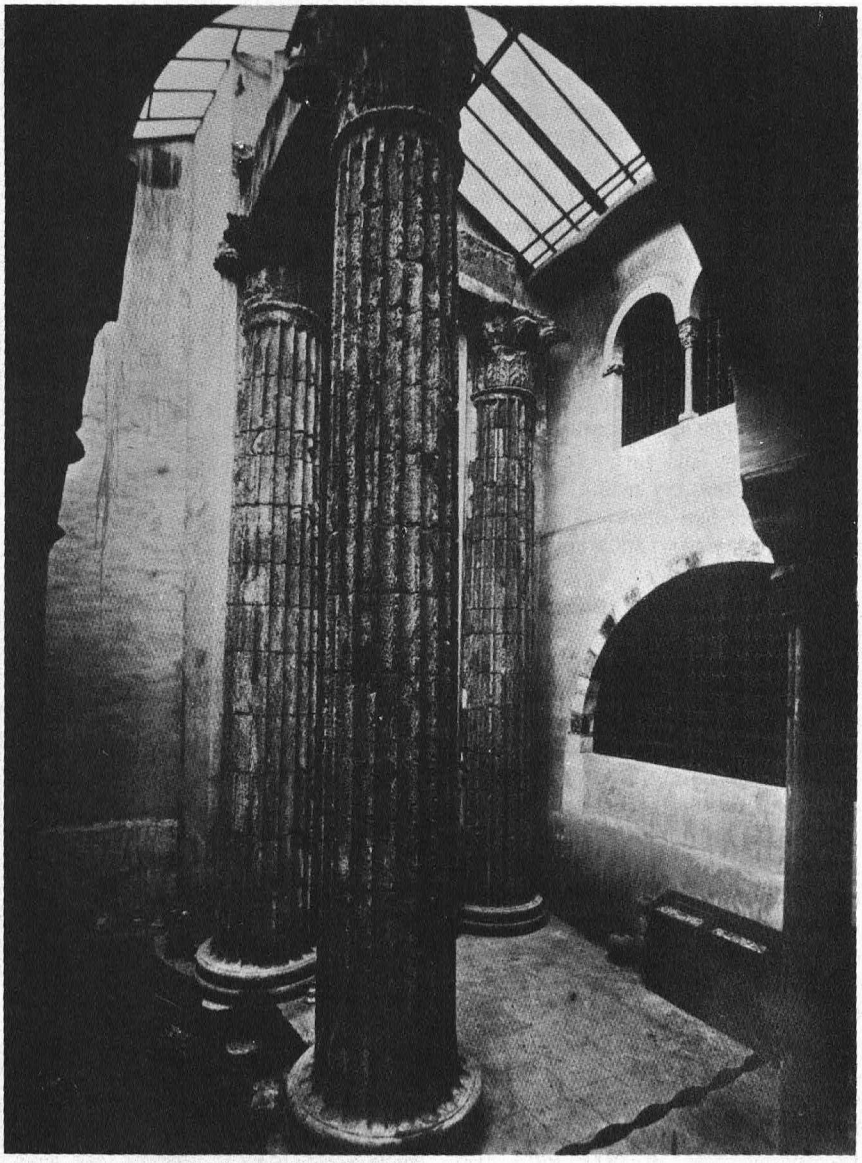

foto: Arxiu CEC

xiu de la Corona de Aragó, Antoni Bofarull, editat per la «Imprenta Foment» l'octubre del 1847. Com és lògic s'hi parlava llargament de les «Columnes d'Hèrcules». Diu que en resten sis de les trenta dues que sens dubte havia tingut el peristil. Afegeix que «están emplazadas en los patios de unas casas, del lado izquierdo de la calle del Paradís», que «también son visibles desde la parte trasera de la casa núm. 16 (de la numeració d'aquells temps) de la calle de la Libretería»; i de la corresponent a la plaça del Rei no en diu ni un sol mot.

Poc després es refereix també amb molts detalls als edificis, graonades, etc., existents a la plaça del Rei, que ell anomena Capilla Real (la de Santa Àgata), Palacio Mayor (Saló del Tinell), Palacio de la Inquisición (Arxiu de la Corona d'Aragó).

I encara que a tot això, és a dir al que fa referència a la plaça del Rei, hi dedica deu pàgines de lletra menuda, i dóna molts detalls fins de fets històrics que s'hi esdevingueren durant les diferents èpoques, no al·ludeix per a res ni cita l'existència de la columna; així, sens cap mena de dubte fa entendre que pel 1847 no hi era collocada.

I de resultes de tot això sorgiren nous dubtes i preguntes que vingueren a afegir-se als que ja tenia d'abans; quan havia estat alçada?, d'on provenia?, per què se li havia donat aquest emplaçament i no un altre?, i, tot això, per quins motius?

Passaren molts anys abans no vaig trobar resposta a tots aquests interrogants. Fins que un dia, l'any 1950, i d'una manera insospitada, tots em foren contestats, d'una forma ben certa, i que els incloïa tots d'una manera ben lògica i exacta.

Un oncle meu, germà de la meva mare, Lluís d'Alòs i Mateu, em digué: pel teu avi matern i pels teus pares saps que el meu avi matern fou Joan Mateu i Serra. També saps igualment que aquest havia tingut un negoci de fabricació i venda de passamaneria, en un dels carrerons dels voltants de l'església de Sant Just i Sant Pastor.

Per ampliar i refermar aquest negoci, decidí de traslladar-lo a un carrer més cèntric i adient i comprà una casa al carrer de la Llibreteria, que actualment té el n.º 7, i on ara hi hà la botiga d'uns pellaires.

Un cop installat en el seu nou estatge, sobrevingué un embús en el clavegueró de la casa. Els paletes cridats, en fer l'excavació corresponent, toparen amb una grossa pedra que, posada al descobert de la terra i de les runes que la colgaven, resultà ésser el peu d'una grandiosa columna.

Comprenent el meu avi Joan que la troballa tenia un caire històric i artístic, avisà el que feia el cas a l'alcaldia.

Reconeguda la pedra pels tècnics, aquests donaren l'ordre que uns obrers municipals continuessin l'obra cap amunt, i a poc a poc sorgí de dins la paret mestra del dar-

Muntatge, per personal municipal, dels elements de la quarta columna, al costat de les altres tres, al pati del Centre. ▼

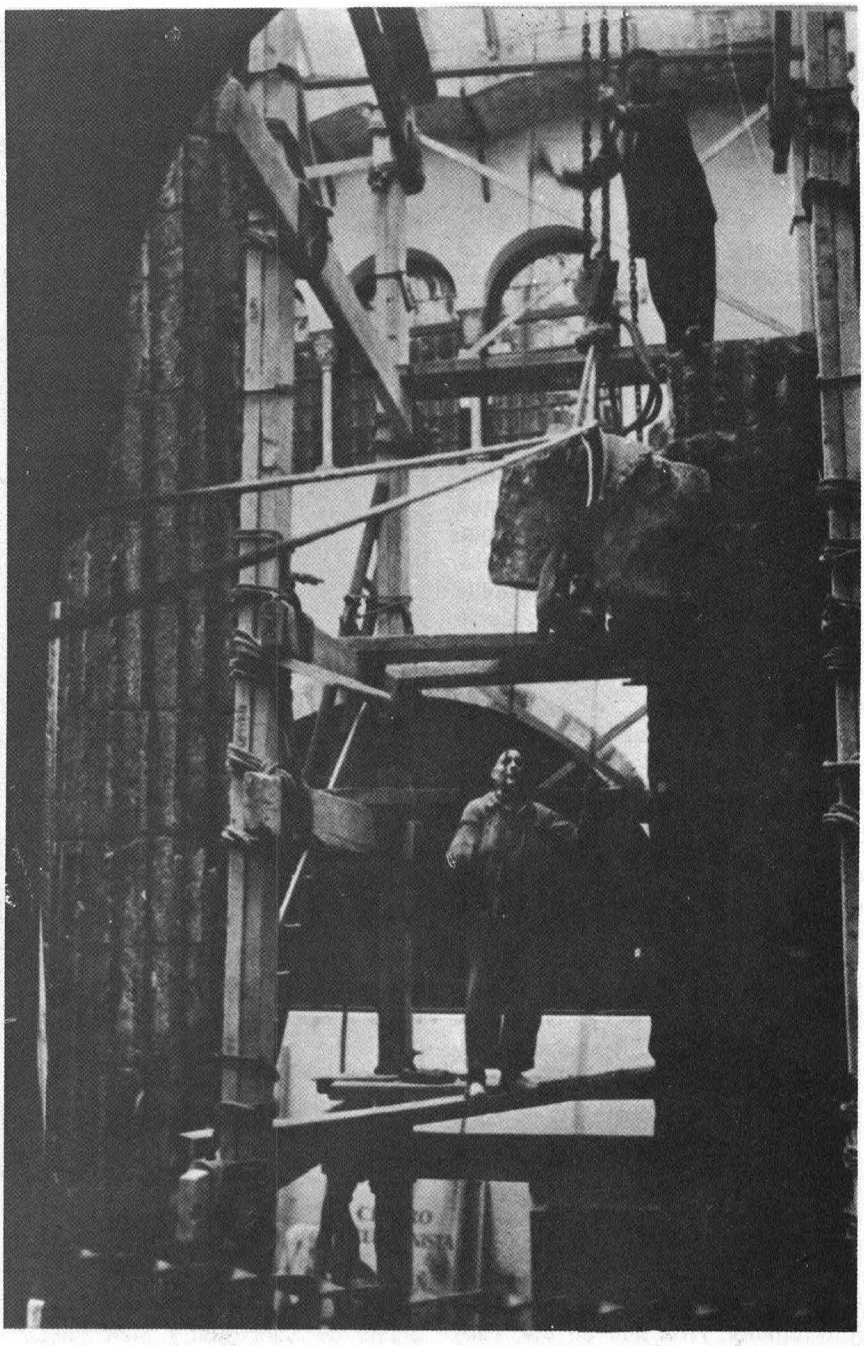

foto: Arxiu CEC

rera de la casa la totalitat, no sols de la columna, sinó del capitell que la cobria, i tota ella en un estat de conservació perfecta, que el transcurs dels segles havia respectat. Després donaren l'ordre que en fossin desmuntades les peces i aquestes, numerades degudament, foren portades al Dipòsit Municipal.

Poc temps després, un desaprensiu regidor ordenà, pel seu gust i voluntat que aquestes peces fossin dutes a una finca que ell tenia, als afores de la ciutat.

Descobert el furt, i sabent-se com se sabia on eren i qui n'era el causant, per haver donat personalment l'ordre, l'Alcalde manà la seva restitució.

Per evitar que es repetís un cas semblant, el Consistori acordà que fossin portades a un lloc públic on no fessin nosa a la circulació, i a aquest efecte es digué que el més adient era la plaça del Rei. I hi foren collocades, en el lloc i forma que tots sabem i coneixem.

Tot això jo ho sé per haver-m'ho dit moltes vegades el meu avi i els meus pares, que també em digueren i recomanaren que procurés que tots aquests detalls no es perdessin en l'esdevenidor, en desaparèixer ells.

Per això t'ho dic a tu, i et faig el mateix encàrrec, per tal com sé que ets molt aficionat a saber i estimar coses d'aquest caire. Procura, doncs, per la teva part, que tampoc no es perdin.

Fa alguns anys tingué lloc el canvi i edificació de la «Casa Padellàs», des del seu emplaçament del carrer de Mercaders a l'actual de la plaça del Rei. En fer obres al subsòl, foren trobades restes de les muralles romanes. El Saló del Tinell fou reconstruït. També per aquest motiu foren posades al descobert restes de la primera catedral romànica de Barcelona. Nous vestigis de les muralles romanes es trobaren fa poc al carrer de la Tapineria. I també, al final, hom decidí de remoure la terra de la plaça del Rei.

Amb aquest motiu l'Alcaldia contestà favorablement l'antiga petició de trasllat, sollicitada pel Centre Excursionista de Catalunya, de la columna de la plaça del Rei al lloc que li pertenyia al costat de les altres. I així fou efectuat.

Vulcanoespeleologia a Canàries

per **Alfred Montserrat i Nebot**

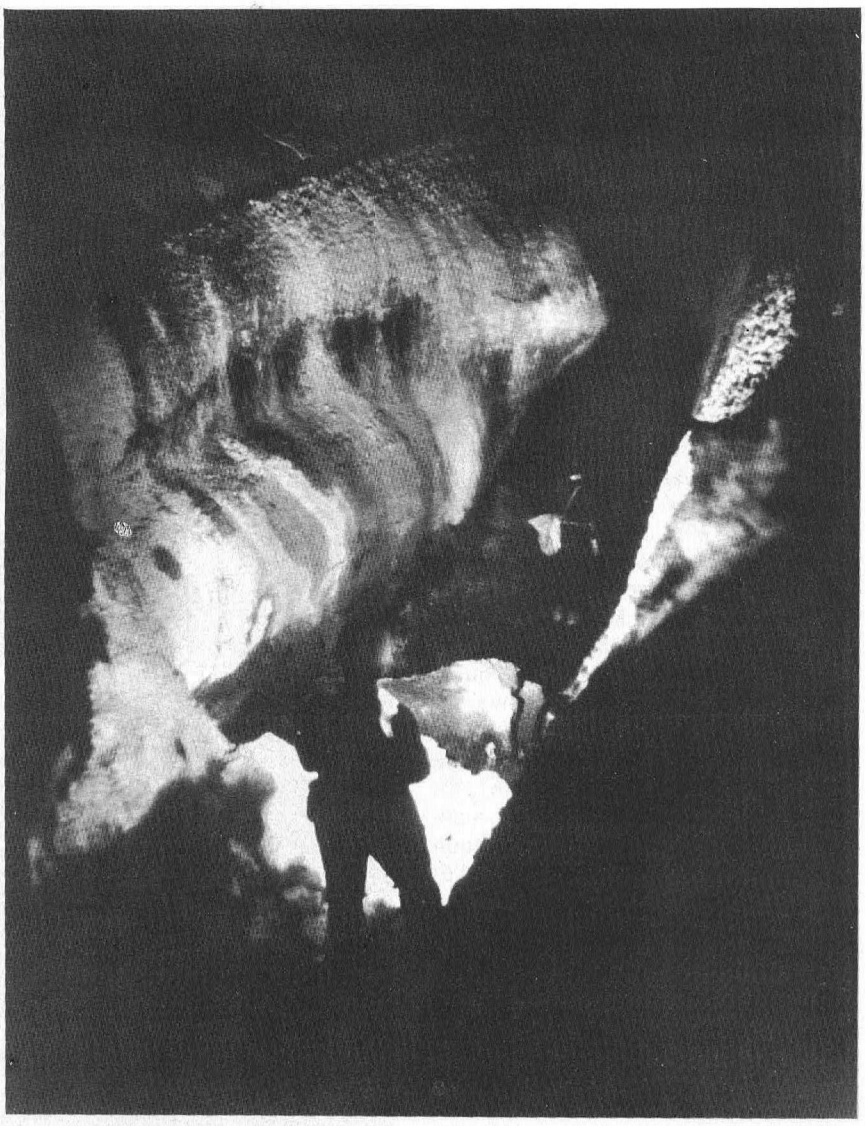

Formacions parietals secundàries a la Cueva de San Marcos. ▼

Els descobriments que en aquests últims anys s'han dut a terme en el camp de la vulcanoespeleologia, la majoria dels quals s'han realitzat concretament a les Illes Canàries, i l'interès per conèixer aquests tipus de cavitats que manquen al Principat, van ésser els principals motius perquè durant la primera quinzena del mes d'agost un grup de l'E.R.E. format per M. Illan, D. Pi i l'autor d'aquestes línies, es desplacessin a les Illes Canàries.

Els treballs a realitzar es centraren a les illes de Tenerife i El Hierro, ambdues pertanyents a la província de Santa Cruz de Tenerife, ja que era d'on teníem dades més concretes sobre les cavitats a explorar i també donat el temps de què disposàvem. Les zones de treball s'han localitzat a Icod de los Vinos, Las Cañadas (Tenerife), així com a Punta Restinga (El Hierro).

L'illa de Tenerife, amb els seus 2053 km^2, és la més gran de l'arxipèlag. Té forma triangular, i el seu punt culminant és el pic del Teide (3718 m) que s'aixeca juntament amb el Pico Viejo (3103 m) dins el circ de Las Cañadas, gran depressió central d'uns 20 km de diàmetre i a poc més de 2000 m d'alçada.

La primera de les cavitats explorades va ser la Cueva de San Marcos. És coneguda parcialment per algunes persones de la regió i es troba molt a prop del Camino de las Barandas, que és un camí antic que baixa des del poble d'Icod de los Vinos fins a la platja de San Marcos. La cova es troba a uns 20 metres per sota d'aquest camí, al darrera d'un canyar i té installat a l'entrada un tub que recull les aigües d'infiltracions producte de regar els camps de platanars que es troben per sobre la cova i les porta fins a una bassa, per posteriorment, tornar a regar.

La cova, que té una entrada amb el sostre molt baix, guanya molt ràpidament alçada; arriba en alguns llocs a unes dimensions notables. Cap als 300 metres de recorregut la galeria s'eixampla i en un extrem d'aquesta es troba una boca que comunica amb l'exterior, a causa de l'enfonsament del sostre de la cova. Més endavant la galeria es bifurca en dues. Una d'elles de dimensions mitjanes, conserva la mateixa orientació que havíem seguit fins ara, girant més enllà cap a la dreta (segons el sentit de penetració), on s'acaba. L'altra porta sempre la mateixa orientació, i cap al final agafa unes mides d'uns 22 x 10 metres.

Genèticament considerem la cavitat com un «tub de lava» corresponent, segons classificacions ja existents (Montoriol-Pous, De Mier, 1969), a una cavitat volcànica singenètica del tipus reogenètica subterrània. Fins ara, són aquests tipus de cavitats, els de més gran desenvolupament dintre de les coves volcàniques.

L'aixecament topogràfic que es va realitzar en aquesta cova ens va donar un recorregut total de 1512 metres.

A la mateixa zona d'Icod de los Vinos i aprofitant la nostra estada allí, realitzàrem una visita a la Cueva del Viento. Segons últimes dades té 10 km de recorregut i és la cova volcànica més llarga del món.

Jameo. Cueva de San Marcos. ▼

Cueva de San Marcos. ▼▼

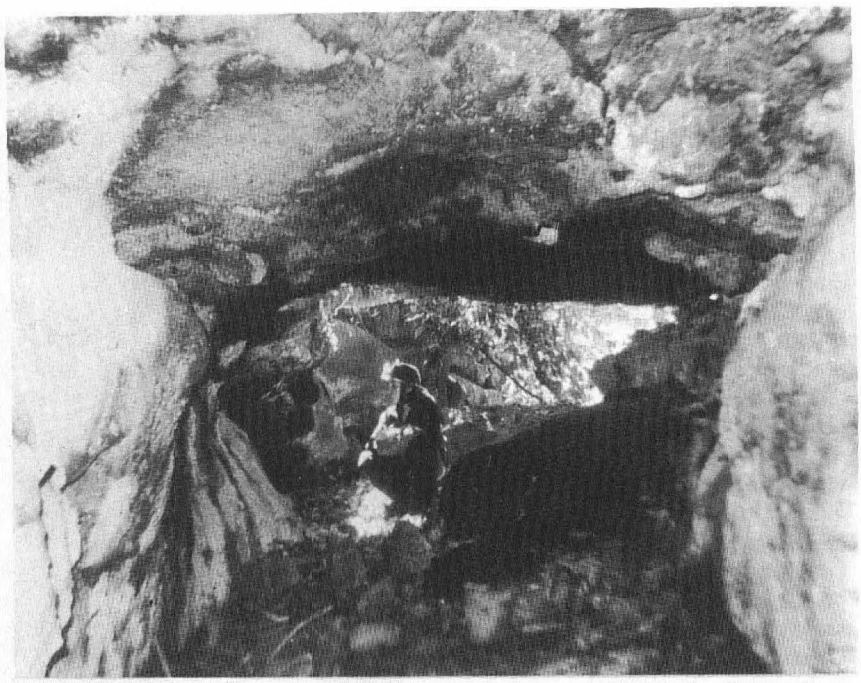

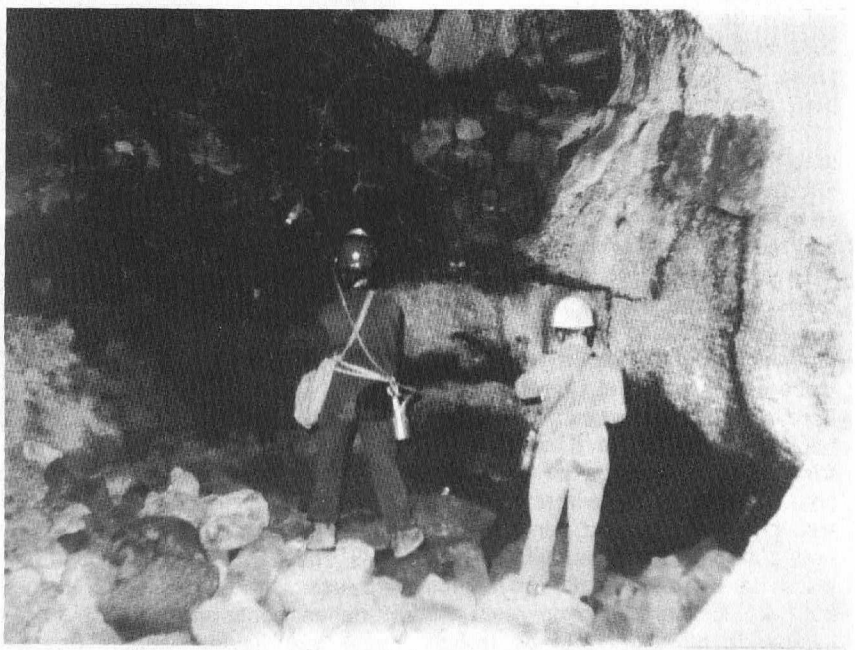

El nostre segon objectiu a Tenerife era a Las Cañadas del Teide i es tractava de la Cueva del Hielo. És una petita cavitat molt coneguda, assenyalada a totes les guies turístiques de les illes. Es troba situada a 3400 m, prop del refugi d'Altavista, camí del pic del Teide. La seva localització és molt senzilla ja que el camí és senyalitzat. Per al seu accés hi ha una escala metàl·lica a l'entrada i el seu nom li ve donat per la presència de gel en el seu interior, durant tot l'any. També es van localitzar tres cavitats més situades prop del circ de Las Cañadas, que no varen poder ser explorades per falta de temps.

Més tard ens desplaçàrem a l'illa d'El Hierro. Aquesta és la més occidental i la més petita de totes les I. Canàries. Té 278 km^2, és de forma més o menys triangular i una població de 7.000 habitants, dels quals 5.000 viuen a la capital, Valverde. El centre de l'illa està ocupat per un alt planell, i la màxima alçada correspon al Malpaso (1501 m). En general l'aspecte és abrupte i muntanyós, amb cingleres que cauen cap al mar, excepte a la zona d'El Golfo.

Les nostres activitats en aquesta illa es van centrar en el petit poble de pescadors de La Restinga, situat al sud de l'illa, on es troba la Cueva de Don Justo.

Es tracta d'una cova laberíntica situada a uns 2 km abans d'arribar al poble. Consta d'una sèrie de «tubs de lava» entrellaçats. D'aquesta cova, de més de 5 km de recorregut, fins ara només va poder ser topografiat prop d'un quilòmetre, donada la complexitat d'aquesta i a causa de la forta calor, tant de dia com de nit, que ens va fer marxar de l'illa abans d'hora.

També s'inclou aquesta cavitat, des del punt de vista genètic, en el mateix tipus de la Cueva de San Marcos.

En el camp morfogenètic, es van dur a terme observacions per tal de corroborar tesis ja existents, així com noves dades interessants sobre aquests tipus de cavitats, que seran donades a conèixer en posteriors notes, actualment en preparació.

Des d'aquestes ratlles volem deixar constància del gran camp que resta per recórrer en aquests tipus de cavitats i que el tenim, encara que una mica lluny, dins el país.

Sant Joan de l'Erm

Inauguració de les instal.lacions del Xalet-refugi de La Basseta. 19 Desembre 1976

per **Agustí Jolis**

Avui és dia de festa a Sant Joan de l'Erm, perquè, joves i veterans, esquiadors del Centre, es reuneixen en aquest bell paratge, on es troba la moderna ermita de Sant Joan de l'Erm, per a celebrar la inauguració de les importants obres d'estructura, arranjament de serveis i mobiliari del xalet-refugi de la Basseta, que l'entitat local de la Vall i Vila de Castellbò, ha cedit al Centre per un termini de 15 anys.

ICONA ha col·laborat eficaçment en les obres de millora efectuades, i les realitzades pel Centre han representat un gran esforç financer, però es tracta d'una inversió esportivament rendible, ja que el nostres socis, i tots els esquiadors afeccionats a la modalitat de l'esquí nòrdic, salts i passeig troben en aquest lloc unes condicions i ambients únics, apartats de les populoses pistes de descens, preparades adequadament, i plenes d'esquiadors que contínuament són abocats a les seves altures pels mitjans mecànics de telesquís i telecadires.

Sant Joan de l'Erm, al coll de la la Basseda, és un paratge de silenci, a 1.680 m. d'alçària, en plena carena coberta de boscos i prats, i d'una xarxa de camins forestals, que faciliten la pràctica de l'esquí de muntanya i de l'esquí de fons en llargs recorreguts de 10 a 20 kms, amb desnivells que no arriben a 200 metres, malgrat la llargada del recorregut.

Els lleugers i afuetats esquís de fons permeten una agilitat i rapidesa de marxa que sorprèn els que s'inicien en aquesta modalitat de curses d'esquí que entre bosc, segueix les ondulacions del terreny amb el qual se sent identificat, perquè el sent, el viu i l'admira avivant l'esperit de l'excursionista muntanyenc, que és el que en realitat s'hi troba plenament identilcat.

Els nostres peoners, que el 1908 crearen la Secció d'Esports de Muntanya, es llançaren a l'exploració dels país en ple hivern, amb els esquís als peus. I homes com Pau Badia, Soler-Coll, Estasen, Guilera, Torent i tants d'altres descobriren les grans possibilitats d'aquest estri meravellós que és l'esquí. Sorgiren La Molina i tota la munió actual d'estacions d'esquí on el descens en les seves diferents modalitats ha aconseguit la gran popularitat actual; però alhora, fora de les pistes preparades, els esquiadors cerquen la muntanya i els cims i també les grans planures, per a emular l'esquí nòrdic, primera modalitat que l'home descobrí, per recórrer les grans distàncies entre boscos, taiga i tundra.

Aquí, al coll de la Basseta, grà-



Xalet-Refugi al Pla de la Basseta, dalt de la vall de Castellbò. ▼

foto: Torcal

Sortida d'una de les proves d'esquí de fons que se celebren a les pistes properes al Pla de la Basseta. ▼

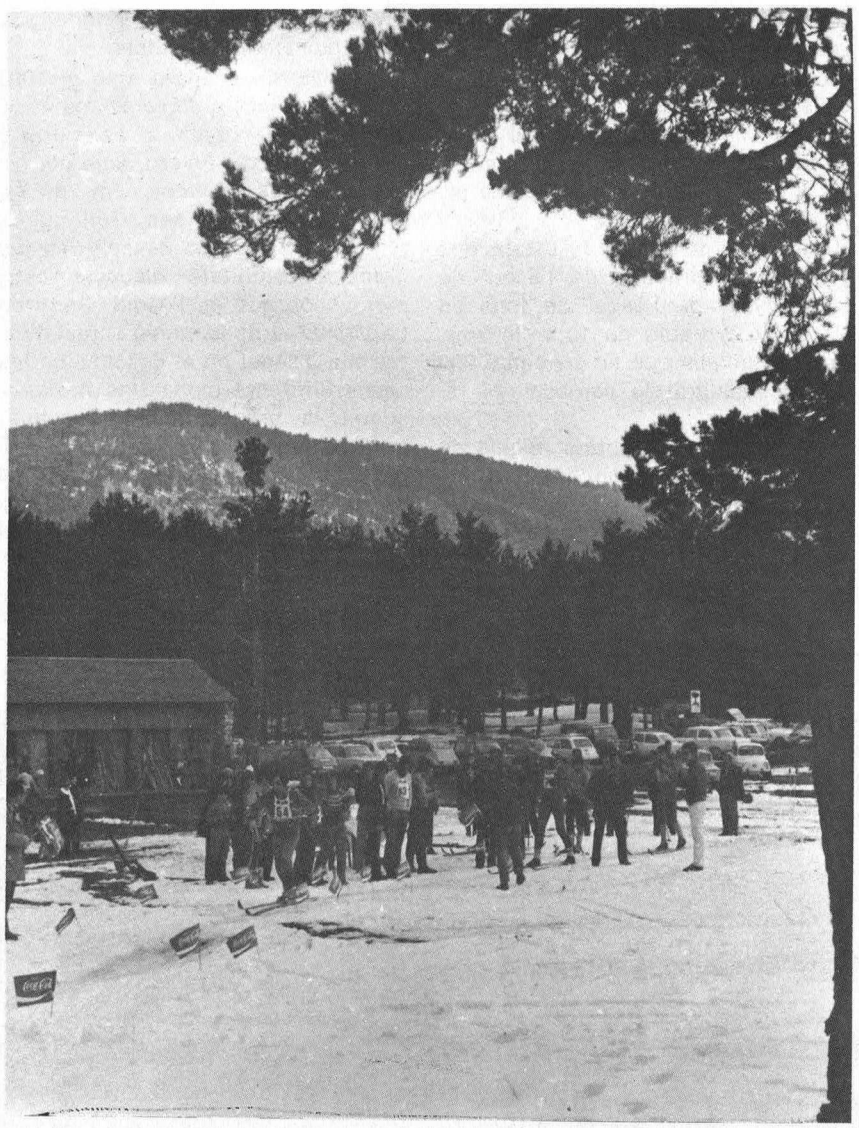

foto: Torcal

cies a la construcció forestal del Refugi i a la nova ermita de Sant Joan de l'Erm, uns entusiastes esquiadors de la nostra Secció d'Esquí, comprengueren les possibilitats d'aquest lloc, on l'hivern 1968-69 es posà en funcionament el xalet, atès amb els indispensables serveis i es portaren a terme les primeres curses oficials.

Campionat de Catalunya de gran fons (23 de febrer de 1969).

V Campionat de Barcelona d'esquí (16 de març 1969).

Campionat de Cataunya de Relleus 3 x 10 qm. (23 de març 1969).

Campionat Social del C.E.C. (4 maig 1969).

Aquestes primeres proves oficials donen idea de l'èxit i del suport social i federatiu.

Pel juny del 1969 es redactà una important memòria - informe sobre aquest futur centre d'esquí nòrdic, obert amb tantes esperances, al qual s'inclogueren mapes, fotos i croquis i que fou lliurat a les federacions catalana i espanyola d'esquí, demanant ajut i col·laboració per tal d'aconseguir els objectius previstos.

L'entusiasta grup promotor, aconseguí el més gran èxit amb l'organització, l'any 1971, del Campionat d'Espanya d'Esquí Nòrdic, donant a conèixer a tot el país aquest paratge.

Ara, però, és una realitat concreta. El Centre n'és l'administrador i responsable per un llarg període de quinze anys, prorrogables, i per aquest motiu s'han reunit, en la festa d'avui, socis i directius i autoritats locals, per a festejar l'esdeveniment i comprovar la bona marxa de les instal·lacions, cuina i serveis, atesos amb gran eficàcia per en Jordi Masana, home jove i muntanyenc que coneix els afers i les il·lusions de la gent que puja a les muntanyes.

Els presidents Lluís Puntís i Agustí Bou presents a l'acte, simbolitzaren una cursa de relleus, ja que es tracta del primer acte social en què Lluís Puntís, elegit president del Centre el mes passat, pren la torxa de mans d'Agustí Bou, per a seguir la llarga cursa de relleus de la vida ja centenària del Centre, i que aquí, a Sant Joan de l'Erm, emprèn una nova empenta enmig de la cordial, entusiasta i il·lusionada etapa que s'obre davant nostre, i que simbolitzen aquestes pistes amables, donant un franc accés devers dilatats horitzons socials, com ho són en l'aspecte esportiu els horitzons oberts i lluminosos de l'esquí nòrdic, a Sant Joan de l'Erm.

La desviació dels absis en temples pre-romànics i romànics

per **Joan Rais**

L'esglesiola de Sant Marcel de Flaca, a Serdinyà (Conflent). Detall de l'absis i l'espadanya. ▼

Planta de l'església de Santa Maria de Taüll, segons el Catàleg-Guia del Museu d'Art de Catalunya. ▼▼

En un lloc o altre hem llegit alguna vegada que les deformacions dels plans dels temples eren causades per la manca de perfecció en llur construcció, essent com eren sovint erigits per simple devoció popular. Sense dubte això és cert en edificacions religioses populars.

Malgrat tot, si ens referim als absis, la cosa varia. De temps ençà, he anat observant, en gairebé tots els temples pre-romànics d'allò que podríem anomenar la Catalunya carolíngia, que llurs absis són desviats, els uns més que d'altres, vers el nord o vers el sud, encara que les naus corresponents siguin rectangles perfectes. I em cal afegir que en els casos clars de deformacions en llurs bases, com s'esdevé en el temple de Santa Maria de Taüll (segle XII), els constructors volgueren continuar la tradició d'inclinació de les capçaleres.

També és possible de trobar ben vistent aquesta anormalitat o imperfecció en temples romànics fins al segle XII, les construccions dels quals són traçades amb cura i arquitectònicament ben concebudes, com és ara el cas de Sant Romà de Comiols.

Tot el que us dic va contribuir a fer-me pensar que no era pas casual aquella irregularitat de simetria dels presbiteris en relació amb la nau, i que potser, de la mateixa manera que l'orientació llevant-ponent de les esglésies d'aquella època davallava d'una norma imperant, també era possible de trobar un significat propi en la desviació de les bases de les capçaleres. Calia, doncs, rebutjar una idea d'imperfecció en la construcció.

Procedint amb lògica, més endavant vaig pensar que el fet que en un temple existeixi una capçalera i al costat oposat al peu, ens hauria de suggerir tot seguit una comparació o figuració del cos del Crist crucificat, amb el seu cap inclinat representat per la desviació material dels presbiteris.

Aquest costum, observança o tradició s'hauria practicat, vista l'obra



foto: Anna Borbonet

Santa Maria de Taull

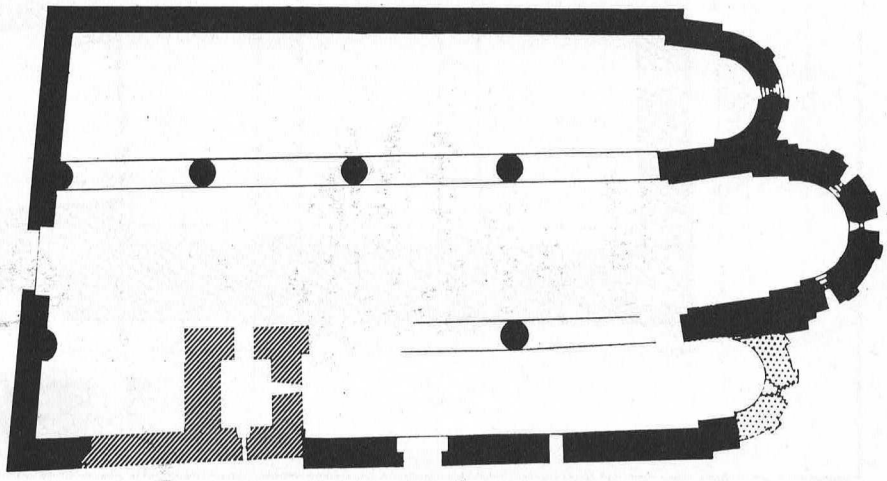

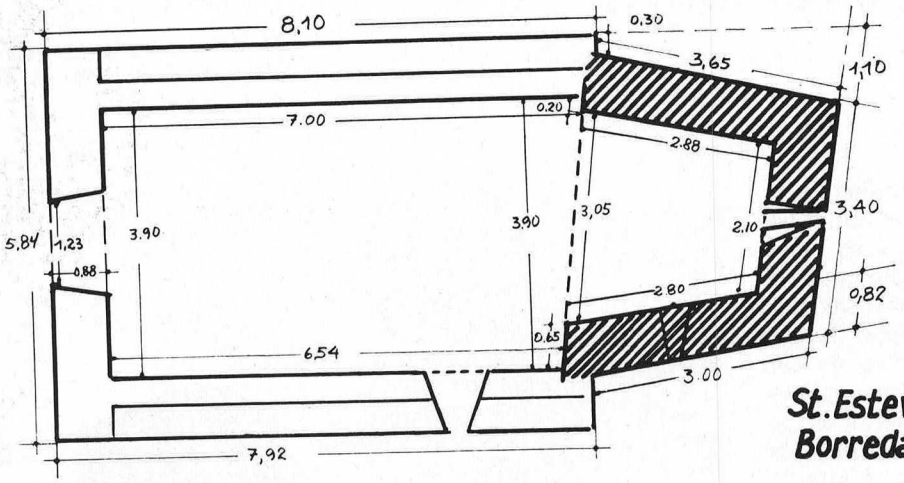

St. Esteve de C. Tubau
Borredà (Berguedà)

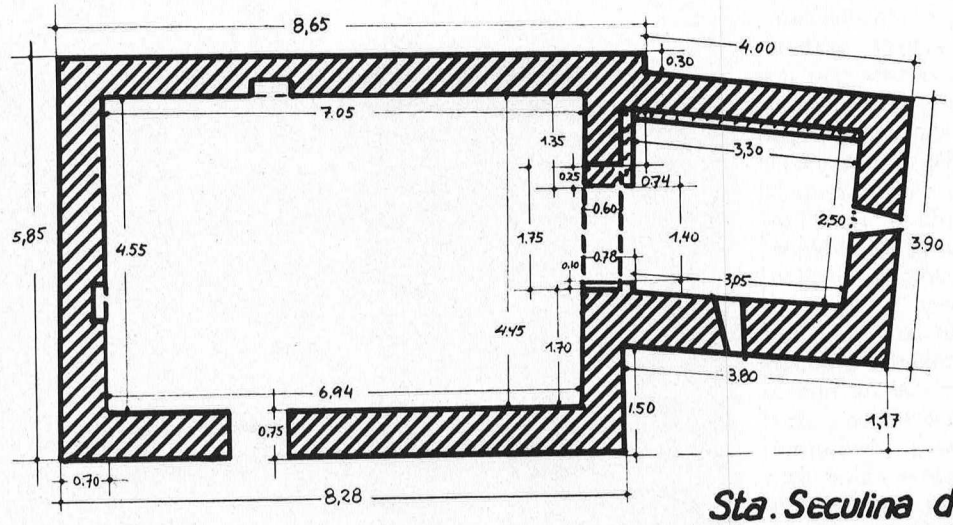

Sta. Seculina de Caulés
Vidreres (La Selva)

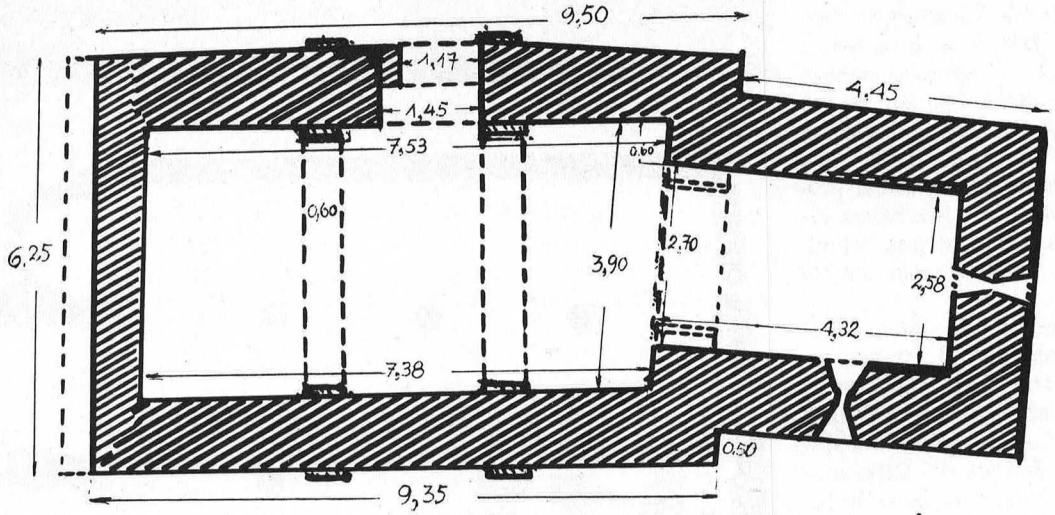

St. Marcel de Flaçà
Serdinyà (confient)

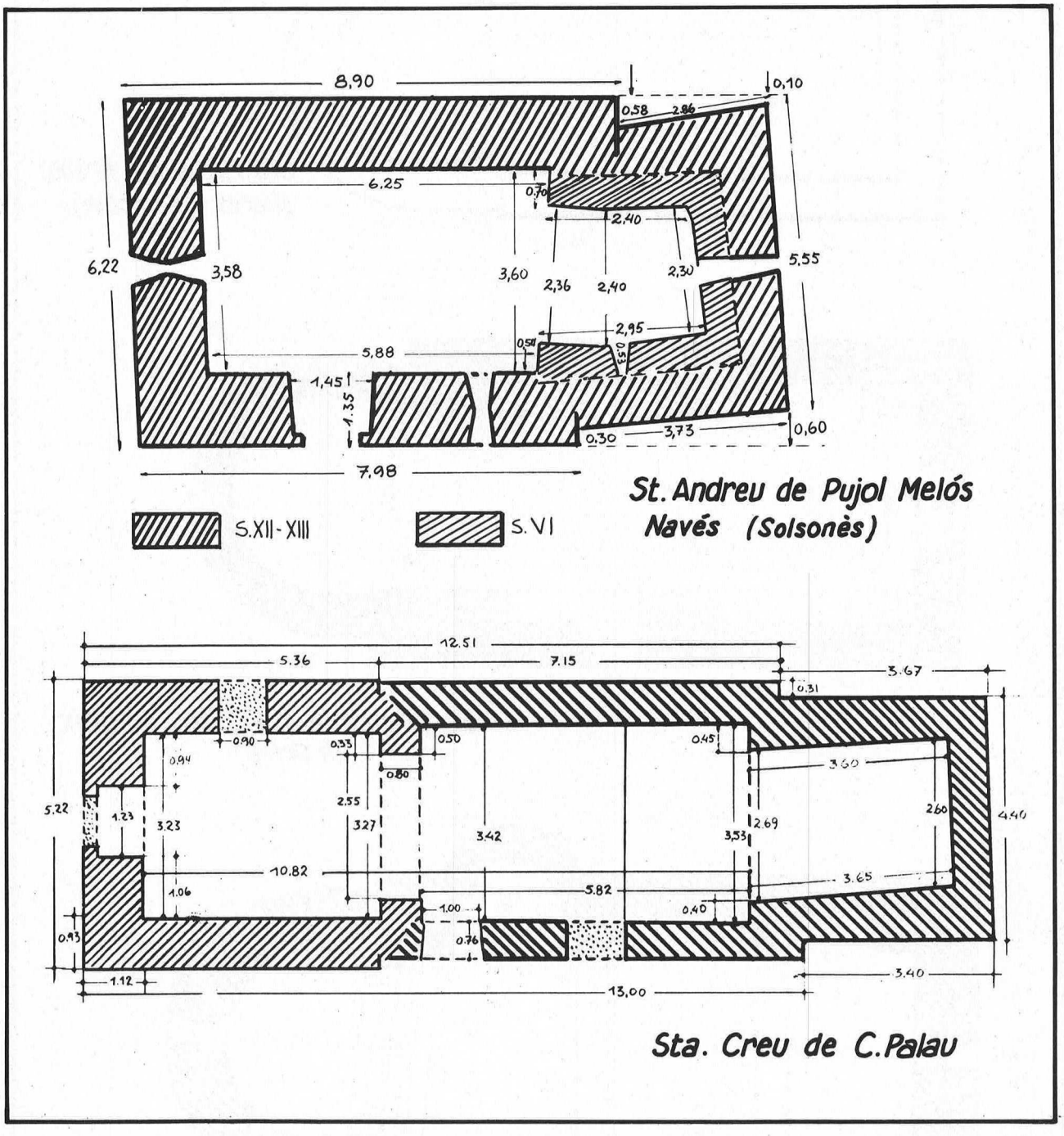

existent, des del segle VI fins al XII, per bé que en molta decadència en l'època romànica. És curiós de remarcar que la tradició es presenta solament en l'àrea abans dita de la Catalunya carolíngia. Per la meva banda, no n'he pas trobat altres mostres similars fora del dit territori. N'he trobat, però, una a Suïssa i una altra a Alemanya.

Malgrat que el convenciment de la veritat d'aquestes meves interpretacions m'havia guanyat, haig de confessar que sentia que em mancava algun fet que em pogués demostrar, sense possibilitat de dubte, que la meva tesi tenia una base real. I així, un cert dia, en una de les meves sovintejades visites als temples més fora de petja, vaig topar el de Santa Fe del Mas Soler

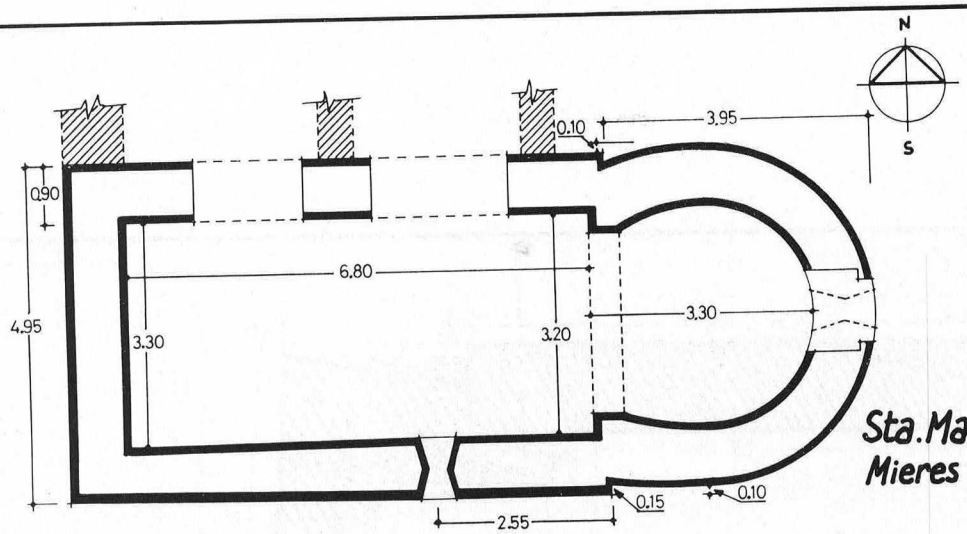

Sta. Maria del Freixe
Mieres (Garrotxa)

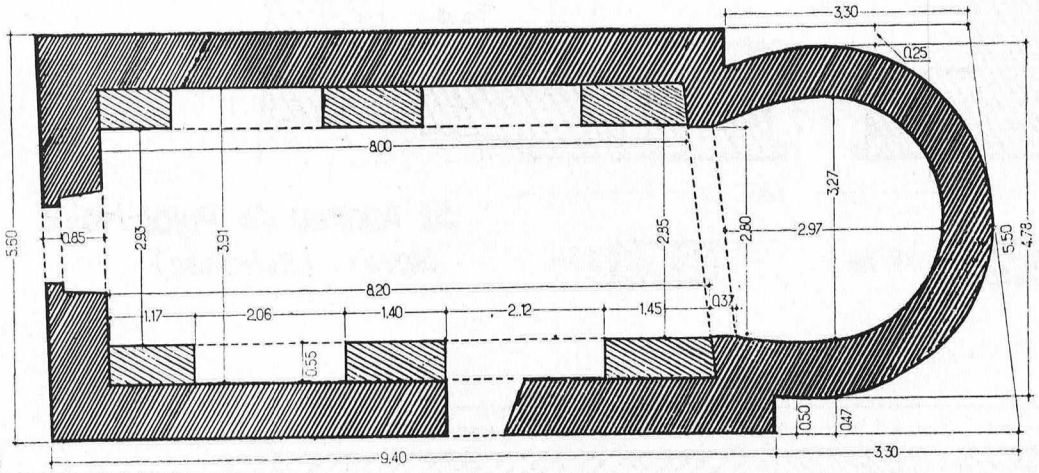

St. Bartomeu de C. Bou de Baix
Amer (La Selva)

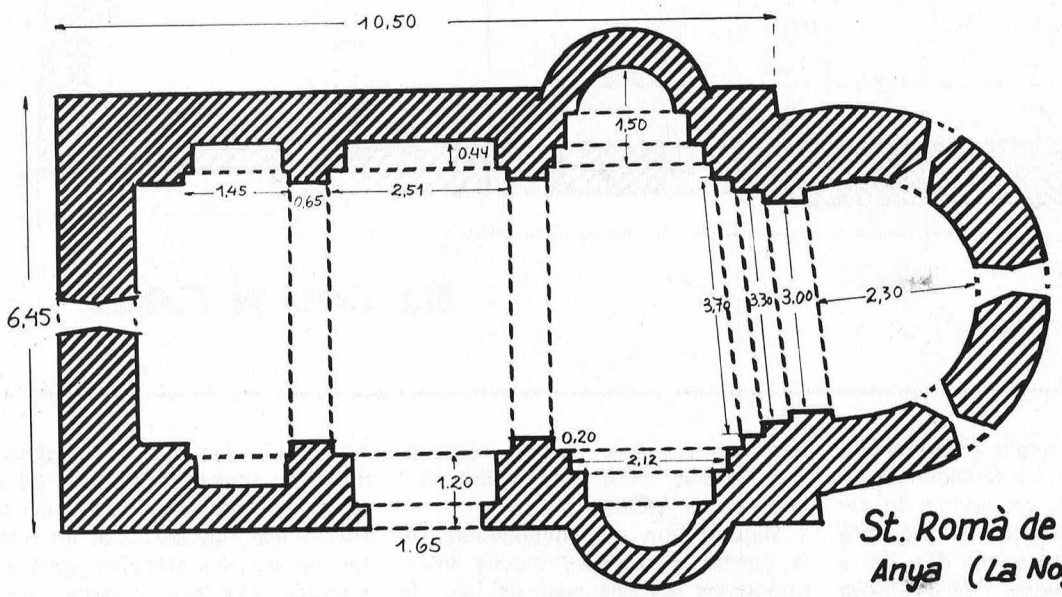

St. Romà de Comiols
Anya (La Noguera)

Finestra pre-romànica que es pot veure a l'absis de l'esglesiola de St. Esteve de Tubau. ▼

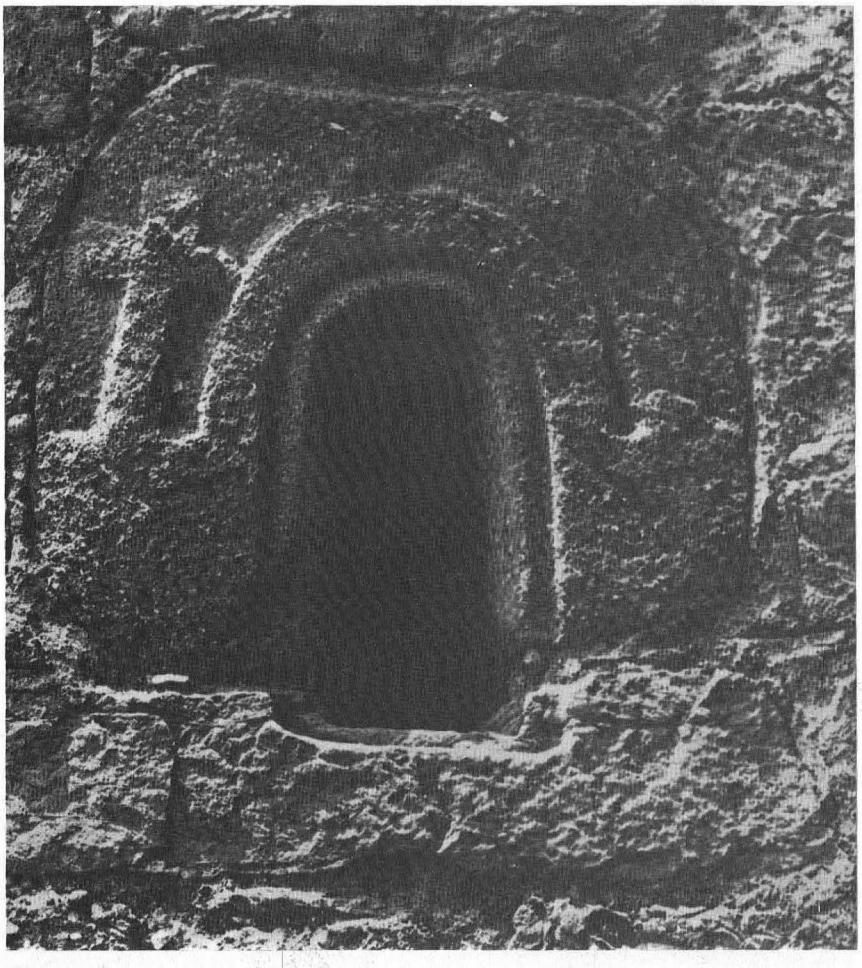

foto: Anna Borbonet

que em confirmava les suposicions descrites. Vist el pla que en vaig aixecar, segons el meu costum, hom pot apreciar clarament que l'arquitecte o constructor, no volent desfer la simetria extern de l'església amb la desviació dels murs de la capçalera, i no volent deseixir-se d'uns cànons tradicionals en aquelles dates, va decidir de fer-ho a l'interior del presbiteri, donant diferent gruix als murs. A Sant Pere de Burgal, al cap d'uns segles (segle XI), un altre constructor va repetir la mateixa idea. També em permetia d'argumentar que, sense intenció exposada, l'home s'hauria pogut ben estalviar de construir un presbiteri de la manera complexa com ho va fer. He de fer constar també que ja en època romànica, aquesta desviació de les capçaleres quedava reduïda, en molts casos, a la mínima expressió, ja que només s'insinuava en el pla frontal del presbiteri.

Com a nota final, haig de dir que en cap dels presbiteris pre-romànics ultrapassats, dels quals conec molt pocs exemples (Sant Joan Salerm, Sant Jeroni de Vida, Sant Moí, Sant Miquel de Sornià, Fitor i, possiblement també, Sant Pol de Mar), no es presenta el cas de desviació descrit, fora del de Can Genovés (Empordà), que vaig descobrir fa poc, i qual es desvia vers el sud.

Heus ací alguns dels temples amb els absis desviats:

Pre-romànics amb absis de planta rectangular o trapezoidal: Sant Andreu de Pujol Melós (Navés), Solsonès; Sant Carcel de Flaçà (Serdinyà), Conflent; Sant Cristòfol de Cabrils (Cabrils), Maresme; Sant Pere de Serrallonga (Borredà), Berguedà; can Sanromà (Castellnou de Bassella), Alt Urgell; Santa Margarida d'Empúries (l'Escala), Alt Empordà; Sant Esteve de can Tubau (Borredà), Berguedà; Sant Martí de Vallmala (Vilamaniscle), Alt Empordà; Sant Albí del Pla de Fitor (Salses), Rosselló; Sant Julià (Sant Mori), Alt Empordà; Sant Vicenç de Foix (Olius); Solsonès; Sant Fruitós de Quadres (Gurb), Osona; Santa Seculina de Caulés (Vidreres), la Selva; Sant Andreu de Montoriol, Rosselló; Santa Fe del Mas Soler (només el presbiteri) (Sant Climent Sescebes), Alt Empordà.

Pre-romànics amb absis de planta de ferradura: Santa Maria del Freixe (Mieres), la Garrotxa; Sant Romà de Brunyola (Brunyola), la Selva; Santa Maria de Bell-lloc d'Aro (Santa Cristina d'Aro), Baix Empordà; Sant Bartomeu de can Pol de Baix (Amer), la Selva.

Romànics amb absis de planta semi-circular: Sant Joan de la Muntanya (Pontons), Alt Penedès; Vilamarics (Monistrol de Montserrat), Bages; Santa Eulàlia (Estaon), Pallars Sobirà; Sant Pere de Madrona (Pinell de Solsonès), Solsonès; Montsonís (Artesa de Segre), la Noguera; Santa Maria de Taüll (Barruera), Alta Ribagorça; Sant Cristòfol de Castellbell (Castellbell i el Vilar), Bages; Sant Romà de Comiols (Anya), la Noguera; Sant Miquel de Cavallera (absis rectangular possiblement del s. XIII) (Camprodon), Ripollès.

Romànics amb absis de planta semi-circular normals, només amb la desviació visible als plans frontals dels presbiteris: Sant Pere de Burgal (Escaló), Pallars Sobirà; Sant Climent de Taüll (Barruera), Alt Ribagorça; Sant Miquel d'Engolasters (Encamp), Andorra; Santa Maria del Bruc (el Bruc), Anoia; Santa Pau d'Esterri de Cardós (Esterri de Cardós), Alta Ribagorça; Sant Cristòfol de Toses (Toses), Ripollès; Sant Jaume Sesoliveres (Igualada), Anoia.

Josep Tarradellas, President de la Generalitat de Catalunya, examina la medalla del Centenari que li fou lliurada durant la visita dels dirigents del Centre Excursionista de Catalunya. ▼

crònica del centre

a cura de Modest Montlleó



foto: J. J. Queraltó

TROBADA A PERPINYÀ

El dia 28 de febrer, el nostre president, Lluís Puntís, es traslladà a Perpinyà, acompanyat d'alguns membres de la junta de l'entitat, per tal de tenir una reunió amb l'honorable President de la Generalitat de Catalunya, senyor Josep Tarradellas i Joan, fet que coronava tota una comunicació epistolar encetada per l'agost del 1975, en anunciar-li la junta anterior el Centenari del Centre, gest que el President va agrair tot seguit, mitjançant un comissionat, amb especial afecte per haver estat soci del Centre durant molts anys i també, així va voler ferho constar, per haver estat la primera entitat cultural i esportiva que se li adreçava de forma oficial. La nostra efemèrides el va complaure i demostrà interès a poder dialogar amb la junta del Centre. S'han intercanviat durant aquests anys algunes lletres, en una de les quals es va preveure una reunió a Toluges l'any passat amb motiu de la Pau i Treva del Senyor. A última hora, però, el senyor Tarradellas va anunciar que no hi podria assistir, i l'entrevista fou ajornada per a millor ocasió.

El mes de febrer, i per raons polítiques, el senyor Tarradellas es va traslladar a Perpinyà i, en tenir-lo tan a prop, es va considerar l'avinentesa i la junta decidí d'anar-hi.

La reunió fou acollidora i plena de bonhomia, una conversa entre amics, i com sempre s'esdevé quan es parla amb una persona que ha estat fora de la pàtria molts anys, es recordaren fets pretèrits que, no obstant la llunyania, no havien perdut l'interès, i no cal dir que s'interessà vivament pel desenvolupament de la nostra entitat, fent-ho també per tot l'àmbit excursionista en general. El senyor Tarradellas va donar demostracions de trobar-se associat amb els temes muntanyencs, il·lustrant la seva conversa amb pàgines viscudes i anècdotes, que donaren a la reunió un accent atractiu.

Va prometre que en justa correspondència per la notificació del Centenari en el seu dia, tal com hem dit, si arriba a poder venir a Barcelona, la primera visita oficial que farà, serà al nostre Centre. El senyor Puntís li féu lliurament de la medalla del Centenarì, de diverses publicacions nostres, d'unes reproduccions dels nostres butlletins relacionats amb la seva vida activa a la nostra entitat, així com fotocòpia de la butlleta d'alta, que va tenir lloc el març del 1918, i carpeta de goigs, ofrena de la secció de Ciències i Arts, on figuren els goigs de Santa Maria de Cervelló, entronitzada precisament al poble on va néixer.

Abans de finir la conversa, va voler

Josep Tarradellas, acompanyat de Lluís Puntís i altres membres de la Junta Directiva del Centre que van visitar-lo a Perpinyà. ▼



foto: J. J. Queraltó

signar una nova proposta de soci, continuadora d'aquella, per la qual cosa el seu nou carnet de soci conservarà la mateixa numeració.

Amb una forta abraçada a cadascun dels membres de la junta, especialment al company Civís, per haver collocat l'ensenya de la pàtria a cims que han donat glòria a l'excursionisme català, va acomiadar-se de tots amb una expressió prou optimista. Fins aviat!

Flor de vent folk

Amb aquest títol, a la Sala d'Actes del Centre, es presentà el darrer 17 de febrer la projecció homenatge a la memòria d'en Joan Enric Farreny i Sistac.

L'organització d'aquest acte estigué a càrrec del nostre C.A.D.E. La presentació fou feta pels amics d'en Joan Enric, membres del Centre Excursionista de Lleida.

Durant la primera part de la projecció se'ns va oferir una inoblidable sèrie de visions d'en Joan Enric, durant les seves excursions i escalades. La música de fons i l'encert dels passatges escollits de la seva obra poètica ens van mostrar el seu vessant d'home profund i sincer davant les muntanyes i els homes.

A la segona part, noves transparències, ara en forma de resum-crònica, de les millors escalades realitzades pel desaparegut company, a Terradets, Camarasa, Riglos, Montserrat, Pirineu, Pics d'Europa i Alps. Els comentaris de viva veu eren de dos dels seus habituals companys de cordada, Jordi Vidal i Antoni Aragon.

A la fi de la projecció, hom va sortir molt impressionat i encara més conscient de la breu però fecunda trajectòria seguida per en Joan Enric Farreny. Crec que el poema repartit entre els assistents a la projecció ens pot fer reflexionar i conèixer una mica més com era ell i el seu món:

I les llàgrimes esdevenen saxífragues
quan ens estimen passat l'abril,
enmig de valerianes florides
i mals pensaments escapçats.
Com si ens volguéssim acabar l'aigua
[d'un glop
i els pits fossin vèrtex geodèsics
o la Sissi s'esvalotés sense raó.
Què diria la vella Elionor
si ens veia descalços pel sorral
i amb un pom de tulipes als ulls?

Joan Enric Farreny i Sistac

Expedició Mataró a l'Hindu Kush «Wakhan 76»

El darrer dia 24 de febrer, a la Sala d'Actes del Centre es presentà la projecció de transparències de l'Epedició Mataró a l'Hindu Kush (Wakhan 76). La presentació estigué a càrrec d'Antoni Sors, cap d'aquesta expedició lleugera a les muntanyes de l'Afganistan.

La nit de l'estrena, la projecció no va ésser massa reeixida. Diversos incidents i accidents la varen deslluir. La fotografia en línies generals va resultar up xic fosca. La música no va estar tampoc a l'altura, principalment en l'aspecte de sincronització amb la veu. Els comentaris fets en viu pel propi Antoni Sors van ésser molt correctes i aguts en comentar alguns aspectes de la vida a l'Afganistan o les anècdotes al camp base. En general va donar una visió de conjunt d'allò que és una expedició a un país com l'Afganistan i més concretament a la zona, encara avui enigmàtica, del corredor del Wakhan.

Les dificultats viscudes des de l'arribada a París on varen romandre set dies en espera de l'avió que els dugués fins a Kabul, l'espera per aconseguir el permís per a escalar el Noshaq (7492 m), els difícils camins i carreteres, per anomenar-les d'alguna manera, que varen haver de travessar fins a arribar a KAZI DEH, final del camí per a vehicles i principi de la marxa d'aproximació. Després les tradicionals vagues dels portadors i, de fet, tot l'itinerari fins al peu del seu objectiu. Tot va ésser vençut per la il·lusió d'aquests quatre mataronins per aconseguir un cim de set mil metres, empresa que ells dediquen especialment als companys de l'Agrupació Científico-Excursionista, qut tant els va ajudar.

El bagatge total utilitzat per a aquesta expedició va ésser de 160 qnilos (uns 40 per persona). La projecció ens planteja d'alguna manera si aquest serà el futur de l'alpinisme, amb uns mínims necessaris i amb gent amb prou experiència per a poder assolir amb èxit els objectius escollits.

Finalment, volem aprofitar aquesta nota per a felicitar els amics de l'Agrupació per l'èxit aconseguit amb uns mitjans tan justos, i que demostren una vegada més la qualitat alpinista dels seus membres i, en definitiva, de l'alpinisme català.

Operació Quètxua 76

Dins el IV Cicle de Projeccions d'Alpinisme Internacional, organitzat per la Secció de Muntanya, va tenir lloc el darrer 27 de gener, a la Sala d'Actes del Centre, la projecció de les transparències obtingudes durant l'**Operació Quètxua 76.**

Els comentaris d'aquesta projecció varen ésser realitzats en directe pels alpinistes Ramon Bramona i Joan Massons.

Abans d'iniciar la projecció, en Ramon Bramona, cap de l'operació, ens va fer una petita presentació, en la qual va exposar el naixament de la idea d'anar al Perú amb un equip tan lleuger com el d'aquesta ocasió- tres components i un parell d'elements del país.

La versió presentada diferí una mica de la projectada el dia de la seva presentació a Barcelona (Institució Cultural de la Salle, 11-XI-76), on vàrem poder observar a més de les transparències un petit reportatge filmat en «súper 8» que s'anava intercalant durant la projecció. Personalment crec que amb la nova reestructuració de la conferència el resultat final és encara més encertat, ja que en conjunt s'ha guanyat en coherència i homogeneïtat, resultant-ne, en definitiva, molt millorat el conjunt, principalment per la igualtat de condicions de llum, cosa que no passava abans entre film i transparència.

Remarcaríem d'aquesta projecció l'aspecte senzill i encertat dels comentaris, fets de forma espontània, a fi i efecte que arribessin a tothom i que s'ajustaven sempre al tipus d'auditori.

Fotogràficament la projecció té una qualitat molt estimable, destacant-ne potser els primers termes, d'un excellent detall, cosa que ens permet fruir d'una visió quasi completa d'una de les zones més insòlites de la Cordillera Blanca, amb el llac que en tanca l'entrada natural, llarg d'uns 4 quilòmetres i que ha d'ésser travessat amb embarcació.

S'incloïa una cronologia de les expedicions catalanes realitzades a la Serralada Blanca, que ens anava introduint en l'ambient andí viscut pels expedicionaris Bramona, Massons (U. E. C.) i Arias.

Les ascensions foren al Nevado de Caraz, 6025 metres, a la Punta Quètxua (5800 metres), verge fins aleshores, i al Pisco Oest (5720 metres), totes en condicions climatològiques excellents. No fou així la neu que al llarg de la projecció va mostrar la dificultat que els presentava la progressió, així com el perill en cas de caiguda d'alguns dels components.

Referiren també el retorn de l'ascensió al Pisco Oest, amb la desagradable notícia del fatal accident sofert pels alpinistes nord-americans Curry J. Slaymaker i Michael J. Rourke, grans collaboradors de totes les expedicions a la Serralada Blanca, que intentaven l'ascensió al Nevado Grande de Paron (5650 metres). Una caiguda de més de tres cents metres va ser la causa del desenllaç mortal d'aquests dos homes, afincats a Huaraz i que tant feien en bé de l'andinisme. L'alegria de les ascensions aconseguides queda en segon terme, i el poc temps que resta disponible es dedica als treballs de rescat, conjuntament amb gent del país i un grup israelita. L'embarcació pneumàtica dels nostres companys féu un gran servei en el trasllat de material i gent d'un costat a l'altre del llac. Resultats infructuosos determinaren que per sempre més els amics Curry i Michael reposin en el gel perpetu de la Cordillera Blanca.

L'interès de la projecció fou molt ajustat a la realitat que ens acostà tots a les experiències viscudes durant l'**Operació Quètxua 76.**

Expedició Mataró-Alaska 75

A la sala d'Actes del nostre estatge social, el passat 3 de març, va tenir lloc la projecció del reportatge obtingut en el transcurs de l'expedició **Mataró-Alaska-75.**

La presentació fou a càrrec de Joaquim Guixà, cap d'aquesta expedició. El sistema adoptat per a la projecció va ésser el de dos projectors, amb una sola imatge que anava canviant perfectament amb fosos encadenats. Els comentaris i música eren gravats i podem dir que l'estil va ésser molt natural. Ara bé, aquest to informal potser fa que els comentaris arribin bé a tota mena de públics.

La fotografia ha estat ben resolta amb un acurat tractament. Cal destacar que durant la projecció se'ns explicà tota una sèrie de detalls molt interessants, com és el material emprat per realitzar l'ascensió, etc. Aquest detall se'ns mostrà amb excellents fotografies que resulten molt adients als comentaris tècnics.

També vam poder conèixer els detalls de l'atac final al cim del Mac Kinley, on per tres itineraris diferents, cinc dels set participants, pogueren assolir aquest bell cim.

A la fi de la projecció s'establí un animat colloqui, en el qual hom va fer tota mena de preguntes sobre aquesta zona i la possibilitat d'assolir cims amb esquís en lloc de fer-ho amb les raquetes emprades i que són l'eina habitual en aquesta zona.

Quim Guixà va resultar un excellent mantenidor del colloqui i amb les seves respostes va animar la participació de tots els assistents. Realment tots vàrem sortir satisfets d'aquesta projecció, de la qual destaquem el treball d'un equip d'alpinistes mataronins, membres de l'Agrupació Científico-Excursionista, que sense cap subvenció oficial realitzà aquesta costosa expedició a les muntanyes d'Alaska, aconseguint la primera ascensió catalana al Mont Mac Kinley, de 6235 m.

Chopicalqui 6000

La nit del darrer 10 de març es projectà a la Sala d'Actes el film «Chopicalqui 6000».

El nostre consoci Jordi Pons va fer la presentació del film, que recull l'activitat desenvolupada a la Quebrada Llanganuco (Cordillera Blanca), on un grup d'amics de diferents entitats excursionistes intentà l'ascensió al Chopicalqui (6400 mts.).

Abans de començar la projecció, Jordi Pons va fer una mica d'història del que havia estat aquesta expedició als Andes del Perú, i ens recordà com havia canviat el país des de la primera expedició de l'Estat espanyol, l'any 1961, quan junt amb els amics J. M. Anglada i F Guillamon varen realitzar per primera vegada la difícil ascensió de l'Huascaran Sud (6768 mts.) per l'aresta N.E. Féu també un petit record de Pedro Acuña i les víctimes del terratrèmol que l'any 70 va destruir la ciutat de Yungay.

En Jordi va fer una mica d'explicació del primer film, «Machu Pichu i el Cuzco», que va precedir la projecció de «Chopicalqui 6000». En aquest primer documental veiem la vida al Perú i les singulars belleses de la ciutat de Cuzco i de la ciutadella de Machu Pichu.

Els comentaris, clars i precisos, foren oferts al seu moment, cosa que agraïm i felicitem, a més de la qualitat de les imatges.

La zona escollida és una de les més belles de tots els Andes peruans. Llàstima que les fortes nevades van deixar la zona gairebé impracticable.

Les costes de Groenlandia vistes des de l'"INO", vaixell en què es traslladà a aquelles terres una part de l'equip alpinístic de l'expedició. ▼

Quan tot just restaven quatre-cents metres finals varen haver d'abandonar l'ascensió, ja que l'altre temps, el físic, havia tocat la seva fi i tot estava contractat per al retorn, camions, avions, hotels, etc.

«Chopicalqui 6000» és una pel·lícula que no es pot perdre cap bon aficionat al cinema de muntanya.

Enhorabona als «cameramen» Josep Lluís Bellés, Àngel Casanoves i Jordi Pons, així com a la resta de l'equip: Joan Coll, Lluís Marfagon i Marcel Urigüen, que si bé aquest cop no varen poder assolir el cim, han assolit unes altres cotes que sovint són més difícils: la divulgació d'un país i les seves muntanyes, en aquest cas el Perú, que ara ofereixen a tot Catalunya.

Pel·lícules d'esquí de muntanya

La Sala d'Actes del Centre aplegà, el passat 17 de març, un bon nombre d'aficionats al cinema de muntanya entorn dels tres films realitzats pel company Enric Font i Lloret, que els presentava en una sessió organitzada per la secció de Fotografia.

En primer lloc va ésser projectat el film «Trilogia Pirinenca», realitzat en unes sortides d'esquí de muntanya organitzades per la Secció de Muntanya. El resultat de l'experiència és un documental on se'ns mostren els retalls dels passatges més atractius i característics de tres ascensions tan significatives com: **l'Aneto, Posets i Vignemale.**

El segon film presentat, «Gran Combin», fou realitzat com a cloenda d'una temporada d'esquí amb l'ascensió a aquell cim alpí de 4.314 m, situat en un marc incomparable entre el Mont Rosa i el Mont Blanc. De la fotografia, molt aconseguida, en remarquem uns magnífics contrallums que ajuden l'espectador a viure l'ambient d'aquella ascensió.

El tercer, «Alta Ruta de la Vanoise», ens relata un llarg itinerari d'esquí per una regió de singular bellesa. Al llarg del film podem apreciar els canvis de temps i de neu, cosa lògica en una travessia llarga com la realitzada per aquest grup, a través de diverses valls.

Els comentaris als tres films han estat tractats molt correctament i en directe, i acompanyats per una música molt encertada. Els títols també força reeixits. Esperem interessats, doncs, nous films de l'amic Font i creiem que mostres com aquesta contribueixen a què els nostres alpinistes es decideixin a filmar llurs experiències a muntanya. Cal potser afirmar que ens trobem en un moment d'alça per a aquest neixent cinema català de muntanya, que no dubtem que en un futur comptarà amb molts i entusiastes practicants.

Groenlàndia 76

A les 10 del vespre del darrer 24 de març, a la Sala d'Actes, fou estrenat el film «Groenlànda 76», realitzat el darrer estiu durant l'expedició del mateix nom a aquelles terres.

Tingueren cura de la presentació els amics Jordi Riera i Jordi Pons. El film va ésser presentat en dues parts, la primera purament nàutica, on se'ns mostra la travessia Vigo - Groenlàndia, realitzada al llarg de 31 dies, en un temps climatològic d'allò més advers que hom es pugui imaginar i amb molt rares ocasions per a veure el sol. Tres tripulants varen realitzar aquest viatge, amb un petit vaixell anomenat «Ino», propietat de Jordi Riera, el qual va ésser l'encarregat dels comentaris d'aquest aspecte nàutic com a patró del vaixell. La filmació d'una travessia com aquesta podria ésser monòtona per a l'espectador si no fos pels diferents quadres i angles inèdits cercats pel filmador. Això és plenament aconseguit amb moments prou simpàtics i significatius com el d'en Civis llegint l'«Avui» a l'arribada a Groenlàndia o les vistes excel·lents de les parets verticals de les muntanyes abocades al mar amb la presència de la senyera, una visió molt significativa de l'esperit dels tripulants. Podem assegurar que l'acoblament home-vaixell després de tants dies a mar va ésser perfecte.

A la segona part, dedicada a la vida i costums de Groenlàndia i al vessant alpí de l'expedició, la presentació i comentaris foren de l'amic Jordi Pons, que amb la seva habitual facilitat de paraula ens va contar els detalls viscuts des de l'arribada de l'«Ino» a Groenlàndia i la posterior trobada amb la resta d'expedicionaris, sortits dies més tard de Barcelona per via aèria.

El temps nefast va reduir l'activitat alpinística a l'ascensió d'un cim verge fins aleshores, l'«Alpatuc», assolit en condicions climatològiques duríssimes, car el terreny era completament cobert per una neu recent i perillosa que va fer extremar totes les precaucions, ja que malgrat que l'ascensió no era tècnicament difícil sí que ho foren les condicions del terreny. A la fi, l'arribada al cim compensà l'equip de tots els esforços realitzats. L'ascensió serveix com a mostra que a muntanya no compta només la preparació física i tècnica sinó que, ben sovint, per aconseguir l'objectiu proposat cal la il·lusió i el cor posat a l'empresa. Després

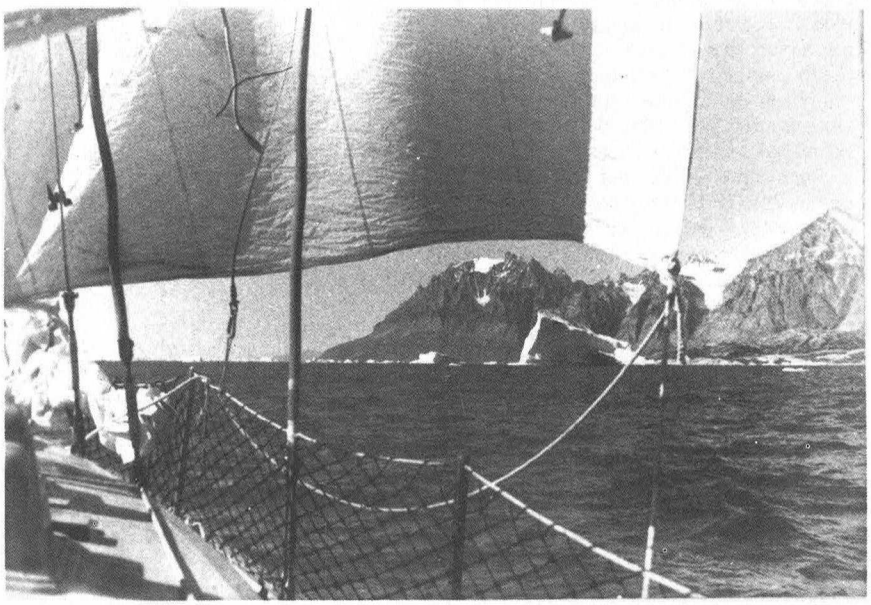

d'aquesta ascensió, el mal temps decidí l'equip a iniciar el retorn.

Del film, tècnicament excellent, en destaquem un muntatge intel·ligent i reeixit. Cal agrair la gentilesa de l'equip en presentar el film amb caire d'estrena informal, dins el IV Cicle de Projeccions d'Alpinisme Internacional. Per qüestions de selecció i muntatge, no eren llestos per a aquesta oportunitat el titulatge ni la banda de so.

Els comentaris, de «viva veu», i l'escollida música, passaren molt bé aquesta primera prova de contacte amb el públic. L'assistència, molt nombrosa, ens fa doldre que la nostre Sala no tingui més cabuda per a actes com el present.

Recomanem francament aquest film a tots els aficionats i en felicitem els autors Jordi Pons, Emili Civis i Jordi Riera, que ens descobreixen la bellesa d'una aventura nàutico-alpinística a Groenlàndia.

Homenatge a Joan F. Cabestany

El dissabte 26 de març, la secció de Ciències i Arts va retre homenatge a Joan F. Cabestany amb motiu d'haver assolit els onze anys de presidència de la secció, càrrec que deixà el desembre passat a causa de la seva ocupació docent fora de Barcelona.

La vetllada començà la tarda d'aquell dissabte amb una dissertació il·lustrada amb diapositives, a càrrec de l'actual president, Josep M.ª Garrut, sobre la geografia, els monuments, la vida i la cultura minoica. Un sopar de germanor reunia més tard, en un conegut restaurant proper al Centre, els membres de la junta i un grup d'amics. Lluís Puntís, president de l'entitat, que no pogué assistir a l'acte per trobar-se a Reus amb motiu del 75 aniversari de la Secció Excursionista del Centre de Lectura, delegà el vice-president, Hilari Sanz, per assistir-hi en nom seu i de la junta del Centre.

A l'acabament de la vetllada, Josep M.ª Garrut prengué la paraula per remarcar l'obra de promoció de sortides a muntanya que, amb un interès constant per la nostra història, els nostres monuments i tradicions, dugué a terme l'anterior president, Joan F. Cabestany. Valorà igualment la iniciativa dels cursets d'art, projeccions de films i diapositives sobre l'art en general, o les vetllades literàries, l'increment de la col·lecció de goigs de l'entitat, l'impuls constant a exposicions i, molt especialment, als cursets anyals de gramàtica catalana per a socis i familiars. El nou president exposà, finalment, el seu desig de continuar l'obra anterior amb totes les aportacions que calgui per a promocionar la tasca cultural que constitueix la vocació d'aquesta secció i féu lliurament a Joan F. Cabestany, en recordança de la vetllada i de la seva obra, d'una reproducció de la «Venus de Barcelona» en bronze amb una dedicatòria significativa.

Joan F. Cabestany, en agrair la distinció, prometé que no deixaria de treballar en la mesura de les seves actuals possibilitats en tot allò que la junta li demanés, car el seu arrelament a la secció és prou fort per a dependre-se'n definitivament.

crònica

a cura de Modest Montlleó

Nou estatge de la U.E.C. de Mataró

El dia 8 de març a les vuit del vespre va tenir lloc a Mataró la inauguració del nou estatge social de la Delegació de la Unió Excursionista de Catalunya, acte que va presidir el batlle de la ciutat senyor Sales, acompanyat del President de la Delegació, senyor Andreu Canal, del president del Consell General, senyor Beltran, del president de la F.E.M., senyor Martínez Massó i Delegat de Cultura de l'Ajuntament de Mataró. Tots ells dirigiren parlaments al públic assistent que omplia la nova Sala d'Actes, i el batlle, en cloure l'acte, va prometre la col·laboració de l'Ajuntament, per tal com la tasca de l'entitat acreix el bon nom de la ciutat i a la vegada, sense esforç, és propagat arreu de la pàtria amb un sentit cívic i patriòtic digne de persones que estimen la seva terra.

Després dels parlaments, es visitaren les diverses dependències del local social com són la Biblioteca, Sala de Juntes, Secretaria, Sala d'exposicions, gimnàs, estatge d'esbarjo per a infants, de material, serveis, etc. Un edifici pensat, distribuït i executat per a facilitar millor la tasca i per a sentir-s'hi ben de gust. Acabà la vetllada amb un refrigeri que proporcionà l'avinentesa de conversar amb vells amics que es poden trobar a muntanya o en actes tan importants com aquesta inauguració, que assoleix les inquietuds d'un

grup d'excursionistes notables dins l'àmbit muntanyenc del país.

En nom del nostre president Lluís Puntís, va assistir-hi el nostre consoci bibliotecari Modest Montlleó.

Felicitem la U.E.C. de Mataró. Enhorabona, amics!

Ha mort Philippe Gaussot

Pocs catalans i, no cal dir, pocs espanyols coneixen aquest nom. Philippe Gaussot fou un home que a primers d'aquell fatídic 1939 ho deixà tot. Tot, família, treball i estudis per ajudar els nombrosos refugiats que en gran massa arribaven de l'altra banda del Pirineu. Es lliurà a aquesta tasca en cor i ànima, malgrat la seva migrada salut, amb homes com Diesayde, Dupouy, Counu, etc. (Dupouy afusellat més tard per la Gestapo, Cornu trobat mort a un camp de concentració precisament el mateix dia de l'entrada de les forces americanes). Aquests homes organitzaren un Comité d'Ajuda als Refugiats sense demanar-te el nom ni com pensaves. Ajudà amb vestimenta, mantes, colònies infantils, etc., i principalment en la dura tasca de cercar famílies separades i escampades per tot França.

Comença la segona guerra mundial i aquests homes es llancen a la resistència amb aquella empenta i entusiasme que sols la joventut proporciona. Travessen fronteres perilloses i fan el que cal per la seva Pàtria. Philippe passà també així per aquells dies els Pirineus. Era un gran muntanyenc.

Acabada la guerra s'instal·la a Chamonix i es dedica al periodisme de muntanya i fa tota mena de literatura-llibres de muntanya, de tècnica d'esquí, contes per a infants, etc.

L'any 1950 vingué a Barcelona a visitar els seus amics catalans i entre els diferents recorreguts que va fer per la ciutat visità el Centre Excursionista de Catalunya i quedà meravellat de la nostra entitat.

Valguin aquestes ratlles per a recordar el patriota, el muntanyenc i el gran amic. Descansi en pau.

Josep Puigdefàbregues i Garriga

crònica alpina

a cura de Ricard Vila

Vies d'escalada noves

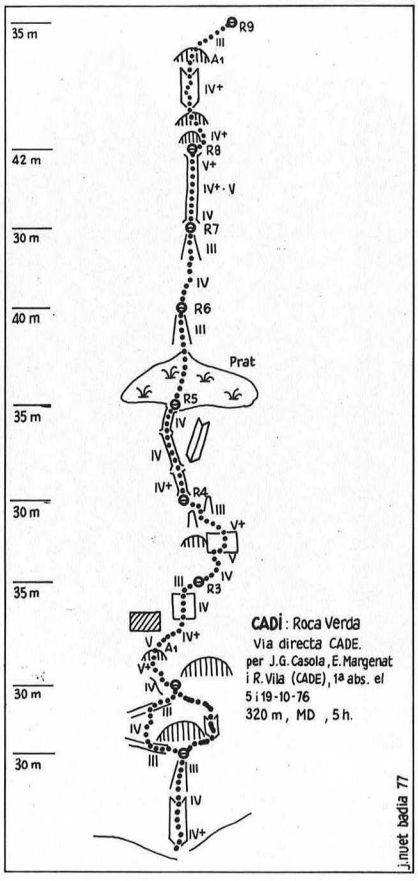

Una vista de la Roca Verda al Cadí. La via directa CADE és marcada amb punts. La línia de traç indica un recorregut interior mentre que la de traç i punts correspon a una variant. ▼▼

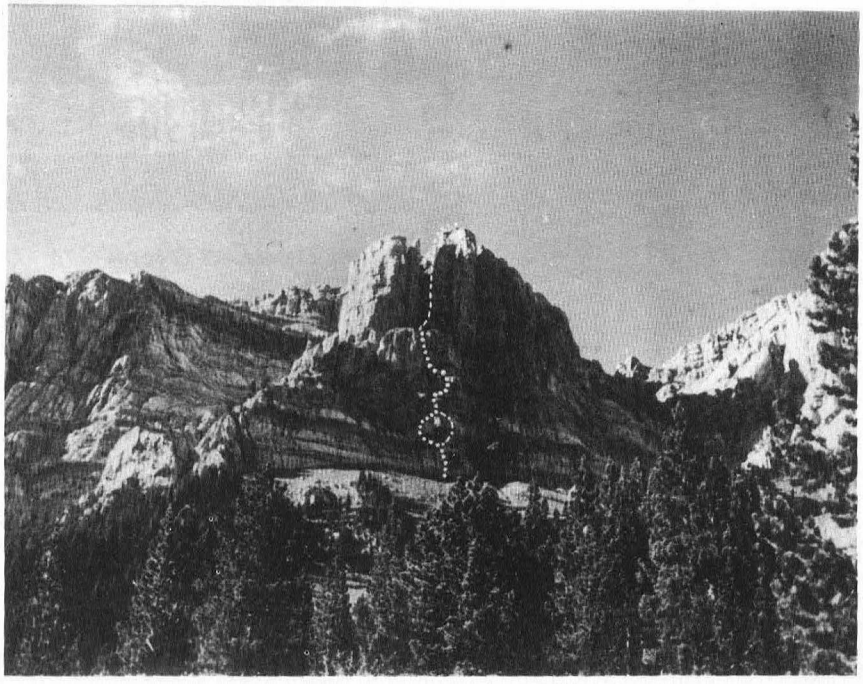

foto: Ricard Vila

Les agulles de Travessany. La línia de punts situa la via CADE a l'esperó J. E. Farreny de la quarta agulla. La creu indica l'inici de la via Maryze i René Laffranque a la tercera agulla, realitzada el 30-8-76.



foto: Ricard Vila

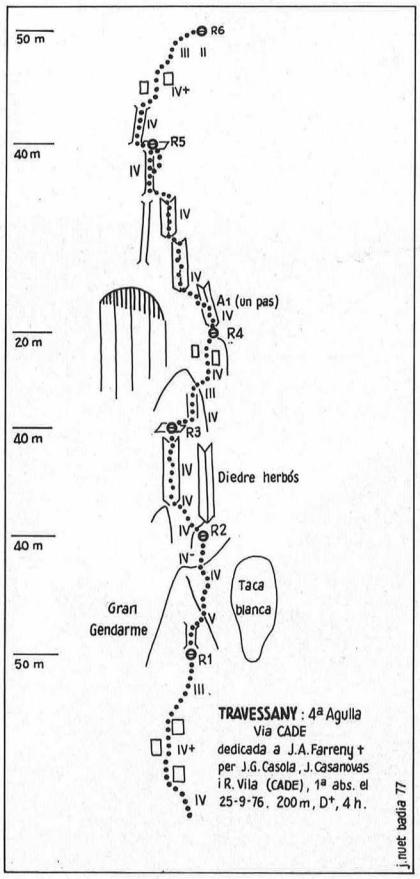

bibliografia

a cura de Josep Girona

Gran Barcelona - Collserola (Tibidabo)

«Conèixer la terra, començant pel turó més proper, per insignificant i bescantat que sigui». Frase de Josep Mª Guillera, actualitzada de bell nou, tal com diu l'amic Xavier Coll, amb motiu de la reedició del full cartogràfic recentment publicat per l'Editorial Alpina.

El mapa comprèn el parc central de l'àrea metropolitana, entre els rius Besòs i Llobregat, amb el rosari de poblacions circumdants, Sant Feliu del Llobregat, Molins de Rei, el Papiol, Rubí, Sant Cugat i Cerdanyola del Vallès.

La guia o part descriptiva pròpiament no ha variat en el seu interessant contingut geogràfic (oro-hidrografia, clima, poblament, etc.) i històric; en canvi no ha estat així pel que respecta a la vegetació i al paisatge (zones que han estat atacades per l'home, mitjançant incendis o pel deteriorament degut a urbanitzacions clandestines, etc.).

També ha variat la configuració general per les vies turístiques obertes o per obrir: les autopistes A-29 Barcelona-Sabadell-Terrassa, l'A-2 a Molins de Rei, la futura B-30, tercer cinturó de Ronda, que aviat enllaçarà l'A-17 (a França) amb l'A-2 (a Tarragona/València), flanquejada per l'enllaç vial «Mollet-el Papiol». S'ha previst també de rectificar la carretera 1417 (Barcelona-l'Arrabassada-Sant Cugat) en alguns trams.

En l'aspecte de transformació cal dir solament que un dels itineraris de la primera edició (Montcada-Font Pudenta-Font de Mitja Costa-Font del Ferro-Turó Blau) ha estat del tot suprimit, a causa de la transformació dels llocs del recorregut, per la qual cosa ha quedat diluït del tot entre pedreres, fàbriques, autopista B-29, «polígons» de poblament o industrials, cementiri del nord, etc.

Al mapa, no cal dir-ho, hi és representat tot aquest detall, i és un bon element de judici, no sols per a les excursions matinals pel rodal, sinó també per a l'estudi de la geografia econòmica del moment.



EL MILLOR MATERIAL PER A L'ESQUÍ

Parillesset

ENRIC GRANADOS, 122 AVINYÓ, 8 I 10

S.A. GRAMONT/HUMA-Barcelona

El contingut del volum s'ha dividit en tres parts: textos dels escriptors, estudi històric sobre activitats artístiques del Centre i reproducció de les obres dels artistes plàstics.
Després d'una introducció del President del Centre, Agustí Bou, es reprodueixen una sèrie de textos i poemes dels escriptors catalans — inèdits o antològics — que han tingut a bé collaborar en aquest homenatge. Aquests textos són de:

Alavedra, Joan
Espriu, Salvador
Foix, J. V.
Fuster, Joan
Garcés, Tomàs
Moll, Francesc de B.
Oliver, Joan (Pere Quart)
Roig i Llop, Tomàs
Sanchis i Guarner, Manel
Torres, Estanislau
Triadú, Joan
Vallverdú, Josep
Vila, Pau

La segona part del llibre la constitueix un resum històric dels principals esdeveniments culturals promoguts pel Centre i de les diverses accions desenvolupades per tal de millorar el coneixement i la conservació del patrimoni artístic i cultural del nostre poble. D'aquest breu assaig se n'ha ocupat Francesc Miralles.
Finalment, el llibre reprodueix l'obra que cada artista plàstic ha realitzat per a aquest homenatge. La reproducció en color va acompanyada d'una fotografia de l'autor i d'una nota biogràfica escrita especialment per a la present ocasió. Les dites notes biogràfiques les han redactades: Josep Bracons, Antònia Camps, Josep Corredor-Matheos, Carles Dorico, Eulàlia Janer, Francesc Fontbona, Francesc Miralles, Glòria Picazo, Rosa Queralt, Rosa-Maria Subirana i Joan-Ramon Triadó. Els artistes participants són:

Abelló, Joan
Ager, Rosell
Aguadé, Carme
Aguilar, Sergi
Aguilar Moré, Ramon
Albertí, Josep
Alcoy, Eduard
Aldomà, Artur
Aleix, Montserrat
Alumà, Jordi
Amat, Josep
Andreu Fresquet, Jordi
Ansesa, Enric
Argimon, Daniel
Arranz Bravo - Bartolozzi
Artigau, Francesc
Asensio, Teo
Ayneto, Josep
Badia, Sebastià
Barnadas, Ramon
Bea, Manuel
Berniz, Pascual
Beulas, Josep
Blanch, Xavier
Blasco, Sixte
Bonet i Giné, Romà
Bosch-Roger, Emili
Braut, Encarnació
Brotat, Joan
Brull, Josep Maria
Bueno, Pascual
Busom, Simó
Busquets, Josep
Cabané, Joaquim
Capdevila, Manuel
Carbó Berthold, Gustau
Carbonell, Xavier
Cardona Torrandell, Armand
Casacuberta, Jordi
Casademont, Francesc d'A.
Casaus, Jesús
Castañeda, Emília
Clapera Mayà, Joan
Claret, Joan
Clavé, Antoni
Coll Bardolet, Josep
Cuixart, Modest
Curós, Jordi
Dalí, Salvador
Duran, Rafael
Durancamps
Español Viñas, Agustí
Esplá, Ignacio
Espriu, Francesc
Estrada Vilarrasa, Albert
Estradera, Antoni
Faber, Will
Faixó, Jaume
Ferran, Ramon
Figueras, Alfred
Fita, Domènec
Florit, Josep Lluís
Flotats, Lluís
Fornells-Pla, Francesc
Fresquet, Guillem
Garcia-Llort
Garcia Vilella
Garola, Juli
Gastó, Pere
Gelabert, Antoni
Genovart, Jaume
Grau-Garriga, Josep
Griera, Rafael
Guardiola, Rosario
Gudiol, Montserrat
Guinovart, Josep
Guitart, Francesc
Gussinyé, Pere
Hernández Pijuan, Joan
Hurtuna, Josep
Ibarz, Miquel
Jansana, Josep Oriol
Jassans, Josep Salvadó
Jassans, Miquel Salvadó
Jordana, Pere
Jordi
Llimona, Núria
Lloveras, Frederic
Llovet, Ramon
Martí Aragonès, Joan
Martí, Marcel
Miró, Joan
Morató Aragonès, Josep M.
Morera, Glòria
Mundó, Ignasi
Munill, Antoni
Muxart, Jaume
Navarro, Llucià
Olivé, Ceferí
Ortuño, Robert
Pagans Montsalvatje, J.
Pericot, Jordi
Pessa, Lluís
Pichot, Antoni - "Pitxot"
Pichot, Ramon
Plana, Miquel
Planell, Carles
Porta, Enric
Pruna, Pere
Puig, August
Puigdengolas, Josep
Puiggròs, Pere
Ràfols Casamada, Albert
Raventós, M. Assumpció
Rebull, Joan
Ribot, Núria
Rifà, Joan
Rio, Agustí
Roca-Sastre, Josep
Rollan, Jordi
Roura, Lluís
Rovira, Joan
Rubio, Mariano
Sadurní, Antoni M.
Sala, Gerard
Sanvisens, Ramon
Saumells, Lluís M.
Sayol, Tomàs
Serra, Carme
Serra, Rosa
Sisquella, Conxita
Subirachs, Josep M.
Surós, Santi
Tàpies, Antoni
Tharrats, Joan-Josep
Todó, Francesc
Torres Monso, Francesc
Tortras, Núria
Vallès, Evarist
Vallès, Romà
Vayreda C., Josep M.
Vayreda Trullol, Lluís
Vergesgrau, Josep
Vich, Maria
Vila Arrufat, Antoni
Vilà-Cañellas, Josep M.
Vila Grau, Joan
Vilà Moncau, Joan
Vilacasas
Villèlia, Moisès
Vives-Fierro, Antoni
Xargay, Emília

CARACTERÍSTIQUES DE L'OBRA

Mida: 28,7 × 25 cm
Pàgines: 360
Reproduccions en color: 158
Reproduccions en negre: 162
Enquadernat en tela

Llibre - homenatge

al

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Amb motiu de la celebració del centenari del Centre Excursionista de Catalunya, els escriptors i els artistes catalans han fet possible l'edició d'aquest llibre com homenatge al Centre que tant ha fet i ha significat per a la nostra cultura.

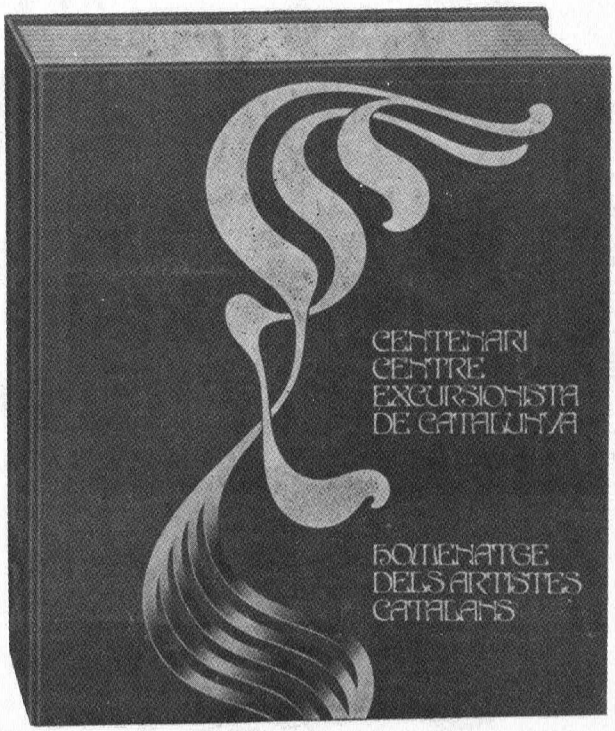

El llibre reprodueix les obres inèdites que els artistes plàstics han realitzat per a aquest homenatge, a la vegada que els textos -originals o antològics- dels nostres poetes i escriptors dedicats al Centre.

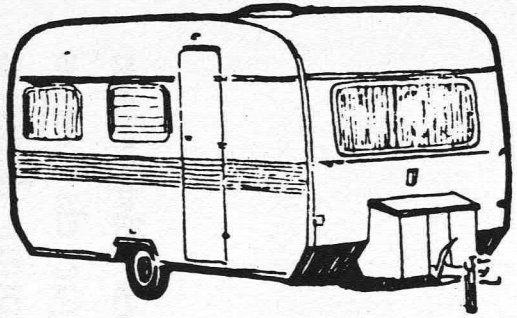

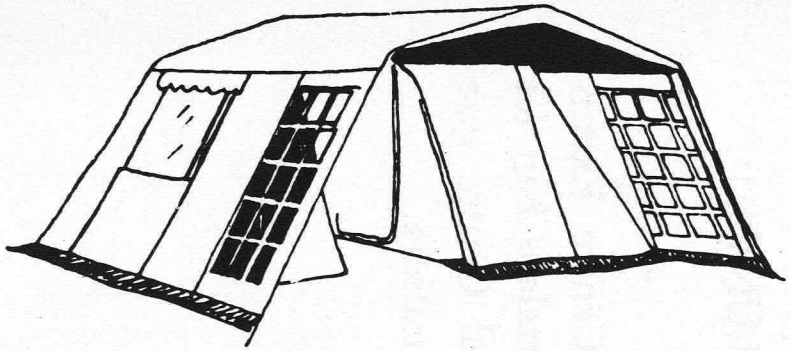

ESPORTS

edelweiss

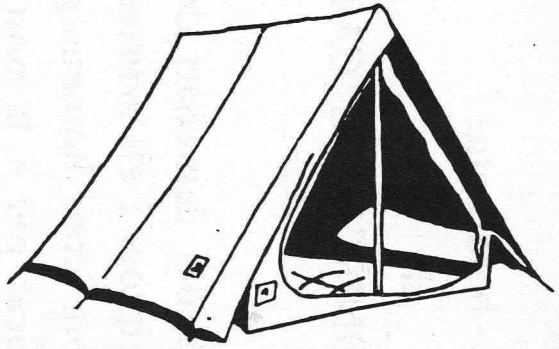

P PARKING GRATUIT

GRAN VIA, 519
Telèfon 253 31 04
BARCELONA-15

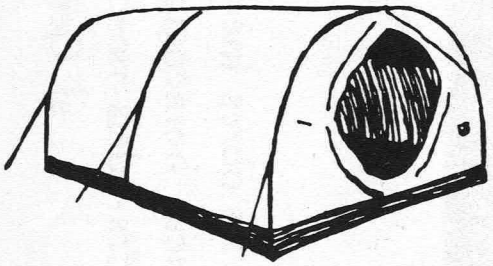

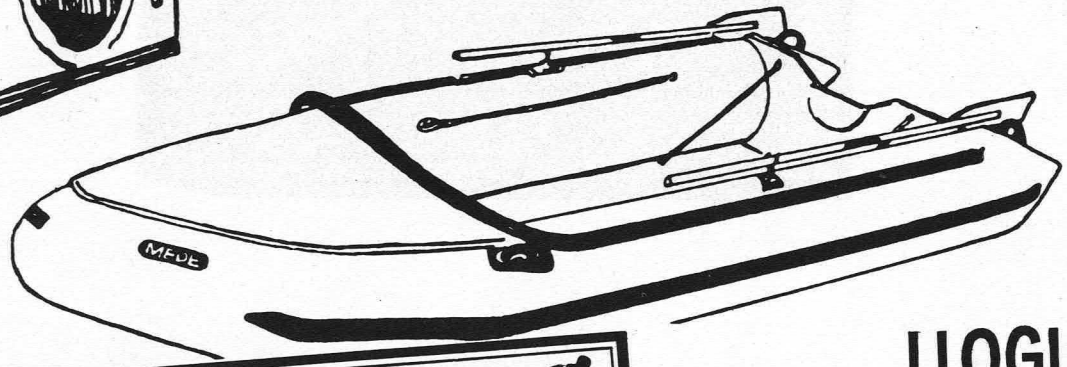

GRAN EXPOSICIÓ

LLOGUER MATERIAL

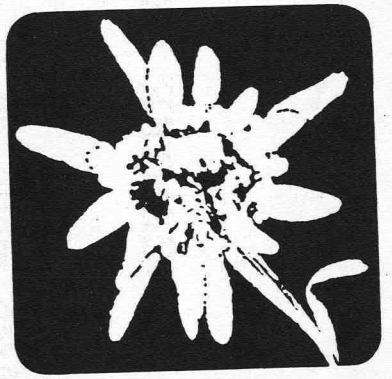

MUNTANYA Editada pel CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

La revista excursionista de més tradició i de més difusió de Catalunya.
Reflex de totes les activitats i tots els aspectes de la muntanya i l'excursionisme.

La revista **MUNTANYA,** editada pel Centre Excursionista de Catalunya, ha guanyat una nova etapa de superació, tant per la presentació com pel contingut, com a fruit dels esforços d'un treball d'equip.

Ara, **MUNTANYA,** demana la col.laboració dels seus lectors per a una nova etapa d'expansió, perquè aconsegueixi tota la difusió que es mereix.

Si encara no sou subscriptor de MUNTANYA, retalleu i envieu aquest butlletí i rebreu puntualment la revista al vostre domicili.

Si ja en sou, doneu-lo a un amic que s'interessi per l'excursionisme i segur que us ho agrairà.

Molts excursionistes no llegeixen MUNTANYA perquè no la coneixen.

Parleu-vos de MUNTANYA i feu-los-la conèixer.

Retalleu aquest butlletí i doneu-los-el perquè se subscriguin a MUNTANYA

Nom .....

carrer ..... núm. ..... pis .....

població .....
(districte postal)

Se subscriu a la revista MUNTANYA a partir del núm. , amb la quota anual de 450 pessetes. (estranger: 600 pessetes).

Cobrament:

☐ gir postal — Signatura

☐ reembossament

☐ compte corrent / llibreta d'estalvis, segons autorització adjunta.

Data .....

Senyor Director de Banc / Caixa .....

Sucursal: ..... Carrer: ..... núm. .....

Població: .....

Distingit senyor:

Us preguem que fins a nova indicació, vulgueu fer efectiu el rebut anual a la revista MUNTANYA, del Centre Excursionista de Catalunya, corresponent a la subscripció a nom de .....

que viu a ..... Població ....., amb càrrec al compte corrent núm. ..... / d'estalvi núm. .....

a nom de .....

Ben atentament,

Firma: .....

Preguem als nostres subscriptors que ens vulguin facilitar la cada dia més difícil i onerosa gestió del cobrament de la subscripció, autoritzant-nos a carregar-los-en l'import en un compte corrent bancari o en una llibreta d'estalvi.



ESTUDI SANTA EULALIA.—

AVUI, COM FA 40 ANYS,

ANUNCI PUBLICAT EN LA REVISTA
N.º 1 DE "L'ESQUI" L'ANY 1935 pel
"CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA"

SANTA EULALIA
ESPORTS

Sempre a l'avantguarda de les darreres novetats de materials per a l'esqui de neu!

PASSEIG de GRÀCIA, 93 - TEL. 215 06 74 - BARCELONA-8


JERSON

SOCIS i AMICS DEL CENTRE AJUDEU LA VOSTRA ENTITAT

Compreu i feu comprar ELS RECORDS DEL CENTENARI

MEDALLA COMMEMORATIVA

Medalla de 50 m/m de diàmetre,
obra de Josep Maria Subirachs.

Preu: d'argent, 5.000 ptes.; de coure, 500 ptes.

CENT ANYS D'OBRA COL.LECTIVA DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Llibre resum de 84 pàgines, amb abundant documentació il.lustrativa i selecció d'important material documental, els quals constitueixen la base del llibre.
La realització de l'obra és deguda a Marga Cardona de Puntís
Preu: 200 ptes. Socis i 250 ptes. No Socis

CARTELL

Reproducció del dibuix original de Joan Miró, realitzat especialment amb motiu del centenari. De 52 × 69 c/m.

Preu: 100 ptes.

AUTO-ADHESIUS

El grafisme del centenari, obra de Xavier Gregori, amb l'escut del Centre.
De 10 × 19 c/m. Preu: 25 ptes.

Participeu a la GRAN CAMPANYA de fer conèixer el nostre CENTENARI. Feu-hi participar els vostres amics.

CENTENARI CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
1876·1976

De venda a la Secretaria del Centre Excursionista de Catalunya